

Sveriges nationella reformprogram 2017

Europa 2020 – EU:s strategi för smart och
hållbar tillväxt för alla

Sveriges nationella reformprogram 2017

**Europa 2020 – EU:s strategi för smart och
hållbar tillväxt för alla**

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
2. Makroekonomisk situation och scenario	5
3. Insatser och åtgärder för att möta huvudsakliga ekonomiska utmaningar	7
3.1 Privat skuldsättning	8
3.2 Bostadsmarknaden	11
4. Framsteg mot målen i Europa 2020-strategin	15
4.1 Sysselsättningsmålet	15
4.2 Utbildningsmålet	19
4.3 Målet för ökad social delaktighet	23
4.4 Forsknings- och utvecklingsmål	25
4.5 Klimat- och energimål.....	28
5. Europeiska struktur- och investeringsfonder 2014–2020	33
6. Institutionella frågor och deltagande av berörda parter	37
6.1 Institutionella frågor	37
6.2 Överläggningar med arbetsmarknadens parter	37
6.3 Lokal och regional förankring	37
6.4 Samråd med intresseorganisationer och civila samhällets organisationer.....	38
Bilaga med externa bidrag till Sveriges nationella reformprogram 2017	40

1. Inledning

Europa 2020-strategin utgör sedan juni 2010 EU:s gemensamma tillväxt- och sysselsättningsstrategi. Syftet med strategin är att förbättra förutsättningarna för full sysselsättning och hållbar tillväxt för alla till år 2020. Strategin bygger på tre prioriteringar som ska förstärka varandra:

- smart tillväxt: utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation,
- hållbar tillväxt: främja en resurseffektivare, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi, samt
- tillväxt för alla: stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning.

I april varje år ska medlemsstaterna överlämna nationella reformprogram till kommissionen vilka redogör för genomförandet av Europa 2020-strategin i den nationella politiken, gjorda åtaganden, uppnådda framsteg under det gångna året och beskrivning av planerade insatser. Europa 2020-strategin baseras på de integrerade ekonomiska och sysselsättningspolitiska riktlinjerna.¹ Rapporteringen ska även reflektera de övergripande prioriteringarna för den europeiska terminen som är ramverket för ekonomisk-politisk samordning inom EU.

Sveriges nationella reformprogram för 2017 är i huvudsak baserat på regeringens förslag till åtgärder och reformambitioner i budgetpropositionen för 2017 och 2017 års ekonomiska vårproposition. Det reflekterar även de politiska prioriteringarna i kommissionens årliga tillväxtöversikt i enlighet med slutsatserna från Europeiska rådets ordförande från Europeiska rådet den 9 mars 2017:

- öka investeringarna,
- genomföra strukturreformer och
- bedriva en ansvarsfull finanspolitik.

I en bilaga till årets program återfinns även bidrag som inkommit från arbetsmarknadens parter, regionala och lokala aktörer samt organisationer i det civila samhället. Regeringen har inte tagit ställning till dessa bidrag.

Reformpolitiken

Regeringen vill uppnå jämlikhet, utveckling och sammanhållning i hela landet. Sverige ska fortsatt vara ett föregångsland, som tar internationellt ansvar för klimatet, för jämställdhet och för demokrati. Sverige har idag goda förutsättningar att gripa de möjligheter som globaliseringen, kunskapsekonomin och den tekniska utvecklingen för med sig. Regeringens ambition med samhällsbygget är att alla deltar när vi bygger framtiden. Utbildning, ett arbete, en bostad, en förskoleplats där barnen trivs och utvecklas, upplevelsen av fantastisk natur med allemansrätt och en samhällsservice med väl fungerande och tillgänglig sjukvård, polis och äldreomsorg – det ska inte stanna vid en dröm utan en verklighet för alla, i hela landet. För Sverige ska vara ett land i arbete och sammanhållning, i jämlikhet och med en hållbar utveckling. Med den svenska modellen

¹ Rådets rekommendation (EU) 2015/1184 av den 14 juli 2015 om allmänna riktlinjer för medlemsstaternas och Europeiska unionens ekonomiska politik. Rådets rekommendation (EU) 2016/1838 av den 13 oktober 2016 om riktlinjer för medlemsstaternas sysselsättningspolitik för 2016.

som grund och moderniseringen som verktyg bygger vi ett hållbart samhälle, där ingen lämnas efter, men ingen heller hålls tillbaka.

Nedan lyfts områden fram som berör Europa 2020-strategin och som återfinns i den ekonomiska vårpropositionen från den 18 april vad gäller inriktning på den ekonomiska politiken under kommande år.

Styrkan i de offentliga finanserna ska vidmakthållas

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige har under de senaste åren varit bland de absolut bästa i Europa. En ansvarsfull finanspolitik och en god sysselsättningsstillväxt har vänt den förra regeringens underskott – de största sedan 90-talskrisen – till överskott både 2015 och 2016. Efter en något dämpad ekonomisk utveckling i omvärlden 2016 börjar utsikterna nu ljusna på flera håll. I Sverige väntas en fortsatt god tillväxt 2017 och de offentliga finanserna står starka. Det finanspolitiska ramverket är grunden för regeringens ekonomiska politik. Ordning och reda i de offentliga finanserna tryggar investeringsklimatet, jobben och välfärden.

Arbetslösheten ska minska

Regeringens mål om att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020 vägleder den ekonomiska politiken. Den svenska arbetsmarknaden fortsätter att utvecklas starkt. Sedan 2014 har arbetslösheten sjunkit med drygt 1 procentenhet och 150 000 fler har kommit i arbete. Arbetslösheten har särskilt minskat bland unga. Sveriges sysselsättningsgrad är den högst uppmätta någonsin i EU. Arbetslösheten förväntas minska 2017 och åren därefter till följd av en stark efterfrågan och genomförda reformer för fler i arbete. Regeringen anser dock att arbetslösheten är alltför hög och kommer löpande att presentera ytterligare reformer för att fler personer ska komma i arbete och för att arbetslösheten ska bli lägre.

Staten ska fortsätta att stödja jobbtillväxten med en välavvägd finanspolitik. Regeringens jobbagenda består av insatser för ökad kompetens och en aktiv arbetsmarknadspolitik, investeringar i bostäder och infrastruktur samt en aktiv näringspolitik. Därutöver behöver fler anställas i välfärden. Att politiken lagts om från ofinansierade skattesänkningar till investeringar och starkare välfärd har möjliggjort att tusentals kunnat anställas i viktiga samhällsfunktioner. Omställningen till ett fossilfritt välfärdsland leder också till fler jobb, exempelvis när investeringar görs i järnväg och tåg, när gröna stadsdelar byggs ut och när Sveriges export av miljöteknik ökar. Att stärka skolan, sjukvården och polisen är inte bara en bra politik för kunskap, hälsa och trygghet. Det är också en politik som skapar fler jobb.

Mottagandet av ett stort antal asylsökande under framför allt 2015 gör att många nyanlända, såväl 2017 som kommande år, ska tas emot i kommunerna och träda in och etablera sig på arbetsmarknaden. Det innebär utmaningar för kommuner och landsting att ordna ett bra mottagande och planera för bl.a. skola, bostäder och hälso- och sjukvård. Regeringen har under mandatperioden genomfört en rad åtgärder för att höja kapaciteten i mottagandet samt förbättra och påskynda de nyanländas etablering. Fortsatta åtgärder är dock nödvändiga för att hantera utmaningarna och ta vara på möjligheterna av att många människor kommer hit i arbetsför ålder och kan bidra till välfärden. Inte minst måste sysselsättningen öka bland utrikes födda kvinnor, i synnerhet bland kvinnor med kort utbildning.

En jämlik kunskapsskola

Skolan är avgörande för att Sverige ska hålla ihop. I skolan läggs grunden för såväl samhällsbygget som den enskildes utveckling. Eleverna ges förutsättningar att möta livet och arbetslivet, vilket säkrar den framtida kompetensförsörjningen och Sveriges ställning som konkurrenskraftig kunskapsnation. De svenska skolresultaten har under lång tid försvagats. I den senaste PISA-mätningen bröts den negativa trenden. Samtidigt ökar dock ojämlikheten i skolan. Kunskapsresultaten är fortsatt otillfredsställande. Ska kunskaperna fortsatt öka måste vi bryta ojämlikheten i skolsystemet. Regeringens mål är en jämlik kunskapsskola för alla. För att målet ska nås krävs att resurser i högre grad fördelas efter behov, att stödinsatser sätts in tidigare och att läraryrkets attraktivitet fortsätter att stärkas. Valfärdsmiljarderna stödjer kommunerna tillsammans med regeringens satsningar på mindre barngrupper, fler anställda i lågstadiet, läsa-skriva-räkna garanti, stärkt specialpedagogik, ledarskap i klassrummet, lärarutbildning och lärarers löner. Totalt gör regeringen satsningar på 11 miljarder på skolan 2017.

En ledande roll i klimatomställningen

Klimatförändringarna är en av mänsklighetens viktigaste utmaningar och vår tids ödesfråga. Världens förmåga att ställa om till hållbara lösningar är viktig för framtida ekonomisk utveckling. Parisavtalet ska genomföras. Regeringen har lagt fram ett nytt klimatpolitiskt ramverk som ska vägleda denna och framtida regeringars klimatarbete. Alla politikområden ska bidra till en hållbar och rättvis värld. Miljöskatternas styrande effekt ska öka och styra mot mer klimatsmarta transporter och energikällor i syfte att nå uppsatta mål på ett kostnadseffektivt sätt. Miljön och klimatet behöver fortsatt integreras i de politikområden där drivkrafterna och lösningarna till miljöproblematiken finns.

Sverige ska vara tryggt

Sverige ska vara ett land där alla kan känna sig trygga och säkra. Samhället måste därför stå upp mot brottslighet genom brottsbekämpning, brottförebyggande arbete och genom att lagföra de individer som begår brott. Polisens resurser kommer att förstärkas ytterligare. Den organiserade brottsligheten ska bekämpas. Samtidigt ska segregation och ekonomiska klyftor motverkas genom att fler kommer i arbete och genom insatser för en jämlik skola, samt genom att bostadsbristen byggs bort, och satsningar på trygga bostadsområden.

Samhällsbygget ska öka jämlikheten och sammanhållningen

Även om Sverige fortfarande är relativt jämlikt i ett internationellt perspektiv har de ekonomiska klyftorna ökat under lång tid. Ökande ojämlikhet tenderar att minska samhörigheten och tilliten bland medborgarna, vilket kan leda till ökande sociala problem och till att förtroendet för samhällets institutioner undergrävs. Därför är det viktigt med omfördelning av resurser. Ett centralt mål för den ekonomiska politiken är att det växande välståndet ska komma alla till del. Detta är en förutsättning för fortsatt förtroende för samhällets funktion. År 2016 och 2017 väntas utvecklingen av inkomstspridning att brytas och istället visa på en mindre inkomstspridning jämfört med året innan. Det beror på en minskad arbetslöshet och en mer omfördelande politik. Regeringens åtgärder i form av bl.a. sänkt skatt för pensionärer, höjd ersättning i sjuk- och aktivitetsersättningen, höjt tak i arbetslöshetsförsäkringen och höjd grundnivå i föräldrapenningen har bidragit till denna utveckling.

2. Makroekonomisk situation och scenario

Efter en dämpad ekonomisk utveckling i omvärlden 2016 börjar utsikterna nu ljusna på flera håll. Stigande efterfrågan och starkare förtroende bland hushåll och företag tyder på att tillväxten i världsekonomin ökar 2017. Osäkerheten om utvecklingen i omvärlden är dock fortsatt stor.

Svensk ekonomi växte snabbt 2015 och 2016, bl.a. till följd av en god utveckling av investeringar i bostäder, en stark offentlig konsumtion med fler anställda i välfärden samt god hushållskonsumtion och export. Sverige har de senaste två åren haft en av de allra högsta tillväxttakterna i Europa och den förväntas bli hög även 2017. Utöver den starka inhemska efterfrågan förväntas också en starkare konjunktur i omvärlden bidra till en hög tillväxt som kommer att behöva fördelas hållbart. Regeringens bedömning är att resursutnyttjandet i ekonomin kommer att vara något ansträngt 2017, för att därefter vara nära balans. År 2018–2020 kommer att präglas av normal tillväxt.

Regeringens mål om att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020 vägleder den ekonomiska politiken. Sedan regeringen tillträdde har sysselsättningen ökat med 150 000 personer. Sysselsättningsgraden i åldersgruppen 20–64 år, är den högsta som någonsin uppmätts i EU. Ungdomsarbetslösheten är den lägsta på 13 år. Den starka efterfrågan i ekonomin väntas tillsammans med regeringens reformer bidra till en fortsatt god utveckling av sysselsättningen och till att arbetslösheten minskar till 6,4 procent 2018. Regeringen anser dock att arbetslösheten är alltför hög och kommer löpande att presentera ytterligare reformer för att fler personer ska komma i arbete och för att arbetslösheten ska bli lägre. Enligt de senaste beräkningarna uppvisar de offentliga finanserna överskott från 2015 och framåt. Sparandet försämras dock något 2017 i förhållande till 2016, vilket i huvudsak beror på faktorer som tillfälligt belastar utvecklingen av finanserna. Regeringen bedömer att den avvikelse från överskottsmålet som tidigare existerat inte längre föreligger. Både det finansiella och det strukturella sparandet bedöms 2016 och framåt ligga i linje med målet.

Inflationen har stigit trendmässigt sedan mitten av 2015. En expansiv penningpolitik har bidragit till detta. Inflationen förväntas ligga nära målet på 2 procent de kommande åren.

Sverige är en liten öppen ekonomi med en stor exportsektor. Vår ekonomiska utveckling är i hög grad beroende av den globala utvecklingen. Den senaste tidens uppgång i tillväxten i omvärlden är förhållandevis bred och pekar på stigande aktivitet i flera länder och flera delar av ekonomin. I euroområdet ökar tillväxten 2017. I USA bedöms ekonomin vara nära fullt resursutnyttjande och penningpolitiken har börjat stramas åt.

Samtidigt råder en fortsatt betydande osäkerhet. Utgången i de kommande förhandlingarna om Storbritanniens utträde ur den Europeiska unionen är högst osäker. Det är även osäkert vilka effekter USA:s nya regerings politik kommer att få på världsekonomin. Bland annat kommer signaler från den nya regeringen om en avreglering av finanssektorn, vilket skulle innebära ökade risker. En ökad protektionism skulle vidare kunna dämpa världshandelns utveckling och därmed tillväxten. Dessutom påverkas delar av den europeiska banksektorn av svag lönsamhet och en stor andel osäkra lån. Risken för en kraftig inbromsning i den kinesiska ekonomin kvarstår.

Tabell. 1 Makroekonomiska nyckeltal*Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2016, prognos för 2017–2020.*

	2016	2017	2018	2019	2020
BNP ^{1,2}	3,0	2,9	2,2	2,0	2,2
BNP-gap ³	-0,1	0,5	0,4	0,1	0,0
Arbetsmarknadsgap ⁴	-0,7	0,0	0,1	0,1	0,0
Sysselsatta ⁵	1,5	1,8	1,0	0,7	0,7
Sysselsättningsgrad ⁵	67,1	67,6	67,7	67,8	67,9
Arbetade timmar ²	1,7	1,5	0,9	0,7	0,7
Produktivitet ^{2,6}	1,0	1,4	1,3	1,3	1,5
Arbetslöshet ⁷	6,9	6,6	6,4	6,3	6,2
Timlön ⁸	2,5	2,9	3,2	3,4	3,4
KPI ⁹	1,0	1,5	1,6	2,2	2,7
KPIF ⁹	1,4	1,7	1,7	1,9	2,0
Inkomstspridning ¹⁰	0,266	0,267			

¹ Fasta priser.

² Kalenderkorrigerad.

³ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP. Potentiell BNP kan inte observeras och är en bedömning.

⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiellt arbetade timmar i procent av potentiellt arbetade timmar. Potentiellt arbetade timmar kan inte observeras och är en bedömning.

⁵ I åldern 15–74 år.

⁶ Förädlingsvärde till baspris per arbetad timme.

⁷ I procent av arbetskraften, 15–74 år.

⁸ Mätt enligt konjunkturlönestatistiken.

⁹ Årsgenomsnitt.

¹⁰ Gini-koefficienten för ekvivalerad disponibel inkomst exklusive kapitalvinst. Framskrivning från utfall 2015. Ginikoefficienten kan anta värden mellan 0 och 1. Vid maximal ekonomisk jämlikhet (alla har samma inkomst) antar koefficienten värdet 0. Vid maximal ojämlikhet (en person får alla inkomster) antar koefficienten värdet 1. Anm. Prognosen och framskrivningen baseras på hittills beslutad politik.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

3. Insatser och åtgärder för att möta huvudsakliga ekonomiska utmaningar

I detta avsnitt redogörs övergripande för de insatser och åtgärder som regeringen har vidtagit och avser att vidta på områden som bedömts utgöra huvudsakliga ekonomiska utmaningar för svensk ekonomi och som också identifierats i den landsspecifika rekommendation som Sverige har fått inom ramen för den europeiska terminen.

I kommissionens förslag till landsspecifik rekommendation som publicerades den 18 maj 2016 framhålls sammanfattningsvis att Sveriges kan väntas följa stabilitets- och tillväxtpaktens regler. Kommissionen pekar på ett antal utmaningar som Sverige fortfarande behöver hantera. En sådan utmaning utgör hushållens höga och ökande skuldsättning som bedöms utgöra en risk för den makroekonomiska stabiliteten. En relaterad utmaning utgör den svenska bostadsmarknaden som, enligt kommissionen, uppvisar strukturella brister och förblir en potentiell källa till instabilitet.

I rådets beslut från den 12 juli 2016 rekommenderas Sverige att under 2016 och 2017 vidta följande åtgärder:

Ta itu med hushållens ökande skuldsättning genom att korrigera skatteincitamenten, särskilt genom att stegvis begränsa avdragsrätten för utgiftsräntor för bostadslån eller genom att höja fastighetsskatten. Säkerställa att makrotillsynsmyndigheten har mandat att i god tid genomföra åtgärder för att värna den finansiella stabiliteten. Främja bostadsinvesteringar och effektivisera bostadsmarknaden, bland annat genom att införa större flexibilitet i hyressättningen och genom att se över utformningen av beskattningen av kapitalvinster för att underlätta bostadstransaktioner.²

Inom ramen för den europeiska terminen publicerade kommissionen den 22 februari 2017 en landsrapport för Sverige.³ I rapporten bedöms Sveriges ekonomi mot bakgrund av kommissionens årliga tillväxtöversikt, som offentliggjordes den 18 november 2016 och som innehåller förslag till prioriteringar för den ekonomiska politiken och sysselsättningspolitiken för de kommande 12 månaderna.⁴ I landsrapporten lyfter kommissionen bland annat fram hushållens ökande skuldsättning, bostadsmarknaden och situationen för utrikes födda och lågutbildade på arbetsmarknaden som viktiga utmaningar för svensk ekonomi. I detta avsnitt hanteras hushållens skuldsättning och bostadsmarknaden. Övriga utmaningar hanteras i efterföljande avsnitt.

Regeringen välkomnar de granskningar som görs inom ramen för den europeiska terminen. Det arbete som sker inom ramen för den europeiska terminen ser regeringen som ett sätt att uppmuntra till en ansvarsfull ekonomisk politik och att uppfylla de mål som medlemstaterna gemensamt kommit överens om. Granskningar som är väl

² Rådets rekommendation av den 12 juli 2016 om Sveriges nationella reformprogram 2016, med avgivande av rådets yttrande om Sveriges konvergensprogram 2016. (2016/C 299/13)

³ Country Report Sweden 2017 Including an In-Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances. (SWD(2017) 92 final)

⁴ Annual Growth Survey 2017. (COM(2016) 725 final)

underbyggda, behandlar medlemsstaterna likvärdigt och tar hänsyn till landsspecifika förhållanden är en central och viktig del av den europeiska terminen och därmed den ekonomisk-politiska samordningen på EU-nivå.

3.1 Privat skuldsättning

Sammanfattning – exempel på insatser och åtgärder

- Finansdepartementet har i enlighet med en bred politisk överenskommelse remitterat ett förslag till lagändringar som syftar till att stärka Finansinspektionens mandat att vidta makrotillsynsåtgärder. Lagändringarna föreslås träda ikraft den 1 februari 2018.
- För att öka rörligheten på bostads- och arbetsmarknaden har reglerna för uppskov med kapitalvinst vid avyttring av privatbostad ändrats för avyttringar fr.o.m. 21 juni 2016.
- Amorteringskrav har införts för nya bolånetagare med ikraftträdande för de aktuella föreskrifterna den 1 juni 2016.
- Finansinspektionen beslutade 2015 och 2016 att höja den kontracykliska kapitalbufferten.
- Basel 3-överenskommelsen implementerades i Sverige 2014. Bl.a. ska en större andel av institutens kapital vara av högre kvalitet. Även kapitalbuffertkrav har introducerats vilket inneburit högre kapitaltäckningskrav för de svenska instituten.
- Riskviktsgolvet på 15 procent för svenska bolån som infördes av Finansinspektionen 2013 höjdes till 25 procent 2014.
- Bolånetak infördes 2010: Nya lån bör inte överstiga 85 procent av bostadens marknadsvärde.

Regeringens syn på rekommendationen

Regeringen delar bedömningen att hushållens ökande skuldsättning utgör en risk för den makroekonomiska stabiliteten. En stor ökning av hushållens skulder har ofta tenderat att föregå djupare och mer utdragna konjunktur nedgångar. Bostadspriserna och hushållens skulder har stigit i relativt snabb takt i Sverige sedan mitten av 1990-talet. Priserna ökade även i många andra OECD-länder under 1990-talet och i början av 2000-talet, men till skillnad från utvecklingen i dessa länder skedde ingen betydande priskorrigerings i Sverige i samband med finanskrisen 2008 och 2009. Utlåningen till hushåll har ökat snabbt under de senaste åren och den årliga tillväxttakten uppgick till 7,2 procent i februari 2017. Det är framför allt lån med bostäder som säkerhet som driver tillväxten. Även bostadspriserna har ökat betydligt de senaste åren, i synnerhet för bostadsrätter.

En stor del av ökningen av bostadspriserna och hushållens skuldsättning sedan mitten av 1990-talet kan förklaras av strukturella och makroekonomiska faktorer. Allt fler hushåll äger sin bostad. Utbudet av bostäder i framför allt storstäder har dock ökat långsammare än befolkningen och de bostadsrelaterade skatterna har sänkts, särskilt i samband med införandet av en kommunal fastighetsavgift 2008. Samtidigt har hushållens inkomster ökat i god takt och realräntan sjunkit. Med snabbt stigande bostadspriser ökar risken för att det ska ske en prisnedgång. En kraftig nedgång i bostadspriserna kan få stor påverkan på hushållens förmögenhet. Då hushållens reala förmögenhet minskar finns en risk för att

hushållen också minskar sin konsumtion, vilket i sin tur utgör en risk för den makroekonomiska stabiliteten.

Finansinspektionen bedömer i sin årliga bolåneundersökning 2017 att hushållen generellt har goda marginaler i sin ekonomi för att kunna hantera såväl ränteökningar som inkomstbortfall. Detta minskar risken för att banker och andra kreditinstitut ska göra kreditförluster på hushållens bolån.

Regeringen delar bedömningen att utformningen av skattesystemet kan påverka hushållens skuldsättning. Det är dock viktigt att upprätthålla stabila och förutsägbara regler för så viktiga beslut som köp av bostäder. Behovet av åtgärder på området måste ses långsiktigt och hanteras varsamt, till följd av de eventuella negativa effekter på tillväxten och inkomstfördelningen som en förändring kan få. Detta gäller särskilt frågan om ränteavdrag.

Utöver en utfasning av ränteavdragen rekommenderas Sverige en högre beskattning av privatägda fastigheter. I Sverige finns dock inget politiskt stöd för att skifta beskattningen i en sådan riktning. Den tidigare statliga fastighetsskatten ändrades till det nuvarande systemet med kommunala fastighetsavgifter på grund av att den kritiserades för att vara orättvis och att den saknade folkligt stöd.

Insatser och åtgärder

Flera åtgärder har vidtagits för att stärka det finansiella systemets motståndskraft. För att säkerställa att bankerna håller en kapitalbas som täcker riskerna i den svenska bolåneportföljen införde Finansinspektionen i maj 2013 ett riskviktsgolvt på 15 procent för svenska bolån. Finansinspektionen höjde sedan riskviktsgolvet till 25 procent i september 2014. Högre riskvikter gör att bankerna, givet den befintliga utlåningen, behöver finansiera sig med mer kapital. Åtgärden bedöms i viss mån öka kostnaden för bankernas finansiering. Basel 3-överenskommelsen implementerades i EU under 2014 genom att tillsynsförordningen (CRR) började gälla samt att kapitaltäckningsdirektivet (CRD4) genomfördes i svensk rätt. Det nya regelverket innebär att en större andel av kapitalkraven ska fyllas av kapital med högre kvalitet d.v.s. bättre förlustabsorberande förmåga. Genom det nya regelverket har även kapitalbuffertkrav introducerats, vilket har inneburit högre kapitaltäckningskrav för de svenska instituten, särskilt för de systemviktiga instituten. Finansinspektionen beslutade i juni 2015 att den kontracykliska kapitalbufferten ska höjas från 1,0 procent till 1,5 procent med start i juni 2016. Finansinspektionen beslutade sedan i mars 2016 att den kontracykliska kapitalbufferten ska höjas ytterligare, till 2,0 procent. Den senaste höjningen av den kontracykliska kapitalbufferten började gälla i mars 2017.

Regeringen anser att det är av central betydelse att vidta väl avvägda åtgärder för att dämpa ökningstakten i hushållens skuldsättning, så att inte åtgärderna utlöser en snabb och okontrollerad nedgång av bostadspriserna, med betydande negativa effekter på tillväxt och sysselsättning som följd. Under hösten 2010 beslutade Finansinspektionen om ett allmänt råd för lån med bostaden som pant. Det s.k. bolånetaket innebär att nya lån inte bör överstiga 85 procent av bostadens marknadsvärde. Finansinspektionens årliga bolåneundersökningar har visat att andelen hushåll med nya bolån med belåningsgrader över 85 procent har minskat kraftigt sedan 2010.

Ökade amorteringar innebär att hushållens skuldsättning på sikt minskar, vilket förbättrar hushållens motståndskraft mot störningar. Lagförslaget om amorteringskrav, som ger Finansinspektionen mandat att utfärda föreskrifter avseende amorteringskrav på nya bolån trädde i kraft den 1 maj 2016. Därefter har Finansinspektionen, efter regeringens godkännande, beslutat om föreskrifter om amorteringskrav, som trädde i kraft den 1 juni 2016.

Vidare träffade regeringen med de borgerliga partierna och Vänsterpartiet i oktober 2016 en bred politisk överenskommelse om att förstärka Finansinspektionens möjligheter att vidta makrotillsynsåtgärder. Finansdepartementet remitterade sedan promemorian Ytterligare verktyg för makrotillsyn. Promemorian är baserad på den politiska överenskommelsen och i promemorian föreslås i huvudsak att Finansinspektionen ska ges förstärkt lagstöd att, efter regeringens godkännande, kunna vidta åtgärder för att motverka finansiella obalanser på kreditmarknaden. Lagändringarna föreslås träda ikraft den 1 februari 2018.

Regeringen delar även bedömningen att skattesystemet kan påverka rörligheten på bostadsmarknaden. De senaste årens förändringar av bostadsbeskattningen har gått i riktning mot en minskad löpande beskattning och en ökad beskattning vid transaktionstillfällen. För att öka rörligheten på bostads- och arbetsmarknaden har reglerna för uppskov med kapitalvinst vid avyttring av privatbostad ändrats fr.o.m. 1 januari 2017. Ändringen innebär att taket för uppskovsbelopp har slopats för avyttringar av privatbostäder som sker under perioden 21 juni 2016–30 juni 2020. Dessutom har metoden för att beräkna uppskovets storlek vid köp av billigare bostad ändrats så att den, utom i undantagsfall, är mer generös.

3.2 Bostadsmarknaden

Sammanfattning – exempel på insatser och åtgärder

- Regeringen har beslutat en lagrådsremiss med förslag till åtgärder för en effektivare plan- och bygglag.
- Regeringen har lagt förslag till förändrade och mer ändamålsenliga regler om tidsbegränsade bygglov för flyttbara byggnader för bostadsändamål.
- En samordnare har tillsatts med uppdrag att möjliggöra en stor samlad exploatering för att skapa förutsättningar för nya hållbara städer.
- En kommitté har tillsatts i syfte att genomföra en grundlig översyn av bl.a. vissa delar av plan- och bygglagen, plan- och byggförordningen samt Boverkets byggregler och föreskrifter.
- En särskild utredare har getts i uppdrag att föreslå dels hur bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet ska fördelas på kommunerna, dels ändringar i lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar och plan- och bygglagen som tydliggör att de kommunala bostadsbyggnadsbehoven ska avspeglas i översiktsplanen.
- En särskild utredare har getts i uppdrag att föreslå hur översiktsplaneringen kan utvecklas.
- Systemet med kreditgarantier för bostadsbyggande utvärderas och behovet av andra statliga verktyg med syfte att förbättra finansieringsförutsättningarna ses över.
- En översyn av vissa hyresfrågor pågår, bl.a. modellen för hyressättning vid nyproduktion av hyreslägenheter.

Regeringens syn på rekommendationen

Regeringens delar bedömningen att det finns stora utmaningar på den svenska bostadsmarknaden. Det finns behov av ytterligare reformer för att öka utbudet av bostäder, bl.a. genom att skapa förutsättningar för ökad nybyggnation och att främja ökad rörlighet på bostadsmarknaden. Hyressätningssystemet är konstruerat för att skapa en balans mellan hyresgästernas rätt till trygghet i sitt boende och skäliga hyror för såväl den enskilde hyresgästen som fastighetsägarna. En övergång till mer marknadsmässiga hyror bedöms inte leda till att fler bostäder som ekonomiskt svaga hushåll kan efterfråga blir tillgängliga.

Insatser och åtgärder

Institutionella förhållanden av betydelse för bostadsbyggandet

Pågående reformarbete

Sverigeförhandlingen arbetar med att ta fram förslag som kan möjliggöra ett snabbt genomförande av att bygga höghastighetståg mellan Stockholm och Göteborg respektive Stockholm och Malmö. I uppdraget ingår att bl.a. att öka kollektivtrafiken, förbättra tillgängligheten och öka bostadsbyggandet i de tre storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Skåne (inklusive Malmö). Dessa tre regioner växer kraftigt och för att denna utveckling ska kunna fortsätta på lång sikt krävs infrastruktur som ger hög tillgänglighet och fler bostäder. Det möjliggör för människor att flytta till och inom

respektive region, vilket underlättar och främjar matchningen på arbetsmarknaden. Det är också en utgångspunkt för inriktningen på satsningar i transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 som regeringen i oktober presenterade i propositionen Infrastruktur för framtiden – innovativa lösningar för stärkt konkurrenskraft och hållbar utveckling (prop. 2016/17:21). I propositionen betonar regeringen kopplingen mellan infrastruktur och bostadsbyggande och behovet att göra det möjligt för fler att nå nya arbetsmarknader och på så vis tillgängliggöra mark på vilken en mer kostnadseffektiv bostadsexploatering kan ske.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för en effektivare plan- och bygglag. I februari presenterades en lagrådsremiss där flera ändringar i plan- och bygglagen föreslås i syfte att göra planprocessen mer effektiv genom att det, t.ex. tidigt i planprocessen, ska gå att klarlägga om det finns skäl för ingripande mot planeringen från statens sida. Andra förslag är en tidsfrist om två månader för länsstyrelsens beslut att upphäva kommunens beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan eller områdesbestämmelser efter överprövning; att fler planer föreslås kunna antas av kommunstyrelsen eller byggnadsnämnden att ändrade förutsättningar för bygglov på grund av bygglovsbefriade åtgärder föreslås. Förslagen föreslås träda ikraft den 1 juli 2017.

Tidsbegränsade bygglov för bostäder införs genom att en särskild reglering i plan- och bygglagen om tidsbegränsade bygglov för flyttbara byggnader för bostadsändamål (prop. 2016/17:137). Därmed blir det möjligt använda tillfälliga bostäder som ett komplement till permanent byggande där bostadsbehovet inte fullt ut kan tillgodoses genom ordinarie plan- och byggprocesser. Möjligheterna till en effektivare markanvändning, bl.a. under pågående plan- och byggprocesser, ökar. Ett tidsbegränsat bygglov enligt förslaget får ges för sammanlagt högst 15 år. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 maj 2017 och upphöra att gälla den 1 maj 2023.

Pågående processer

Riksintrasseutredningen har sett över om de nuvarande så kallade riksintrassena motsvarar dagens och framtidens behov (SOU 2015:99). Betänkandet har varit föremål för remissbehandling och ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Utredningsförslag avseende vissa överklagandefrågor som berör plan- och bygglagen har remitterats. Remissvaren ska ha kommit in till Näringsdepartementet senast den 25 april 2017.

En statlig samordnare har uppdragits att identifiera dels kommuner där det finns framtagna planer för en större mängd bostäder som av något skäl inte kan genomföras, dels områden som inte finns med i befintliga planer där det på längre sikt finns möjlighet till helt nya städer. Samordnaren ska presentera en eller flera lämpliga exploateringar som staten kan medverka till att få till stånd på kort respektive lång sikt senast den 30 juni 2017.

Regeringen har genomfört en översyn av de juridiska förutsättningarna att återbostadisera lägenheter som idag används till annat ändamål. I en promemoria föreslås en ny bestämmelse i plan- och byggförordningen som innebär att utformnings- och egenskapskraven på bostäder som tillkommer genom ändrad användning av utrymmen i flerbostadshus ska ställas med utgångspunkt i utformningen och egenskaperna hos befintliga bostäder i huset. Nybyggnadsreglerna ska därmed inte tillämpas vid

byggnadsnämndens prövning av dessa ärenden. Promemorian har remitterats och beredning pågår för närvarande inom Regeringskansliet.

Möjligheterna att öka konkurrensen inom byggsektorn har utretts. Byggkonkurrensutredningens betänkande (SOU 2015:105) överlämnades till regeringen i december 2015 och har sedan varit föremål för remissbehandling och utredningens förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Utredningar och uppdrag

Regeringen har uppdragit åt en kommitté att genomföra en systematisk och grundlig översyn av 8 och 10 kap. plan- och bygglagen, 3–5 och 7 kap. plan och byggförordningen, Boverkets byggregler, Boverkets föreskrifter om tillämpning av europeiska konstruktionsstandarder och de standarder dessa hänvisar till. Även regelverkets ändamålsenlighet, effektivitet och omfattning ska utredas. Redovisningar ska ske i december 2017, november 2018 och december 2019.

Den kommunala planeringen för bostäder ska förbättras. En särskild utredare ska föreslå dels hur bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet ska fördelas på kommunerna, dels ändringar i lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar och plan- och bygglagen som tydliggör att de kommunala bostadsbyggnadsbehoven ska avspeglas i översiktsplanen (dir. 2017:12). En särskild förhandlingsperson ska verka för att få till stånd bostadsbyggande på statens fastigheter (dir. 2017:7).

Översiktsplaneringen ska utvecklas. En särskild utredare ska utreda och lämna förslag på hur översiktsplaneringen kan utvecklas för att underlätta efterföljande planering m.m. och hur dialogen mellan staten och kommunen om fysisk planering i större omfattning ska kunna hanteras inom ramen för översiktsplaneringen (dir. 2017:6). Delredovisningar ska göras i juni 2017, mars 2018 och november 2018.

Systemet med kreditgarantier för bostadsbyggande ska utvärderas i syfte att förbättra finansieringsförutsättningarna för ny- och ombyggnad av bostäder (dir. 2017:1). En utredare ska vid behov föreslå hur dessa kan utvecklas för att skapa förbättrade finansieringsförutsättningar för ny- och ombyggnad av bostäder. Utredaren ska även se över behovet av andra statliga verktyg med syfte att förbättra finansieringsförutsättningarna. Uppdraget ska redovisas den 1 november 2017.

Ett flertal uppdrag har också getts till Boverket:

- Utreda förutsättningarna för byggherren eller fastighetsägaren att enligt 6 kap. 40 § plan- och bygglagen (2010:900) (PBL) själv vidta åtgärder som innebär anläggande av gator, vägar och andra allmänna platser m.m. utan föregående upphandling i de fall anläggningarna efter genomförandet ska överlämnas till kommunen. (Redovisas den 31 oktober 2017.)
- Utreda behovet av att reglera vilken standard som ska gälla för hur detaljplaner ska utformas tekniskt i syfte att förenkla digitalt informationsutbyte om detaljplaner. (Redovisas 31 augusti 2017.)
- Under 2017-2020 genomföra kompetensinsatser för att främja en mer enhetlig och effektiv tillämpning av PBL. (Redovisas årligen.)
- Utvärdera byggnadsnämndernas tillämpning av bestämmelserna i PBL, bl.a. se över tidsfrister för byggnadsnämndens handläggning av vissa ärenden. (Redovisas 18 april 2017.)

- Lämna förslag som bidrar till enhetlighet i kontrollen av egenskaper hos serietillverkade hus.
- Lämna förslag som innebär att byggnadsverk som i allt väsentligt är likadant utformade bedöms på samma sätt vid tillämpning av vissa krav i PBL. (Redovisas den 30 juni 2017.)

Institutionella förhållanden av betydelse för bostadshyresmarknaden

Utredningar och uppdrag

En utredning har sett över hur hyresgästernas ställning ska kunna stärkas så att hyresrätten ska vara en attraktiv och trygg boendeform i framtiden (dir. 2015:83). Ett betänkande överlämnades till regeringen den 25 april 2017.

En utredare ser över modellen för hyressättning vid nyproduktion av hyreslägenheter (dir. 2016:100) i syfte att skapa bättre förutsättningar för att sådana lägenheter byggs i de delar av landet där det råder bostadsbrist. I uppdraget ingår bl.a. att analysera hur möjligheterna att avtala om presumtionshyra påverkar nyproduktionen och att ta ställning till hur modellen med presumtionshyra ska utvecklas för att främja byggandet av hyreslägenheter. Förslag ska läggas fram på hur modellen kan göras mer ändamålsenlig. Uppdraget ska redovisas den 31 juli 2017.

Boverket har getts i uppdrag att utvärdera tillämpningen av lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag samt de ändringar i 12 kap. jordabalken (hyreslagen) respektive hyresförhandlingslagen (1978:304) som trädde i kraft den 1 januari 2011. Boverket ska uppmärksamma eventuella problem till följd av brister i lagstiftningen eller i tillämpningen av lagen och vid behov lämna förslag på åtgärder. Uppdraget ska redovisas den 30 november 2017.

Boverket har getts i uppdrag att utreda möjligheten för fastighetsägare att tillämpa partiella hyreskontrakt, dvs. hyreskontrakt med besittningsskydd på en del av en bostad, för såväl nyproducerade som för befintliga bostäder. Uppdraget ska redovisas den 30 juni 2017.

En särskild utredare har getts i uppdrag att föreslå åtgärder som motverkar olaglig handel med hyresrätter och bidrar till att fler hyreslägenheter erbjuds bostadssökande på godtagbara villkor (dir. 2017:9). Uppdraget ska redovisas senast den 2 november 2017.

Statskontoret har getts i uppdrag att utreda möjligheterna att öka uthyrningen av privatbostäder eller del av en bostad. I uppdraget ingår att titta på vad som behövs för att skapa förutsättningar för en bättre fungerande förmedling, om det finns strukturella hinder som försvårar för personer att hyra en privatbostad eller del av en bostad. Statskontoret ska även undersöka om det finns behov av att förbättra incitamenten för att till exempel genomföra om- och tillbyggnader i syfte att skapa en uthyrningsdel i en privatbostad. Uppdraget ska rapporteras den 30 juni 2017.

4. Framsteg mot målen i Europa 2020-strategin

Medlemsstaterna har fastställt nationella mål inom samma områden som de övergripande Europa 2020-målen med hänsyn till deras relativa utgångslägen och nationella förutsättningar och i enlighet med nationella beslutsprocesser.

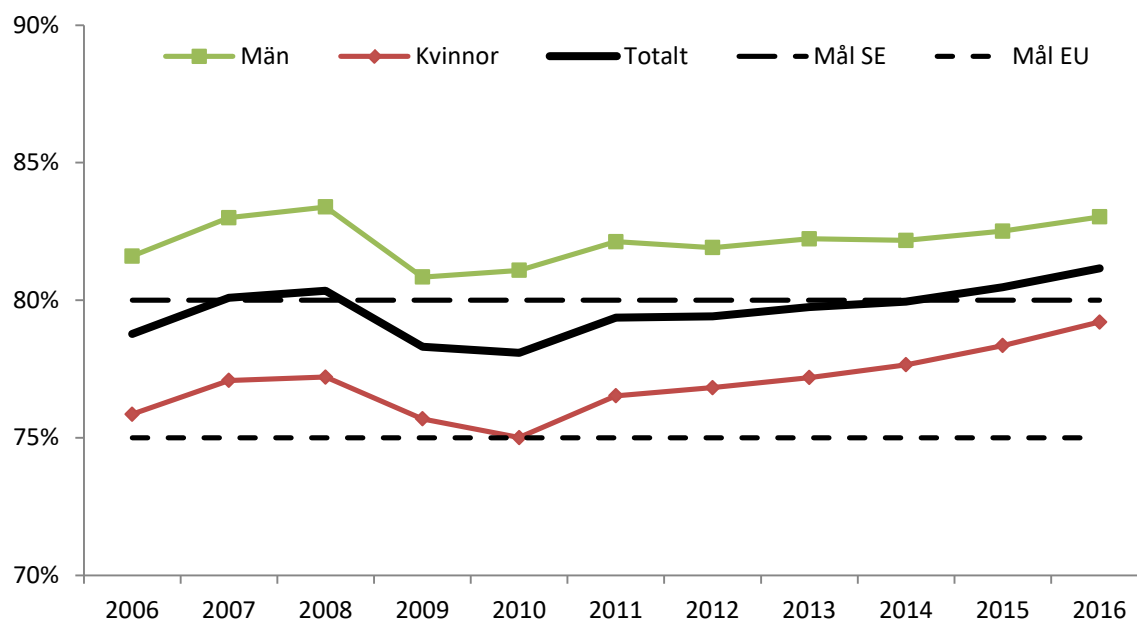
4.1 Sysselsättningsmålet

Sveriges nationella mål

Att eftersträva en höjning av sysselsättningsgraden till väl över 80 procent för kvinnor och män i åldrarna 20-64 till år 2020. Höjningen ska främst ske i grupper med en svag förankring på arbetsmarknaden, såsom unga och utrikes födda, och genom att motverka långa perioder utan arbete. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män ska minska genom en ökning av kvinnors sysselsättningsgrad.

Lägesbeskrivning

Diagram 1. Utvecklingen av sysselsättningsgraden för kvinnor och män 20-64 år i Sverige 2006-2016 jämfört med Europa 2020 målet för Sverige (väl över 80 %) samt för hela EU (75 %).

Källa: Statistiska centralbyrån

Sverige har haft högst sysselsättningsgrad i EU under i stort sett hela den senaste tioårsperioden. Sedan 2006 har sysselsättningsgraden för personer i åldersgruppen 20-64 år ökat med 2,4 procentenheter (3,4 procentenheter för kvinnor och 1,4 procentenheter för män). År 2016 uppgick den totala sysselsättningsgraden till 81 procent (79 procent för kvinnor och 83 procent för män). Sysselsättningsgraden var 2015 drygt 10 procentenheter högre än genomsnittet i EU28 enligt Eurostat.

Utvecklingen i Sverige har varit särskilt stark bland äldre (55–64 år) där sysselsättningsgraden har ökat med 5,8 procentenheter till 76 procent 2016. Även om särskilt ungdomar och utrikes födda påverkades negativt av finanskrisen har sysselsättningsutvecklingen sedan dess varit positiv. Totalt sett steg sysselsättningsgraden med 2,8 procentenheter till 62 procent för unga 20–24 år och med 3,7 procentenheter till 68 procent för utrikes födda 20–64 år.

Regeringen har även infört ett arbetslöshetsmål som innebär att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU år 2020. Målet ska nås genom att antalet kvinnor och män som arbetar och antalet arbetade timmar i ekonomin ökar.

Insatser och åtgärder

Matchningen på arbetsmarknaden ska förbättras

Bristen på arbetskraft är stor inom flera delar av den svenska arbetsmarknaden. Tillgången på rätt utbildad arbetskraft är avgörande för svensk tillväxt, jobb och välfärd. De stora investeringarna i kunskapslyftet och fokuseringen på matchning är viktiga för Sverige. Regeringen fortsätter att vidta insatser i syfte att förbättra matchningen och stärka kompetensförsörjningen. För att klara framtida utmaningar inom kompetensförsörjningen för regeringen bl.a. samtal med arbetsmarknadens parter och branscher om hur satsningar som är gjorda inom utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken kan utvecklas.

Arbetslösheten ska fortsatt minska

Även om Sverige har den lägsta andelen långtidsarbetslösa i EU är långtidsarbetslösheten fortsatt en utmaning. Arbetslösa som har svårt att möta kraven på arbetsmarknaden riskerar att kvarstå i arbetslöshet. Det gäller främst bland dem som saknar en fullföljd gymnasieutbildning, är utomeuropeiskt födda, har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga eller är äldre. Reformeringen av arbetsmarknadspolitiken och förstärkningen av utbildningsinsatserna som genomförs syftar till att arbetslösa utifrån sina individuella behov ska kunna erbjudas aktiva arbetsmarknadspolitiska insatser eller utbildning, för att stärka deras förutsättningar att få ett arbete eller påbörja studier.

För att underlätta för personer med kort utbildning och stora utbildningsbehov att studera på grundläggande eller gymnasial nivå, för att därigenom stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden, har regeringen lämnat ett förslag om att införa ett nytt rekryterande studiestöd, studiestartsstödet. Det föreslås träda i kraft vid halvårsskiftet 2017. Regeringen har vidtagit flera åtgärder som omfattar nyanlända., Mer behöver dock göras för att fler nyanlända ska kunna studera. Införandet av studiestartsstödet kommer att bidra till ökade ekonomiska incitament att studera för nyanlända som har kort utbildning.

De subventionerade anställningarna är ett av flera viktiga verktyg inom arbetsmarknadspolitiken. Regeringen reformerade den 1 februari 2017 nystartsjobben för att göra stödet mer träffsäkert och effektivt. Förändringarna innebär bl.a. att subventionsnivån ökar med frånvarotiden från arbetsmarknaden. Även regelverket för extratjänsterna har förstärkts den 1 december 2016, bl.a. avseende nyanlända. Regeringen har även gett flertalet statliga myndigheter i uppdrag att erbjuda långtidsarbetslösa och nyanlända moderna beredskapsjobb. En översyn har tillsatts i syfte att se över dagens

system för subventionerade anställningar. Översynen ska lämna förslag om hur stödformerna kan förenklas och hur strukturen för dessa kan göras mer överskådlig. Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2017.

För personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga ser regeringen även över de subventionerade anställningarna. Avsikten är att förtydliga regelverket med ett tydligt fokus på alla individers möjlighet till utveckling av sin arbetsförmåga. En höjning av taket i lönebidragen genomfördes i februari 2017. En satsning har också gjorts av utvecklingsanställningar hos Samhall AB. Vidare har regeringen gett statliga myndigheter i uppdrag att ställa praktikplatser till förfogande åt Arbetsförmedlingen.

Nyanländas etablering ska gå snabbare

Regeringens politik för nyanländas etablering syftar till att nyanlända och deras anhöriga ska ges förutsättningar att etablera sig och bli delaktiga i samhälls- och arbetslivet. Arbete är nyckeln till nyanlända invandrades etablering. Därför måste arbetsmarknads-etableringen bli mer effektiv för nyanlända kvinnor och män, både för dem som har kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden och för dem som saknar grundläggande utbildning.

Regeringen vidtar därför kontinuerligt insatser i syfte att öka möjligheterna för nyanlända kvinnor och män att etablera sig på arbetsmarknaden. Bland annat avser regeringen att införa ett nytt regelverk för Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag från 2018. Detta i syfte att förbättra effektiviteten och flexibiliteten i etableringsuppdraget. Särskilt övergångarna från etableringsuppdraget till reguljär utbildning behöver öka väsentligt. En stor del av deltagarna har behov av fleråriga reguljära utbildningsinsatser för att ha en möjlighet att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. Andra har behov av viss kompletterande utbildning för att kunna få ett arbete.

För att åstadkomma en snabbare etablering i arbets- och samhällslivet för nyanlända invandrare krävs bl.a. att berörda myndigheter och aktörer samverkar. Delegationen för unga till arbete (Dua) har erfarenhet av att arbeta med lokala överenskommelser mellan Arbetsförmedlingen och kommuner som ett verktyg för samverkan för att minska ungdomsarbetslösheten. Regeringen har därför beslutat att ge Dua ett utökat uppdrag att främja samverkan mellan olika aktörer som har betydelse för nyanländas möjligheter att etablera sig i arbetslivet. Samtidigt bytte Dua namn till Delegationen för unga och nyanlända till arbete.

Etableringsperioden tenderar att vara särskilt utdragen för kvinnor, i synnerhet kvinnor med kort utbildning. Kvinnor tar också del av arbetsmarknadspolitiska insatser i lägre utsträckning än män under tiden i etableringsuppdraget. Regeringen har mot bakgrund av detta bl.a. lämnat förslag om ändringar i föräldraförsäkringen som särskilt rör föräldrar som kommer till Sverige med barn. Arbetsförmedlingen har även på uppdrag av regeringen tagit fram en handlingsplan i syfte att minska arbetslösheten bland utrikes födda kvinnor.

För att underlätta och påskynda en framtida etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet för den som beviljas uppehållstillstånd är det viktigt att också tiden då den enskilde befinner sig i asylprocessen kan tas tillvara och användas på ett meningsfullt sätt. Behovet av tidiga insatser för asylsökande och personer som har uppehållstillstånd men

bor i Migrationsverkets anläggningsboenden har ökat, bl.a. till följd av det kraftigt ökade antalet asylsökande och längre handläggningstider i Migrationsverkets prövningsverksamhet. Regeringen har därför förstärkt medlen för tidiga insatser som syftar till att ge asylsökande m.fl. kunskaper i svenska språket, kunskaper om det svenska samhället och andra etableringsfrämjande insatser.

En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet

Målet för arbetslivspolitikerna är goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män. Regeringen har genomfört flera åtgärder för att stärka arbetet på arbetsmiljöområdet och förebygga utslagning från arbetslivet. Bland annat har regeringen tagit fram en arbetsmiljöstrategi⁵ i samråd med arbetsmarknadens parter.

Regeringen ser även över om gällande bestämmelser om arbetsmiljöansvar är ändamålsenliga och de regionala skyddsombudens tillträdesrätt och befogenheter.⁶ Vidare avser regeringen att inrätta ett nationellt centrum för samling och spridning av kunskap och forskningsresultat om arbetsmiljö och för utvärdering av arbetsmiljöpolitiken.⁷ Regeringen har även avsatt särskilda medel för att främja kompetensförsörjningen inom företagshälsovården och för att finansiera forskning om bl.a. arbetsmiljön i kvinnodominerade sektorer samt kvinnors arbetsrelaterade ohälsa.

⁵ Regeringens skrivelse 2015/16:80 En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016–2020.

⁶ Arbetsmiljöreger för ett modernt arbetsliv, dir. 2016:1.

⁷ Nationellt centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö, dir. 2016:2.

4.2 Utbildningsmålet

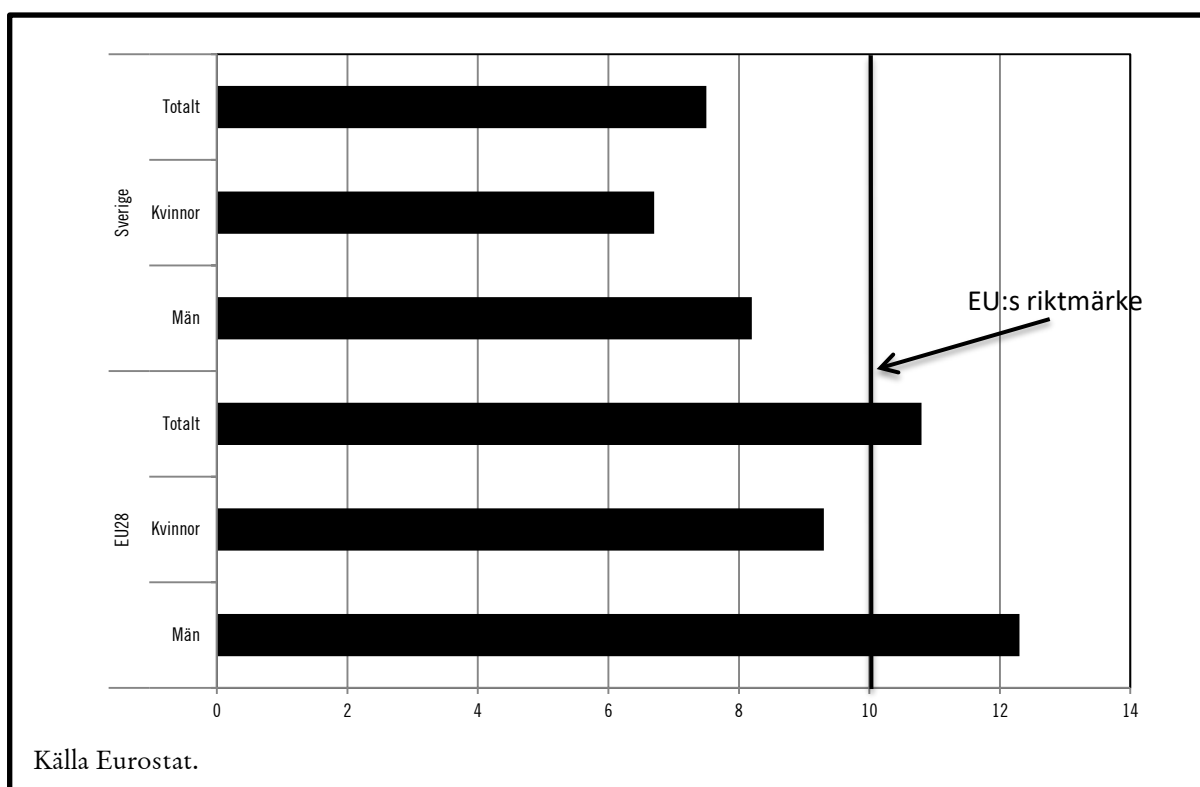
Sveriges nationella mål

- Att andelen 18–24-åringar som inte har en minst tvåårig utbildning på gymnasial nivå och som inte heller deltar i någon form av studier ska vara mindre än 7 procent 2020.
- Att andelen 30–34-åringar som har minst en tvåårig eftergymnasial utbildning ska uppgå till 45–50 procent 2020.

Lägesbeskrivning

Andelen svenska 18–24-åringar utan minst tvåårig utbildning på gymnasial nivå och som inte befinner sig i utbildning har ökat något och uppgick 2016 till 7,5 procent (8,2 procent bland män och 6,7 procent bland kvinnor), vilket är bättre än EU:s riktmärke. Däremot uppnås inte Sveriges nationella mål som är 7 procent.

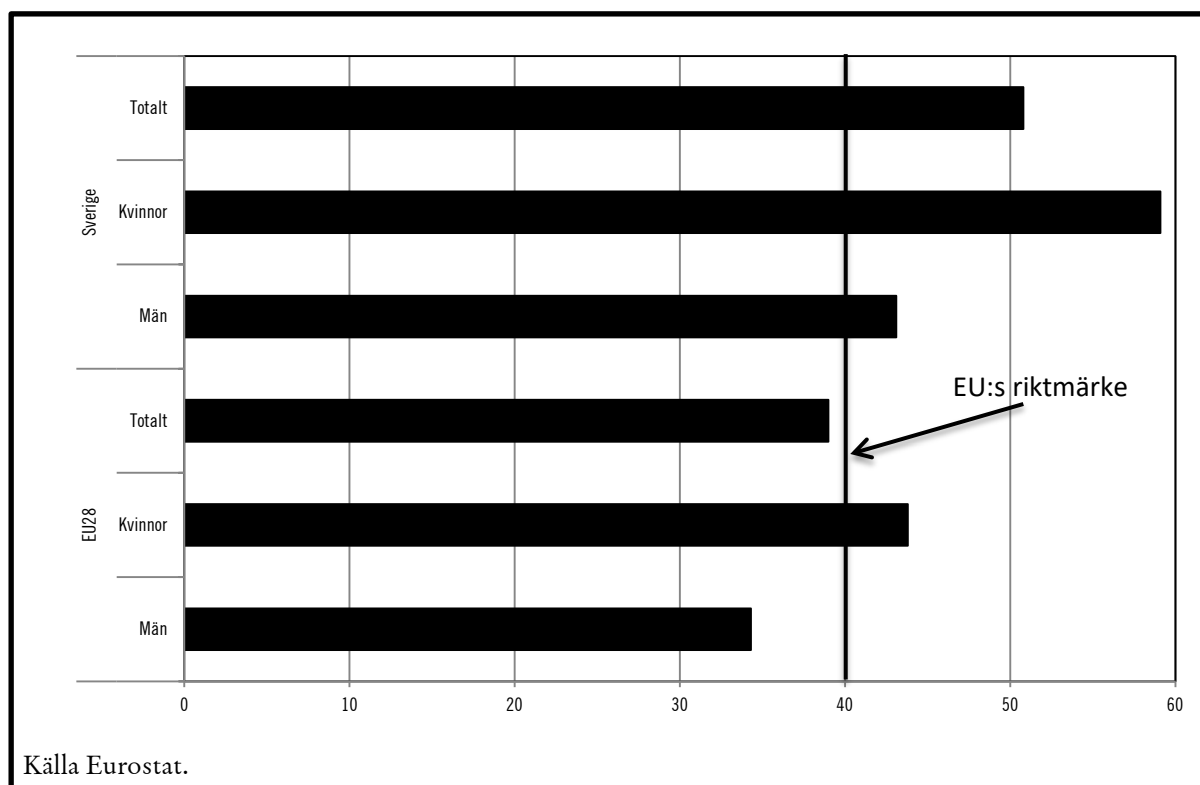
Diagram 2. Andel svenska 18–24-åringar utan minst tvåårig utbildning på gymnasial nivå och som inte befinner sig i utbildning (2016)

Andelen 30–34-åringar som har minst två års eftergymnasial utbildning uppgick 2016 till 50,8 procent, (43,1 procent bland män och 59,1 procent bland kvinnor) vilket ligger över både EU:s riktmärke och Sveriges nationella mål. Andelen med eftergymnasial utbildning har ökat stadigt de senaste tio åren men under det senaste året har ökningstakten avtagit.

Eftergymnasial utbildning inkluderar högskoleutbildning, kvalificerad yrkesutbildning⁸ och utbildning inom yrkeshögskolan.⁹

Diagram 3. Andel kvinnor och män 30–34 år med minst två års eftergymnasial utbildning (2016)

Insatser och åtgärder

Insatser för att fler ska fullfölja en utbildning på gymnasial nivå

Regeringen har ett fortsatt fokus på att höja kunskapsnivån, förbättra kvaliteten i undervisningen och öka jämlikheten i den svenska skolan. Grundläggande utgångspunkter är goda skolresultat, en likvärdig skola och ett attraktivt läraryrke. För att vända de fallande skolresultaten har regeringens skolreformer fyra huvudsakliga inriktningar: tidiga insatser, ökad attraktivitet i läraryrket, en jämlik kunskapsskola där lärarna har tid för varje elev samt att alla ungdomar ska kunna påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. För att möjliggöra för alla elever att fullfölja sin gymnasieutbildning är det av största vikt att tidigt identifiera elever som riskerar att inte nå målen för utbildningen så att relevanta stödinsatser sätts in när så behövs.

⁸ En eftergymnasial yrkesutbildning som upphörde den 31 december 2013. Utbildningen har ersatts av de utbildningar som ingår i yrkeshögskolan

⁹ Källa: Eurostat, Labour Force Survey, preliminära data.

För att säkerställa tillgången till specialpedagogiskt stöd, framförallt i förskoleklassen och elevernas första år i skolan, har regeringen genomfört stora utbildningsinsatser. Vidare har en satsning för att utveckla den generella specialpedagogiska kompetensen bland lärare genomförts. Dessa satsningar bidrar till den läsa-skriva-räkna-garanti som regeringen har påbörjat införandet av under 2017. Regeringen har även infört ett statsbidrag på 2,3 miljarder kronor per år som syftar till att öka antalet anställda så att lärare i förskoleklasser och lågstadiet kan ägna mer tid åt varje elev. Delar av statsbidraget öronmärks för att stödja skolor med stora behov och främja jämlikheten i svensk skola. Det innebär att vissa huvudmän som tagit emot en stor andel nyanlända elever, eller där det behövs särskilda insatser för att höja utbildningens kvalitet och elevernas resultat, får ta del av en särskild pott pengar om totalt 329 miljoner kronor. Satsningen innefattar från och med 2016 även fritidshemmen som får omkring en halv miljard kronor för fler anställda.

Regeringen genomför ytterligare insatser riktade mot elevernas första år i skolan med ett särskilt fokus på basfärdigheterna läsa, skriva och räkna. Dels har kunskapskrav i läs- förståelse och dels har obligatoriska bedömningsstöd i läs- och skrivutveckling och matematik i årskurs 1 införts under hösten 2016. De obligatoriska bedömningsstöden ger ökade förutsättningar för att stödåtgärder sätts in tidigt för elever som annars riskerar att inte nå kunskapskraven i årskurs 3 samt hjälper till att identifiera elever som behöver extra utmaningar för att nå så långt som möjligt. Därutöver genomför regeringen riktade insatser till skolor med låga studieresultat och tuffa förutsättningar. Exempelvis har Skolverket fått ett uppdrag kallat Samverkan för bästa skola, vilket innebär att staten arbetar med och ger stöd till huvudmän i skolor med låga kunskapsresultat och särskilt tuffa förutsättningar. Bedömningen av vilka skolor som ska prioriteras och vilka utvecklingsområden som är relevanta sker utifrån underlag från Statens skolinspektion; vilka insatser som kan vara aktuella identifieras sedan i samverkan med varje berörd skolhuvudman. Satsningen omfattar förskolan, grund- och gymnasieskolan samt motsvarande skolformer.

Regeringen fortsätter även att genomföra olika insatser för att förbättra undervisningen och studieresultaten för nyanlända elever. Skolverket har ett omfattande uppdrag att genomföra systematiska insatser i syfte att stärka huvudmännens förmåga att på kort och lång sikt erbjuda nyanlända elever en utbildning av hög och likvärdig kvalitet. Från och med 2017 har målgruppen för insatserna vidgas till att också omfatta gymnasieskolan som helhet och gymnasiesärskolan.

Den gymnasieutredning som regeringen beslutade om i mars 2015 lämnade under hösten 2016 ett stort antal förslag varav flertalet innehåller åtgärder för att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Utredningen lägger i huvudsak generella förslag som ska gagna alla elever. Vissa förslag avser dock särskilt utbildning för nyanlända elever eller kan förväntas gynna dessa elever i särskilt hög grad. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet. För att snabbt bryta utvecklingen och höja resultaten i de mest utsatta skolorna föreslår regeringen i vårändringsbudgeten för 2017 att 500 miljoner kronor avsätts till grundskolor med låg andel behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan. Därutöver avsätts 150 miljoner kronor till att stärka gymnasieskolans introduktionsprogram.

I november 2015 beslutade regeringen om strategin Vagar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar. I strategin redovisas åtgärder som regeringen har vidtagit eller avser att vidta under åren 2015–2018 för att förbättra möjligheterna för dessa unga personer att etablera sig i arbets- och samhällslivet.

Den 1 december 2015 utsåg regeringen en nationell samordnare för unga som varken arbetar eller studerar. Samordnarens uppdrag är att främja en förbättrad samverkan mellan myndigheter, kommuner, landsting och organisationer på nationell, regional och lokal nivå kring insatser för unga som varken arbetar eller studerar. Samordnaren ska arbeta i nära samarbete med Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua), se även avsnitt 4.1.

Regeringen fortsätter att öka satsningarna på ett stadigvarande kunskapslyft med fler permanenta utbildningsplatser inom vuxenutbildningen. Satsningen syftar bland annat till att nå de människor som saknar gymnasieutbildning. Regeringen utvecklar bland annat formerna för en regionaliserad yrkesutbildning i och med den satsning på regionalt yrkesvux som regeringen föreslog i budgetpropositionen 2017 (regionalt yrkesvux). En bärande tanke med regionalt yrkesvux är att det ska bidra till att den regionala arbetsmarknadens behov möts i högre grad. Genom samarbete mellan kommuner stärker regionalt yrkesvux den regionala samverkan vid planering och genomförande av utbildningarna.

Insatser för att öka andelen med eftergymnasial utbildning

Kunskapslyftet ska ge människor chans att utbilda sig för att kunna få ett jobb, omskola sig till ett nytt yrke, få behörighet till högre utbildning, vidareutbilda sig för bättre karriärmöjligheter och bilda sig för ökat deltagande i samhällslivet eller för personlig utveckling. Satsningen innebär att regeringen fortsätter att öka sina satsningar på ett stadigvarande kunskapslyft med permanenta utbildningsplatser inom högskolor, yrkeshögskola, folkhögskola samt yrkesvux och lärlingsvux.

Regeringen har från och med 2017 infört en rätt till behörighetsgivande kurser inom komvux. Beslutet innebär att vuxna ges rätt att studera inom komvux i syfte att uppnå grundläggande och särskild behörighet och särskilda kunskaper när det gäller högskoleutbildning och yrkeshögskoleutbildning. Att bredda vägen in till yrkeshögskolan är en av många insatser som regeringen gör för att främja matchning och stärka kompetensförsörjning på arbetsmarknaden. I syfte att ge fler chansen att söka sig till yrkeshögskolan har en möjlighet att erbjuda behörighetsgivande förutbildning inom yrkeshögskolan införts.

Den bärande tanken med yrkeshögskolan är att säkerställa att eftergymnasiala utbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd. Regeringen fortsätter utbyggnaden av yrkeshögskolan. Från och med 2017 beräknar regeringen att satsningen uppgår till 360 miljoner kronor årligen, vilket motsvarar 6000 nya utbildningsplatser per år.

För att fler ska kunna genomgå högskoleutbildning inledde regeringen under 2015 en stegvis utbyggnad som beräknas innebära att ytterligare resurser motsvarande ungefär 14 600 helårsstudenter ska ha tillförts högskolan 2019. Ytterligare kvalitetsförstärkningar, till exempel i form av mer lärarledd tid i undervisningen, kan bidra till att öka möjligheterna för fler att klara av sin utbildning. Regeringen har avsatt 250 miljoner kronor för höjda

ersättningsbelopp för humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning för 2016 och 2017. Regeringen beräknar motsvarande summa för 2018.

Sverige behöver ta tillvara alla individers kompetens, vare sig den införskaffats inom landet eller i någon annan del av världen. Regeringen har därför avsatt 30 miljoner kronor under 2016 respektive 2017 – och beräknar samma summa under 2018 – till stöd för lärosätenas arbete med att utveckla processer och strukturer för bedömning av reell kompetens vid prövning av behörighet och tillträde till en utbildning samt för tillgodoräknande när sökanden har antagits till en utbildning. För att stärka Universitets- och högskolerådets arbete med bedömning av utländsk kompetens samt arbete i övrigt med bedömning av reell kompetens i högskolan har regeringen föreslagit att ytterligare 17 miljoner kronor tillförs Universitets- och högskolerådet 2017.

4.3 Målet för ökad social delaktighet

Sveriges nationella mål

Att öka den sociala delaktigheten genom att minska andelen kvinnor och män 20–64 år som är utanför arbetskraften (utom heltidsstuderande), långtidsarbetslösa eller långtidssjukskrivna till väl under 14 procent 2020.

Lägesbeskrivning

Andelen kvinnor och män 20–64 år som är utanför arbetskraften enligt Sveriges nationella mål fortsätter att minska och uppgick 2016 till 12,0 procent vilket är en minskning med 107 000 personer sedan 2010. Andelen kvinnor och män i risk för fattigdom enligt den övergripande EU-indikatorn minskar och uppgick år 2015 till 16,0 procent (17,3 procent för kvinnor och 15,6 procent för män).

Tabell 2. Andel kvinnor och män 20–64 år som är utanför arbetskraften (utom heltidsstuderande), långtidsarbetslösa eller långtidssjukskrivna

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
totalt	14,4 %	13,4 %	13,1 %	12,7 %	12,6 %	12,4 %	12,0 %
kvinnor	17,3 %	15,9 %	15,5 %	15,0 %	14,8 %	14,5 %	14,7 %
män	11,6 %	10,9 %	10,7 %	10,5 %	10,4%	10,3 %	9,4 %

Källa: Eurostat och egna beräkningar.

Insatser och åtgärder

Utöver nedan bedöms ett flertal reformer som tas upp under kapitel 4.1 och 4.2 ha bäring på det nationella målet för ökad social delaktighet. Nedan redovisas även insatser som bedöms bidra till Europa 2020-strategins mål för social delaktighet på EU-nivå.¹⁰

Förtydligande av kraven på den som söker försörjningsstöd

En ny bestämmelse i socialtjänstlagen har införts den 1 juli 2016 som tydliggör vilka krav som ska ställas på den som söker försörjningsstöd. Det innebär att den kvinna eller man som inte kan försörja sig men som kan arbeta har rätt till försörjningsstöd om hon eller han står till arbetsmarknadens förfogande.

Arbete mot hemlöshet

Att ha ett boende är en viktig förutsättning för social delaktighet. Därför har Socialstyrelsen fått regeringens uppdrag att genomföra en nationell kartläggning under 2017 för att få bättre kunskap om omfattningen av hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden.

Reformer riktade mot hushåll med låg ekonomisk standard

Ett steg till förbättrad levnadsstandard har tagits genom dels en höjning av underhållstödet med 300 kronor per barn och månad, dels en höjning av föräldrapenning på grundnivå till 250 kronor per dag. Dessa reformer trädde i kraft under 2015 och 2016. Denna åtgärd har stor vikt framförallt för ensamstående föräldrar, varav majoriteten är kvinnor.

Under 2016 har det även införts nya bestämmelser som ökar drivkrafterna för särlevande föräldrar att reglera underhållsskyldigheten för barn civilrättsligt, i stället för att ansöka om underhållsstöd. Denna reform innebär att barn som lever i hushåll med låg ekonomisk standard kan få ett högre underhåll eftersom båda föräldrarnas ekonomiska överskott då kan beaktas. Vidare har i januari 2017 en höjning gjorts av inkomstgränsen vid prövning av rätten till bostadsbidrag för barnfamiljer. Eftersom många barn med låg ekonomisk standard lever i hushåll som är mottagare av bostadsbidrag är det fördelningspolitiskt träffsäkert att höja inkomstgränsen. Av de föräldrar som mottar bostadsbidrag är 68 procent ensamstående föräldrar med barn, och av dessa är 85 procent kvinnor och 15 procent män.

Regeringen har från och med januari 2017 även infört en höjning av flerbarnstillägget för det tredje barnet inom ramen för barnbidraget.

Föräldraförsäkringen ska bli mer jämställd

En ny bestämmelse trädde i kraft 2016 som innebär att en tredje månad reserveras för vardera föräldern inom föräldrapenningen. Reformen förväntas leda till ett mer jämställt uttag av föräldrapenningen vilket kan bidra till en jämnare fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet mellan kvinnor och män. Ett mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen medverkar även till mer jämställda förhållanden på arbetsmarknaden och stärker barnets rätt till båda sina föräldrar.

¹⁰ Att främja social delaktighet, framför allt genom fattigdomsminskning, genom att sträva efter att åtminstone 20 miljoner människor ska komma ur en situation där de riskerar att drabbas av fattigdom och social utestängning.

Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt

Målgruppen för insatserna är de socialt och ekonomiskt utsatta EES/EU-medborgare som vistas tillfälligt i Sverige, dvs. under högst tre månader, utan uppehållsrätt. Fem projekt har fått medel ur fonden och arbetet pågår för närvarande. Sverige fokuserar på två områden; samhällsorientering och hälsofrämjande insatser.

Förbättringar för minskad sjukfrånvaro

Regeringen har sedan 2015 arbetat med att genomföra ett åtgärdsprogram utifrån sju utvecklingsområden. Det har lett till en ökad medvetenhet om allvaret i sjukskrivningsfrågan och därigenom till en ökad mobilisering bland olika aktörer för att bryta uppgången av sjukfrånvaron. Åtgärdsprogrammet bedöms även ha bidragit till att ökningstakten av sjukfrånvaron avtar. Det återstår dock att stoppa ökningen och vända utvecklingen mot en stabil och låg sjukfrånvaro. För att uppnå detta bedömer regeringen att åtgärdsprogrammet behöver utvecklas vidare. Särskilt viktigt är att utveckla de arbetsplatsnära insatserna, hälso- och sjukvårdens insatser och insatserna för unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Förbättringar för de ekonomiskt sämst ställda pensionärerna

En omfattande analys av skillnader i pension mellan kvinnor och män har genomförts och en rapport presenterades i juni 2016. Rapporten belyser skillnaderna ur nio olika perspektiv. Mot bakgrund av rapporten har en handlingsplan tagits fram i syfte att åstadkomma mer jämställda pensioner. De pensionärer som har en låg ekonomisk standard är huvudsakligen kvinnor. Det innebär att en satsning på mer jämställda pensioner är en åtgärd för de som har det ekonomiskt sämst ställt. Åtgärderna tar sikte på såväl långsiktiga som kortsiktiga förbättringar. En del i handlingsplanen är en översyn av grundskyddet inom ålderspensionssystemet. En utredning om detta har tillsatts och planen är att ett politiskt förankrat förslag ska lämnas den 1 februari 2018.

Ökad jämlikhet och jämställdhet i hälsa samt tillgång till hälso- och sjukvård av hög kvalitet

Hälso- och sjukvården bidrar till en god hälsa samt främjar social delaktighet och aktiv inkludering i samhället. I samband med budgetpropositionen för 2016 beslutades ett nytt mål för hälso- och sjukvårdspolitiken: Befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och effektiv. Regeringen vidtog under 2016 ett antal olika åtgärder för att utveckla vården. Genom en professionsmiljard gav regeringen stöd till bättre resursutnyttjande i hälso- och sjukvården, vilket bl.a. syftar till en stärkt kompetensförsörjning och förbättrad tillgänglighet.

4.4 Forsknings- och utvecklingsmål

Sveriges nationella mål

Att offentliga och privata investeringar i forskning och utveckling ska uppgå till ungefär 4 procent av BNP 2020.

Lägesbeskrivning

Regeringens mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd,

näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

SCB publicerar vartannat år officiell statistik om utgifterna för forskning och utveckling (FoU) i Sverige. Den senaste officiella statistiken för universitet, högskolor och företag avser 2015 och den för staten avser 2016. De totala utgifterna för FoU uppgick 2015 till knappt 137 miljarder kronor, vilket är en ökning med 7 miljarder kronor sedan 2013 räknat i 2015 års prisnivå. FoU-utgifternas andel av BNP uppgick 2015 till 3,28 procent, vilket är liten minskning jämfört med tidigare år. De statliga avsättningarna uppgick 2016 till 34,4 miljarder kronor vilket var 747 miljoner kronor högre än 2015. Näringslivets avsättningar 2015 uppgick till 95 miljarder kronor vilket är en ökning med 6 miljarder kronor jämfört med 2013. Företag med 250 eller fler anställda stod för 78 procent av de totala FoU-utgifterna i näringslivet 2015 men det var de små och medelstora företagen som stod för den största ökningen av FoU-utgifterna.

Insatser och åtgärder

Regeringen presenterade sin forskningspolitiska proposition Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) i november 2016, där mål och insatser inom det forsknings- och innovationspolitiska området beskrivs. Propositionen har ett tioårigt perspektiv, med fokus på insatser under 2017–2020. De statliga resurserna för forskning och utveckling som huvudsakligen utförs vid universitet och högskolor har ökat kraftigt sedan 2009. Sammanlagt utgör de genomförda höjningarna under denna åttaårsperiod ett tillskott på ca 9 miljarder kronor till svensk forskning och innovation. För de kommande fyra åren planeras ytterligare ökade tillskott på ca 2,9 miljarder kronor. Sammantaget uppgår statens och övriga offentliga investeringar i FoU till 0,95 procent av BNP.

Åtgärder för att förverkliga det europeiska forskningsområdet

Effektivare nationella forskningssystem

År 2016 fördelades 37 procent av de statliga medlen för forskning genom utlysningar via de forskningsfinansierande myndigheterna Vetenskapsrådet, Vinnova, Formas, Forte, Rymdstyrelsen och Energimyndigheten. Fördelning genom utlysningar leder till konkurrens och höjer kvaliteten inom svensk forskning. De direkta medlen till universitet och högskolor utgjorde 50 procent av den totala statliga finansieringen av forskning 2016.

Regeringen anser att det är viktigt att skapa incitament för ökad kvalitet i forskning. Sedan 2014 fördelas därför 20 procent av de befintliga direkta medlen med utgångspunkt i kvalitetskriterier. Regeringen har vidare aviserat att den avser tillsätta en offentlig utredning om den offentliga finansieringen och styrningen av svenska universitet och högskolor. I den forskningspolitiska propositionen har regeringen även föreslagit att inrätta och finansiera en rad nationella forskningsprogram. Syftet med dessa är att möta en rad samhällsutmaningar genom att multidisciplinärt samla forskning och utgå från en strategisk forskningsagenda som programkommittéer bestående av flera forskningsfinansiärer gemensamt utarbetat.

Optimalt transnationellt samarbete och konkurrens

En funktion, EU-SAM upprättades 2014 för prioritering av svenskt deltagande i de europeiska partnerskapsprogrammen¹¹. EU-SAM samordnar de statliga forskningsfinansierarna i finansieringen av programmen. Under 2016 uppskattas den svenska finansieringen av partnerskapsprogrammen uppgå till 485 miljoner kronor.

Det svenska engagemanget inom det Europeiska forskningsområdet (ERA) är stort och Sverige deltar på olika nivåer i alla de tio gemensamma programmen (s.k. Joint Programming Initiatives) och koordinerar ett program inom antimikrobiell resistens (JPIAMR). Sverige fortsätter att avsätta stora resurser för konstruktion av forskningsinfrastruktur. Regeringen har tidigare beslutat om medlemskap i ett konsortium för europeisk forskningsinfrastruktur (ERIC) för konstruktion och drift av den europeiska spallationskällan (ESS). Konsortiet inrättades i augusti 2015 med för närvarande tolv medlemsländer och tre observatörländer. En särskild nationell samordnare har utsetts för ESS. Betydande statliga resurser avsätts också för finansiering av Max IV och SciLifeLab.

Regeringen har i sin forskningspolitiska proposition föreslagit insatser för att öka tillgängliggörande och användande av forskningsinfrastruktur. Propositionen innehåller också förslag på förstärkning av datadriven forskning och biobanker och registerforskning.

En öppen arbetsmarknad för forskare

I syfte att säkra återväxten av framstående unga forskare beslutade regeringen 2015 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över villkor och karriärvägar för unga forskare. I mars 2016 överlämnades betänkandet Trygga villkor och attraktiva karriärvägar för unga forskare till regeringen (SOU 2016:29). Utredningen ger en rad förslag till hur villkoren för doktorander ska kunna förbättras och hur karriärvägarna för unga forskare ska bli tydligare och mer attraktiva. Utredningens förslag har remitterats och regeringen bereder för närvarande flera av förslagen i Regeringskansliet

Jämställdhet

I regeringens forskningspolitiska proposition föreslås ett antal åtgärder för stärkt jämställdhet inom forskningsområdet. För forskare ska karriärvägarna göras tryggare och mer attraktiva och för att få en jämnare könsfördelning bland professorer har ett nationellt mål formulerats; att 50 procent av de nyrekryterade professorerna år 2030 ska vara kvinnor. För att bl.a. åstadkomma en mer jämställd fördelning av forskningsmedlen vill regeringen förtydliga och i vissa fall stärka och utvidga uppdragen om jämställdhetsintegrering till högskolor och forskningsfinansierare.

Optimal spridning, tillgång till och återanvändning av forskningsbaserad kunskap

Regeringens har i ovan nämnda proposition satt målbilden att forskningsresultat som tas fram med offentliga medel ska bli omedelbart tillgängliga när de publiceras, inom ramen för principen att forskare fritt får välja hur deras forskningsresultat ska publiceras. Detta

¹¹ ERA-Net Art 185, Art 187, Joint Programming Initiatives, COFUND.

ska gälla både publikationer och forskningsdata senast 2026. Idébanker som etablerats vid alla universitets respektive holdingbolag fortsätter utvecklas.

Fördjupad teknisk verifiering inom life science (Proof-of-Concept) infördes för första gången 2016. Detta innebär att forskare kan söka medel för att ta sina resultat vidare i en nyttiggörandeprocess. Förinkubation eller fördjupad kommersiell verifiering inom life science sjuösattes också vilket innebar att ett antal innovationskontor fick i uppgift att etablera förinkubation vid innovationskontoren.

Internationellt samarbete

I den forskningspolitiska propositionen föreslås att ett samordningssekretariat inrättas för finansiering av internationellt forskningssamarbete utanför EU. Sekretariatet ska samordna statliga forskningsfinansiärers internationella samarbeten. Via sekretariatet tillförs fram till år 2020 65 miljoner för gemensamma internationella forsknings-samarbeten.

De forskningsfinansierande myndigheterna har i sina regleringsbrev krav på att redovisa sina pågående internationella aktiviteter och samarbeten. De särskilda uppdragen att fördjupa samarbetet med Kina och Indien bedöms fortlöpa väl. Under 2016–17 har gemensamma kommittémöten hållits med Indien.

Under 2017 avser regeringen tillsätta en utredning med uppdrag att se över och föreslå åtgärder i syfte att stärka internationaliseringen av svenska högskolor och universitet.

4.5 Klimat- och energimål

Sveriges nationella mål

Riksdagen har antagit klimat- och energipolitiska mål för år 2020, varav tre också utgör Sveriges nationella mål inom Europa 2020-strategin:

- *Andelen förnybar energi ska 2020 utgöra minst 50 procent av den totala energianvändningen.*
- *20 procent effektivare energianvändning till 2020. Målet uttrycks som ett sektorsövergripande mål om minskad energiintensitet med 20 procent mellan 2008 och 2020.*
- *40 procents minskning av utsläppen av växthusgaser jämfört med 1990. Målet gäller för de verksamheter som inte omfattas av systemet för handel med utsläppsrätter inom EU (EU-ETS). Minskningen sker genom utsläppsreduktioner i Sverige och i form av investeringar i andra EU-länder eller flexibla mekanismer som Clean Development Mechanism (CDM). Regeringens ambition är att så långt som möjligt nå målen genom nationella insatser.*

Sverige ska enligt EU:s ansvarsfördelning minska utsläppen av växthusgaser med 17 procent till 2020 jämfört med 2005 och öka andelen förnybar energi till 49 procent 2020.

Lägesbeskrivning

Regeringen har genomfört en kontrollstation för att följa upp de klimat- och energipolitiska målen till 2020. I kontrollstationen (skr. 2015/16:87) bedöms de tre nationella målen, för utsläppsminskningar, förnybart och energieffektivisering, att nås med befintliga styrmedel.

Andelen förnybar energi i Sverige i förhållande till den slutliga energianvändningen har ökat stadigt sedan början av 1970-talet och uppgick 2015 till 54 procent. Bioenergi och vattenkraft står för den största delen, men även värmepumpar och vindkraft har gett ett betydande bidrag. När det gäller en effektivare energianvändning så har energiintensiteten (räknad som kvoten mellan tillförd energi och BNP i fasta priser) minskat med drygt 15 procent till och med 2015 jämfört med basåret 2008.

Det nationella målet för minskning av utsläppen av växthusgaser till 2020 (i den icke-handlande sektorn) motsvarar preliminärt en utsläppsnivå på 28,8 miljoner ton.¹² Enligt prognos kommer utsläppen ligga på 29,6 miljoner ton 2020, vilket ger ett gap på 0,8 miljoner ton. Enligt målet kan gapet fyllas genom utsläppsminskningar i andra länder, men regeringens ambition är att så långt som möjligt nå målet med inhemska åtgärder. Utsläppen i den icke-handlande sektorn 2015 var 34 miljoner ton. Enligt EU:s ansvarsfördelning ska Sverige till 2020 minska sina utsläpp av växthusgaser med 17 procent från 2005, vilket innebär en utsläppsnivå 2020 på 37,2 miljoner ton. Denna nivå är således redan uppnådd.

När det gäller uppfyllandet av de nationella energi- och klimatmålen inom Europa 2020 och målen på EU-nivå har Sverige redan uppnått vissa mål och är på god väg vad gäller de övriga. Regeringen har dock gått vidare och arbetar med att ta fram nya långsiktiga målsättningar och åtgärder. 2014 gav regeringen den parlamentariskt sammansatta Miljömålsberedningen i uppdrag (dir. 2014:165) att föreslå ett klimatpolitiskt ramverk. Baserat på beredningens betänkanden beslutade regeringen i mars 2017 om ett nytt klimatpolitiskt ramverk bestående av nya klimatmål, en klimatlag och ett klimatpolitiskt råd. Som ett långsiktigt klimatmål föreslår regeringen att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Enligt regeringens förslag kommer den nya klimatlagen träda i kraft 1 januari 2018.

Vidare tillsatte regeringen 2015 en parlamentarisk kommission med uppdrag att ge underlag till en bred politisk överenskommelse om den långsiktiga energipolitiken. I juni 2016 presenterades en blocköverskridande ramöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna. Överenskommelsen slår även fast att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Vidare slås fast att målet år 2040 är 100 procent förnybar elproduktion. I november kompletterades överenskommelsen med ett förslag till mål för energieffektivisering för Sverige till 2030. Målet säger att Sverige ska år 2030 ha 50 procent effektivare energianvändning jämfört med 2005. I januari 2017 överlämnade Energikommissionen sitt betänkande till regeringen, baserat på partiernas ramöverenskommelse. För att ta arbetet vidare har en parlamentariskt sammansatt genomförandegrupp tillsatts.

¹² Report for Sweden on assessment of projected progress, March 2017, Naturvårdsverket 2017

Insatser och åtgärder

Åtgärder för förnybar energi

Elcertifikatsystemet är ett effektivt styrmedel för att få till stånd en ökad andel förnybar energi. Ambitionen inom elcertifikatsystemet höjdes 2016 genom ett högre mål för utvecklingen av den förnybara elproduktionen till 2020. Det nationella målet är att Sverige ska finansiera 30 TWh ny förnybar elproduktion till 2020 jämfört med 2002. Partierna i den blocköverskridande överenskommelsen är överens om att förlänga Elcertifikatsystemet och inom systemet ytterligare öka den förnybara elproduktionen till 2030. Förslaget innebär en linjär upptrappning med 18 TWh. Den linjära upptrappningen föreslås börja år 2022 och blir 2 TWh per år fram till och med 2030.

För att ytterligare främja en fortsatt omställning av energisystemet arbetar regeringen med ett antal åtgärder. Regeringen införde 2009 ett investeringsstöd till den som sätter upp solceller. Regeringen ökade solinvesteringsstödet till 225 miljoner kronor år 2016 och därefter till 390 miljoner kronor årligen 2017–2019. När det gäller vindkraft har regeringen bl.a. arbetat med att underlätta handläggningen av vindkraftärenden. Smarta elnät bidrar till ett effektivt utnyttjande av förnybar elproduktion, energieffektivisering och minskad total energianvändning. Regeringen har inrättat ett forum för smarta elnät, som har till uppgift att i bred samverkan mellan berörda myndigheter, branschaktörer och konsumentföreträdare främja utvecklingen för smarta elnät. För att underlätta anslutning av förnybar elproduktion till elnätet och göra det möjligt att undanröja de problem med tröskeeffekter som försvårar anslutningar infördes 2015 en ordning med förtida delning av nätförstärkningskostnader (förordning 2015:213). Systemet med förtida delning innebär att Svenska kraftnät under en övergångsperiod täcker kundspecifika kostnader för nätförstärkningar som ska belasta ännu icke anslutna anläggningar av förnybar elproduktion.

Åtgärder för energieffektivisering

Regeringen genomför ett flertal åtgärder för att driva på en effektiv användning av energi. Regeringen genomför bl.a. en satsning på att främja klimatvänlig belysning i Sverige. Målet för satsningen är att förverkliga den besparingspotential som finns och halvera behovet för el till belysning i Sverige. Energimyndigheten har det huvudsakliga ansvaret för att genomföra satsningen.

För att få upp takten på renoveringarna och energieffektivisera det befintliga bostadsbeståndet har regeringen infört ett stöd för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus i områden med socioekonomiska utmaningar. Totalt satsar regeringen 1 miljard kronor årligen 2016–2019. För att bidra till en ökad energieffektivisering i det befintliga beståndet har regeringen också avsatt medel för att inrätta ett informationscenter för hållbart byggande.

Åtgärder för minskade koldioxidutsläpp

Energi- och koldioxidskatterna samt nedsättning och undantag av skatt för biobränslen har haft avgörande effekt på att reducera utsläppen från bl.a. transportsektorn, fjärrvärme och industrin utanför EU ETS. I samband med budgetpropositionen för 2016 höjde regeringen energiskatten på bensin och dieselbränsle. I Sverige ges i dag hållbara biodrivmedel viss befrielse från energiskatt och hel befrielse från koldioxidskatt. EU-

kommission anser att skattebefrielsen i sin helhet är ett driftsstöd enligt unionsrättens regler om statsstöd. Statsstödet måste godkännas av kommissionen för att få tillämpas. Sverige har av kommissionen fått godkänt att tillämpa skattelättnader av hållbara biodrivmedel t.o.m. utgången av 2018. För biogas gäller godkännandet t.o.m. utgången av 2020. De kortsiktiga statsstöds godkännandena riskerar att skapa osäkerhet för biodrivmedelsföretagen och hindra långsiktiga investeringar. Regeringen avser därför införa en reduktionsplikt för leverantörer av bensin och diesel senast den 1 juli 2018. Biodrivmedel som används för att uppfylla kvoten föreslås beskattas på samma sätt som de fossila drivmedel som ersätts. Höginblandade och rena biodrivmedel föreslås vara utanför plikten och få fortsatt skattenedsättning. Den föreslagna indikativa reduktionsnivån på 40 procent i reduktionsplikten innebär att det kommer krävas ungefär 50 procent biodrivmedel i bensin och diesel 2030. Utsläppen enligt metoden för klimatrapportering från bensin och diesel kan därmed minska i liknande omfattning till 2030. Miljö- och energidepartementet remitterade den 17 mars 2017 en promemoria med förslag om reduktionsplikt och skatteförändringar.

Regeringen avser även införa ett bonus-malus-system för personbilar, lätta lastbilar och lätta bussar (lätta fordon) den 1 juli 2018. En promemoria med ett förslag på ett s.k. bonus-malus-system för nya lätta fordon remitteras för närvarande (Fi2017/01469/S2). Systemet innebär en väsentlig ambitionshöjning när det gäller den miljöstyrande effekten jämfört med dagens system. Huvudmotivet är att öka andelen miljöanpassade fordon med lägre koldioxidutsläpp, genom att fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid premieras vid inköpstillfället genom en bonus (lat. bonus=bra), medan fordon med relativt höga utsläpp av koldioxid belastas med högre skatt (lat. malus=dålig). Dessutom avser regeringen även att ändra i beräkningen av förmånsbeskattningen av bilar (bilförmån) för att anpassa den till det nya bonus-malus-systemet senast den 1 juli 2018. Bland annat föreslås att fordonsskatten, inklusive malusen, tas med i beräkningen. Finansdepartementet remitterade den 27 mars 2017 en promemoria med förslag om ändringar i bilförmånen.

Utöver energi- och koldioxidskatterna arbetar regeringen med ett antal styrmedel som bidrar till att reducera utsläppen i Sverige. Nedan redovisas några av dessa.

För att ge fortsatt stöd för bilar med låga utsläpp har regeringen också förlängt den s.k. supermiljöbilspremie och den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar till och med 2017. Supermiljöbilspremie syftar till att öka försäljningen och användningen av elbilar och laddhybrider. Vidare har regeringen under 2016 infört en elbusspremie i syfte att främja introduktionen av eldrivna bussar på marknaden. För att främja hållbara stadsmiljöer erbjuder regeringen statlig medfinansiering till kommuner och landsting för lokala och regionala investeringar i kollektivtrafik i tätorter, så kallat stadsmiljöavtal. Regeringens satsning på stadsmiljöavtal uppgår till 500 miljoner kronor per år 2015–2018.

Inom jordbruket bidrar ökad rötning av stallgödsel till dubbla miljöfördelar: dels genom minskade utsläpp av metan, dels genom produktion av biogas som kan ersätta fossil energi. Regeringen satsar därför totalt 60 miljoner kronor årligen 2016–2019 på att gynna en sådan utveckling och har därmed förstärkt det existerande metanreduceringsstödet med 30 miljoner kronor per år.

Regeringen har tagit flera steg för att underlätta för näringsliv, kommuner, regioner och organisationer att genomföra klimatåtgärder. Genom initiativet Fossilfritt Sverige har regeringen skapat en plattform för dialog och samarbete. Regeringen har också tillsatt en särskild utredare som i rollen som nationell samordnare ska stödja regeringen i att stärka och fördjupa arbetet med initiativet. Investeringsstödet Klimatklivet har införts för att möjliggöra konkreta klimatinvesteringar. Kommuner, företag och organisationer med flera kan ansöka om investeringsstöd för åtgärder som minskar klimatpåverkan, såsom satsningar på biogas eller laddningsstationer för elfordon. Naturvårdsverket har genom Klimatklivet fram till och med 11 april beviljat investeringsstöd om ca 1,3 miljarder kronor. Regeringen har tidigare förlängt Klimatklivet till 2020 och höjt det till 700 miljoner kronor per år. I propositionen Vårändringsbudget för 2017 föreslår regeringen att ytterligare 500 miljoner kronor tillförs satsningen under innevarande år.

Ytterligare reformåtgärder

Regeringen ska utveckla ett ramverk för välfärdsåtgärder som kompletterar BNP för att belysa ekonomins långsiktiga hållbarhet och människors livskvalitet. I regeringens ekonomiska vårproposition 2017 redovisas därför en uppsättning nya välfärdsindikatorer. Samtidigt presenteras en miljöbilaga med två fördjupningsområden; konsumtionsbaserade klimatutsläpp och transportsystemets inverkan på miljön.

Regeringen genomför också satsningar inom andra områden som påverkar energi- och klimatomställningen. Åtgärder genomförs t.ex. inom hållbar konsumtion och miljöteknik. Naturvårdsverket har i mars 2017 lämnat en redovisning av insatser som myndigheten inom sitt verksamhetsområde utfört för genomförande av Europa 2020-strategin. Ett exempel från denna redovisning är de 68 miljoner kronor som myndigheten fördelar under 2016–2019 till insatser för ökad användning av spetstekniker och avancerade systemlösningar i stadsmiljöer. Regeringen avser också arbeta vidare med insatser när det gäller miljöskadliga subventioner. Ett annat exempel är att Sverige har infört krav på hållbarhetsrapportering från större företag.

Regeringen har även beslutat om ett antal strategier och samverkansinitiativ som kan ha positiv betydelse för klimatomställningen, t.ex. samverkansprogram för innovation för bl.a. ”nästa generations resor och transporter”, ”smarta städer” och ”cirkulär och biobaserad ekonomi” och strategierna ”Smart industri” och ”En livsmedelsstrategi för Sverige”

5. Europeiska struktur- och investeringsfonder 2014–2020

Partnerskapsöverenskommelsen

Sverige har ingått en partnerskapsöverenskommelse som ska fungera som en övergripande strategi och förbättra samordningen mellan de fyra fonderna Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden. Partnerskapsöverenskommelsen har som främsta syfte att bidra till att uppnå Europa 2020-målen och stärka EU:s och Sveriges konkurrenskraft. Överenskommelsen syftar även till att främja synergier och undvika överlappning mellan fonderna samt öka förutsättningarna för samordning med instrument på EU-nivå och nationell nivå. Partnerskapsöverenskommelsen har tagits fram i brett partnerskap med berörda myndigheter och andra aktörer.

Tillväxtverket, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige och Statens jordbruksverk har genom ett regeringsuppdrag, det så kallade fondsamordningsuppdraget, inlett ett fördjupat samarbete kring fondgemensamma frågor. En av insatserna är att inrätta nätverk för berörda aktörer inom ramen för en fondsamordningsgrupp. Fonderna ska investera i projekt som alla verkar för att Sverige ska uppnå Europa 2020-målen.

Investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020

Regionalfonden

Genomförandet av regionalfondens insatser påbörjades under 2015. Till och med 2016 har det i de nio regionalfondsprogrammen inom målet investering för tillväxt och sysselsättning fattats beslut för ca 4,8 miljarder kronor i EU-stöd. Insatserna syftar till stärkt regional konkurrenskraft och hållbar tillväxt. Utgångspunkten är att nationella och regionala satsningar ska komplettera varandra och skapa mervärden inom den regionala tillväxtpolitiken och verka för strukturförändrande insatser inom de prioriterade områdena innovation, entreprenörskap och grön ekonomi. Cirka 80 procent av de totala medlen om ca 16 miljarder kronor beräknas därför att gå till dessa tre prioriterade områden. Övriga medel går huvudsakligen till områdena informations- och kommunikationsteknologi samt hållbara transporter. Totalt för alla nio program fördelas medlen (inklusive medfinansiering) på följande områden:

- Innovation, forskning och teknisk utveckling – 4,5 miljarder
- Entreprenörskap – 5,1 miljarder
- Energieffektivisering och grön ekonomi – 2,9 miljarder
- Ökad tillgång till, och användning av Informations- och kommunikations teknik – 1,6 miljarder
- Hållbara transporter – 1,3 miljarder
- Tekniskt stöd – 0,6 miljarder

Europeiskt territoriellt samarbete 2014–2020

Samarbetsprogrammen är en del av EU:s sammanhållningspolitik vars syfte är att genom gränsöverskridande samarbete stärka konkurrenskraften i EU:s länder och regioner. Sverige deltar i totalt tretton olika samarbetsprogram. Under 2015 fattades de första besluten. Samtliga län i Sverige är berörda av minst ett av dessa program. Den totala

omfattningen, inklusive EU-medel, medel från tredjeland samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de sex gränsregionala och tre transnationella programmen som Sverige deltar i, uppgår totalt till ca 13,7 miljarder kronor.

Programmets huvudsakliga inriktning och avsatta medel, inklusive nationell medfinansiering är följande:

- Stärka forskning och innovation, ca 3,5 miljarder kronor.
- Skydd av miljön och hållbar användning av resurser, ca 2,3 miljarder kronor.
- Stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi, ca 1,6 miljarder kronor.
- Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag, ca 1,3 miljarder kronor.
- Främja hållbara transporter, ca 2,3 miljarder kronor.
- Arbetskraftens rörlighet och livslångt lärande, ca 0,9 miljarder kronor.
- Anpassning till klimatförändringar, ca 0,7 miljarder kronor.
- Tekniskt stöd och Institutionell kapacitet, ca 1,1 miljarder kronor.

Socialfonden

Inom målet investering för tillväxt och sysselsättning genomförs vidare det svenska nationella socialfondsprogrammet 2014–2020. Programmet, som omfattar ca 13 miljarder kronor varav ungefär hälften nationell medfinansiering, ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad och en varaktigt ökad sysselsättning på lång sikt. En viktig utgångspunkt för programmet är att det ska förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken och bidra till att nå Europa 2020-strategins målsättningar. Insatserna syftar till att stimulera kompetensutveckling som stärker individers ställning på arbetsmarknaden, förstärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv, öka övergångarna till arbete bland personer som står långt ifrån arbetsmarknaden, samt underlätta ungas etablering i arbetslivet och deltagande i utbildning. EU:s sysselsättningsinitiativ för unga avser åren 2014–2018 och genomförs som en del av det nationella socialfondsprogrammet. Initiativet ska komplettera och utöka de befintliga arbetsmarknadspolitiska insatserna för unga i regionerna Sydsverige, Norra Mellansverige och Mellersta Norrland.

Under 2016 beviljades 130 ansökningar inom socialfondsprogrammet, till en total budget om ca 2,7 miljarder kronor. Sedan programmets start 2014 t.o.m. 2016 har totalt 261 projektansökningar beviljats och 46 procent av programmedlen har in-tecknats.

Genomförandet av socialfondsprogrammet hade inledningsvis stort fokus på insatser riktade till unga, inklusive sysselsättningsinitiativet för unga. Under 2017 ska, liksom under 2016, insatser avseende nyanländas etablering på arbetsmarknaden särskilt prioriteras. Det är nyanlända personer med uppehållstillstånd som utgör en av målgrupperna i socialfondsprogrammet.

Landsbygdsfonden

Landsbygdsfonden operationaliseras i Sverige genom Landsbygdsprogrammet vars totala budget för programperioden 2014-2020 är ca 36 miljarder kronor. Dessa medel är fördelade på programmets prioriteringar på följande sätt:

Tabell 3. Landsbygdsprogrammets prioriteringar 2014-2020

Prioritering	Andel av budget i procent
2. Jordbrukets konkurrenskraft	8,3
3. Livsmedelskedjan och djurvälstånd	4,4
4. Miljö	61,0
5. Klimat	1,8
6. Social inkludering och ekonomisk utveckling på landsbygden	20,8
TA-medel	3,6

Kunskap och innovation utgör programmets första prioritering som är horisontell och som saknar egen budget. Istället ska innovation och kunskapsöverföring främjas inom samtliga delar av program.

Programmets tyngdpunkt ligger liksom i föregående programperioder på ersättningar för miljöinsatser. Därutöver har landsbygdsprogrammet för perioden 2014-2020, liksom i föregående programperioder, en bred profil med åtgärder som på olika sätt ska främja företagande på landsbygden, såväl inom som utanför lantbrukssektorn, och insatser för att göra det enklare att bo och bedriva verksamhet på landsbygden. Kunskapsöverföring och innovation är även fortsatt viktiga prioriteringar i programmet.

Havs- och fiskerifonden

Havs- och fiskeriprogrammet

Havs- och fiskeriprogrammets tre övergripande mål som direkt kopplar till Europa 2020-målen är följande:

- Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag.
- Skydda miljön och främja en hållbar användning av naturresurserna.
- Främja sysselsättning.

Havs- och fiskeriprogrammets prioriteringar möjliggör stöd till utvecklingen inom flera segment i den blå ekonomin. Regeringens förväntningar är att detta ger förutsättningar för tillväxt, stärkt konkurrenskraft och ökad sysselsättning inom berörda näringar utan att kompromissa med miljöskydd och en hållbar användning av naturresurserna.

Programmet omfattar ca 1,5 miljarder kronor som fördelas mellan programmets sex unionsprioriteringar främjande av hållbart fiske, hållbart vattenbruk, ökad sysselsättning och territoriell sammanhållning, främjande av saluföring och beredning samt främjande av den integrerade havspolitikerna. Efterfrågan på stöd har varit hög sedan programmet startat och det har beviljats 97 ansökningar, till en total budget om ca 88 miljoner kronor, fram till december 2016.

Lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden

I samband med den nya programperioden gavs möjligheter att arbeta integrerat med lokalt ledd utveckling inom flera fonder. Arbete med Leadermetoden, som bygger på underifrånperspektiv och trepartnerskap mellan privat, offentlig och ideell sektor, har sedan tidigare funnits inom landsbygdsfonden och havs- och fiskerifonden. I den nya programperioden har Sverige valt att arbeta integrerat med alla fyra ESI-fonder: landsbygdsfonden, havs- och fiskerifonden, regionalfonden samt socialfonden. Runtom i Sverige har 48 lokala utvecklingsområden arbetat fram lokala utvecklingsstrategier, som tar sikte på hur man på lokal nivå bäst löser de lokala utmaningar som finns. Med utgångspunkt i dessa strategier beslutas lokalt om vilka projekt som ska genomföras. Statens jordbruksverk är förvaltande myndighet för hela arbetet.

6. Institutionella frågor och deltagande av berörda parter

6.1 Institutionella frågor

Sveriges nationella reformprogram för 2017 är i huvudsak baserat på regeringens förslag till åtgärder och reformambitioner i budgetpropositionen 2017 och 2017 års ekonomiska vårproposition. Vid framtagandet har hänsyn tagits till den landsspecifika rekommendation som Sverige fick inom ramen för den europeiska terminen 2016 och programmet reflekterar även de politiska prioriteringarna i kommissionens årliga tillväxtöversikt i enlighet med slutsatserna från Europeiska rådets ordförande från Europeiska rådet den 9 mars 2017. Riksdagens finansutskott har informerats om det nationella reformprogrammet. Under rådets behandling av de landsspecifika rekommendationerna sommaren 2016 informerades riksdagen vid ett flertal tillfällen.

6.2 Överläggningar med arbetsmarknadens parter

För att utveckla dialogen med arbetsmarknadens parter inom europeiska terminen och den nationella beslutsprocessen har regeringen upprättat en referensgrupp med företrädare för berörda departement i Regeringskansliet och de centrala partsorganisationerna (Svenskt näringsliv, LO, TCO, SACO, Sveriges Kommuner och Landsting, Arbetsgivarverket) och Företagarna. Referensgruppen är etablerad sedan flera år och träffas regelbundet vid strategiska tidpunkter under året för att diskutera och samråda om genomförandet av strategin i Sverige. Som en del av regeringens ambitioner att stärka delaktigheten i det EU-relaterade arbetet har under året en ny arbetsform för samråden introducerats benämnd EU-sakråd. Syftet med EU-sakråd är att öka kvaliteten i regeringens samråd med det omgivande samhället och stärka delaktigheten.

Statsministern har också tagit initiativ till möten benämnda EU-råd som en del i regeringens arbete för stärkt delaktighet i EU-relaterade frågor. I mars 2017 inbjöd statsministern de centrala arbetsmarknadsorganisationerna på ordförandenivå till ett första EU-råd. Vid EU-rådet berördes bl.a. de bredare tillväxtfrågorna inför Europeiska rådets möte den 9 mars men även frågor relaterade till den pågående diskussionen om EU:s framtid. Samrådsmöten har även ägt rum på tjänstemannanivå vid tre tillfällen sedan 2016 års nationella reformprogram färdigställdes.

Arbetsmarknadens parter har i likhet med tidigare år inbjudits att bidra med texter till årets nationella reformprogram. I bilagan återfinns de bidrag som har inkommit från arbetsmarknadens parter och som redogör för exempel på det arbete parterna bedriver i enlighet med strategins riktlinjer och målsättningar samt kommentarer på regeringens politik vad gäller åtgärder med bäring på rekommendationerna.

6.3 Lokal och regional förankring

En lokal och regional förankring av Europa 2020-strategins mål och intentioner i det regionala och lokala tillväxtarbetet i Sverige är avgörande för ett framgångsrikt genomförande. Regeringen har fattat beslut om en nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020. Strategin innehåller regeringens prioriteringar för den regionala tillväxtpolitiken under perioden 2015–2020 och är vägledande för bland annat regionala utvecklingsstrategier, strukturfondsprogram och andra relevanta strategier och program i det regionala tillväxtarbetet. Den nationella strategin skapar tillsammans

med de regionala utvecklingsstrategierna förutsättningar för ett ökat samspel mellan nationell och regional nivå och ett mer effektivt och resultatriktat tillväxtarbete. Regionala aktörer bidrar därmed till genomförandet av Europa 2020-strategin utifrån sina särskilda förutsättningar och prioriteringar inom ramen för det regionala tillväxtarbetet. Den lokala nivån har, i ljuset av det kommunala självstyret i Sverige, en central roll i att genomföra delar av de målsättningar som regeringen har lagt fast, bland annat genom samverkan med den regionala nivån i olika projekt och insatser i länet.

För att vidareutveckla dialogen mellan den nationella, regionala och lokala nivån om frågor av betydelse för den regionala tillväxten har regeringen inrättat ett Forum för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020. Forumet består av en politisk del och en tjänstemannadel där respektive gruppering träffar regeringen för dialog fyra gånger per år. Utgångspunkten är att ett delat ansvar för genomförandet av den regionala tillväxtpolitiken mellan regional och nationell nivå förutsätter en nära dialog och samverkan om viktiga utvecklingsfrågor. Det är också ett sätt att öka möjligheterna till lokalt och regionalt inflytande och ansvar. Exempel på frågor som har diskuterats vid de senaste forumen under hösten 2016 och våren 2017 är innovation, regeringens arbete med en livsmedelsstrategi, kompetensförsörjning, landsbygdsfrågor, transportfrågor, internationellt samarbete, sammanhållningspolitiken efter 2020 samt miljö- och klimatfrågor.

I bilagan återfinns även det bidrag som inkommit från Sveriges Kommuner och Landsting, som representant för den lokala och regionala nivån, och som redogör för exempel på det arbete som där bedrivs i enlighet med strategins riktlinjer och målsättningar.

6.4 Samråd med intresseorganisationer och civila samhällets organisationer

Det finns idag en rad befintliga samrådsförfaranden, dessa täcker även in frågor som berör Europa 2020-strategin. Berörda intressenter ingår ofta i referensgrupper inom utredningsväsendet och ges möjlighet att framföra synpunkter på utredningsförslag genom remissförfarandet på sina respektive områden. Det förekommer också att regeringen bjuder in till hearings för att föra dialog kring specifika frågeställningar. Det förs även kontinuerliga diskussioner inom olika samrådsorgan.

Efter önskemål om att utveckla dialogen med organisationer i det civila samhället om genomförandet av Europa 2020-strategin ägde ett första horisontellt samråd med det civila samhället rum hösten 2011. Detta arbetssätt välkomnades av deltagarna och årliga samråd har därefter ägt rum. Den 3 mars 2017 inbjöd därför statsministerns statssekreterare återigen berörda organisationer till ett årligt horisontellt informations- och samrådsmöte om Europa 2020-strategin. Mötet genomfördes som ett EU-sakråd och syftet med mötet var att bjuda in till dialog kring hur samarbetet i genomförandet av Europa 2020-strategin kan stärkas och informera om regeringens arbete inte minst avseende hur delaktigheten, kunskapen och engagemanget för EU-frågor i Sverige kan stärkas. Berörda organisationer inbjöds också att bidra med texter till det nationella reformprogrammet som lyfter fram goda exempel på hur det svenska civilsamhället bidrar till Europa 2020-strategins genomförande i Sverige. Regeringskansliet fick efter samrådet in bidrag från Civos, Handikappförbundet, Verdandi, Folkbildningsrådet, Lika Unika, Vetenskap & Allmänhet och EAPN Sverige. Bidragen återfinns i bilagan.

**Bilaga med externa bidrag till Sveriges
nationella reformprogram
2017**

Innehållsförteckning

1. Bidrag från arbetsmarknadens parter	42
Inledning	42
Kort om lönebildning i Sverige.....	42
Exempel på parternas aktiviteter som bidrar till måluppfyllelsen av Europa 2020-strategin ...	42
Kommentarer till det nationella reformprogrammet	51
2. Bidrag från Sveriges Kommuner och Landsting – företrädare för den regionala och lokala nivån	53
Lokalt och regionalt arbete med Europa 2020-strategin	53
Vikten av flernivåstyrning och de europeiska struktur- och investeringsfonderna för strategins genomförande	53
Regionala och lokala exempel på projekt som bidrar till att uppfylla Sveriges nationella mål .	54
Exempel från SKL	54
3. Bidrag från organisationer i det civila samhället	67
Civos – Civilsamhällets organisationer i samverkan.....	67
Verdandi	71
Folkbildningsrådet	74
Handikappsförbunden	77
Lika Unika.....	80
Vetenskap & Allmänhet.....	83
EAPN Sverige.....	86

1. Bidrag från arbetsmarknadens parter

Inledning

De centrala arbetsmarknadsorganisationerna i Sverige – Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) samt Arbetsgivarverket – ger i det följande exempel på aktiviteter som vi menar bidrar till uppfyllelsen av målen för Europa 2020-strategin. Exempelen är inte en heltäckande redovisning utan ett urval. Några av dem baseras på gemensamma överenskommelser med alla organisationerna medan andra är överenskommelser mellan vissa av organisationerna. Övriga exempel är ensidiga åtgärder från någon av de centrala arbetsmarknadsorganisationerna och/eller deras medlemsförbund.

Exempelen är inte en heltäckande redovisning utan ett urval. Några av dem baseras på gemensamma överenskommelser med alla organisationerna medan andra är överenskommelser mellan vissa av organisationerna. Övriga exempel är ensidiga åtgärder från någon av de centrala arbetsmarknadsorganisationerna och/eller deras medlemsförbund.

Kort om lönebildning i Sverige

Arbetsmarknadens parter har ansvar för lönebildningen på den svenska arbetsmarknaden och värnar om partsautonomin. Grundläggande delar i modellen är fackliga organisationer med hög organisationsgrad, arbetsgivarparter med hög anslutningsgrad, en stark ställning för kollektivavtalet, företrädare på arbetsplatserna med förhandlingsmandat samt självständighet och oberoende från staten för arbetsmarknadens parter.

Självständigheten manifesteras bland annat av att den största delen av arbetsmarknaden regleras av ett antal huvudavtal som har träffats på central nivå mellan arbetsgivare och fackliga organisationer och som bland annat reglerar förhandlingsordningen, ordning vid tvistemål och utvecklingsfrågor. Det finns idag ca 680 centrala kollektivavtal om löner och allmänna anställningsvillkor i Sverige.

Exempel på parternas aktiviteter som bidrar till målpuppfyllelsen av Europa 2020-strategin

1. Sysselsättning – 80 % av kvinnor och män 20-64 år ska arbeta

1.1 Introduktion av ungdomar på arbetsmarknaden

Yrkesintroduktionsavtal

Till grund för yrkesintroduktionsanställningar ligger kollektivavtal som tecknas självständigt mellan parterna på arbetsmarknaden. Målgruppen för avtalen är vissa ungdomar, långtidsarbetslösa personer och nyanlända invandrare. Många av de befintliga avtalen omfattar i nuläget endast vissa unga. Sannolikt kommer fler avtal öppnas upp även för långtidsarbetslösa och nyanlända invandrare framgent. Avtalens konstruktion varierar mellan branscherna men genomgående är att arbete kombineras med utbildning (tiden i utbildning är begränsad till max 25 procent av arbetstiden). Utbildningen kan antingen

vara arbetsplatsförlagd eller tillhandahållas via arbetsgivaren av extern utförare. Tiden i utbildning är inte lönegrundande.

Centrala överenskommelser om yrkesintroduktionsavtal har tecknats inom följande branscher: Handeln (Svensk Handel och Handelsanställdas förbund), den kommunala sektorn (SKL/Pacta och Kommunal), Skogsindustrierna (TMF, SLA, GFF och GS facket för skogs-, trä- och grafisk bransch), delar av tillverkningsindustrin (Teknikarbetsgivarna/IKEM/Svemek/GAF/Stål och Metallarbetsgivarförbundet och IF Metall), byggsektorn (EIO och SEF), livsmedelsproduktion (Livsmedelsföretagen och Svenska Livsmedelsarbetarförbundet) och Fastighetsbranschen (Almega Tjänsteförbunden och Fastighetsanställdas förbund). Den kommunala sektorn (SKL/Pacta och Kommunal, AKV och Akademikeralliansen) har avtal (BAL16) som bl.a. riktar sig till arbetslösa ungdomar och nyanlända som saknar tidigare erfarenhet från branschen. Anställningsformen är tidsbegränsad.

Regeringen stödjer parternas tecknande av yrkesintroduktionsavtal för arbetslösa ungdomar mellan 19-25 år genom stödstrukturer för avtalen:

- Lönesubvention motsvarande en ordinarie arbetsgivaravgift (31,42 procent)
- Handledarstöd motsvarande 2 500 kronor i månaden och anställd
- Ekonomiskt stöd för särskilda informationsinsatser gällande både introduktionsanställningar och för studentmedarbetaranställningar

Studentmedarbetare

Det finns sedan 2014 kollektivavtal om så kallade studentmedarbetare inom privat, kommunal och statlig sektor. Avtalet i privat sektor avser fastighetsbranschen. Avtalen ser olika ut men riktar sig till personer som studerar vid universitet, högskola eller eftergymnasial utbildning och avser kvalificerat arbete med en tydlig koppling till pågående studier. Anställning utgörs av en tidsbegränsad anställning av olika längd, allt från terminsvisa anställningar (SKL) till maximalt fyra terminer (staten) med en veckoarbetstid som uppgår till i genomsnitt högst 10 till 15 timmar per vecka. För den anställda ger avtalet möjlighet att arbeta med kvalificerade arbetsuppgifter och underlättar övergången mellan studier och arbetsliv. Arbetsgivaren får möjlighet att ta tillvara kompetens hos universitets-, högskole- eller eftergymnasialt studerande och får samtidigt en chans att visa upp verksamheten för att kunna locka till sig kompetent arbetskraft.

Parterna har arbetat fram informationsmaterial för spridning till arbetsgivare och lokala arbetstagarorganisationer. Både inom det statliga (Arbetsgivarverket, Saco-S och OFR/S,P,O) och kommunala avtalsområdet (SKL/Pacta, AkademikerAlliansen och OFR:s förbundsområde Allmän kommunal verksamhet) har det skett olika informationsinsatser i syfte att sprida kunskap om de olika avtalen. Parterna på det kommunala området har även tagit fram en webbsida riktad direkt till studenter via www.pluggjobb.se.

Bestämmelser för arbetstagare i traineejobb

November 2015 träffade SKL/Pacta överenskommelse med Kommunal om bestämmelser för traineejobb. Med utgångspunkt i förordningen om särskilt anställningsstöd kan ungdomar som uppfyller förutsättningarna i förordningen och som varit arbetslösa i sex

månader för vissa områden inom välfärdssektorn eller tre månader inom bristyrkesområden erbjudas traineejobb.

Särskilt anställningsstöd utges till viss del av anställningen. Arbetstagare anställs för viss tid, som längst under två år. 85 procent av lönekostnaden ersätts om den anställde har traineejobb på halvtid inom välfärdssektorn. Om traineejobbet inom välfärdssektorn har förlängts efter 12 månader för att den anställde ska kunna fullfölja sina studier utges 50 procent av lönekostnaden. Bidrag för handledning utgår inte under förlängningsperioden.

Nya och bredare rekryteringsvägar

Svenska kommuner, landsting och regioner står inför framtida rekryteringsutmaningar. Sammanlagt skulle 530 000 nya medarbetare behöva rekryteras fram till 2023. Arbetsgivarna har möjligheter att påverka den framtida kompetensförsörjningen genom att förändra och utveckla arbetssätt, organisation och bemanning. Genom satsningen Sveriges Viktigaste Jobb (SVJ) har SKL identifierat nio strategier för att klara rekryteringsutmaningarna; att bredda rekryteringen och använda kompetensen rätt är några av lösningarna. Det handlar om att ta tillvara kompetens hos nyanlända, personer med funktionsnedsättning och bryta normer för kön. SKL fortsätter med det arbetet i samarbete med de fackliga organisationerna och andra aktörer, myndigheter och intresseorganisationer genom en förstudie, "Fler vägar in", finansierad av Europeiska socialfonden. Syftet är att skapa hållbara och gemensamma strukturer och strategier för breddad rekrytering till välfärdssektorn.

Sveriges kommuner och landsting/regioner anordnade 2016 cirka 90 000 feriejobb för ungdomar som ska börja eller studerar på gymnasiet. Dessa feriejobb är många ungas första kontakt med arbetsmarknaden och ger många värdefulla erfarenheter och referenser inför framtiden. SKL vill nu bidra till att utveckla feriejobben så att fler ungdomar kan få en möjlighet till ett feriejobb och att fler arbetsgivare kan vara med och bidra samtidigt som de själva får en möjlighet att marknadsföra sig själva och sin bransch. I detta arbete ingår SKL:s satsning Sveriges viktigaste jobb där feriejobben är en väg att marknadsföra jobb inom kommuner och landsting/regioner.

Under året kommer arbetet fortsätta med att lyfta fram yrkesintroduktionsavtalen som en möjlighet för kommuner att kunna rekrytera och samtidigt utbilda ungdomar som är intresserade av att arbeta inom den kommunala sektorn. SKL:s arbete med gymnasieavbrott är fortsatt pågående i projektet Plug In 2.0 och kommer ha ett ännu större fokus på att utveckla metoder inom gymnasieskolan som motverkar avbrott.

Vägledning för ungdomar

Saco ger årligen ut ett antal skrifter på temat studieval och studier. I första hand riktar de sig till elever som snart ska avsluta sina gymnasiestudier. Faktaboken om högskoleyrken, "Välja yrke", med information om arbetsinnehåll, utbildningsvägar, lönenivåer m.m. ges ut varje höst. Rapporten "Framtidsutsikter" innehåller arbetsmarknadsprognoser för ett urval av högskoleyrken på fem års sikt och uppdateras också årligen. "Konsten att välja utbildning" ger tips och studievalsinspiration och "Hur pluggar du" är en inspirerande guide till effektiv studieteknik som ska hjälpa flera att våga ta steget till högskolestudier.

Via www.saco.se/studieval kan man också göra personlighetstest, få planeringsstöd och ställa yrkesrelaterade frågor. Sajten hade ca 2,5 miljoner unika sidvisningar under år 2016.

Saco Studentmässor anordnas varje år i Stockholm och Malmö. På mässorna finns representanter för svenska och internationella utbildningsanordnare, framtida arbetsgivare och flera myndigheter och organisationer (inklusive Sacos förbund) som är specialister på de yrkesgrupper de representerar. Mässorna besöktes år 2016 av drygt en fjärdedel av alla sistaårsgymnasister i Sverige, totalt ca 26000 personer. Saco genomför också kompetensutvecklingsprogram för studievägledare där Sacos medlemsförbund delar med sig av sin kunskap om högskoleyrken.

Samverkan och kvalitetssäkring.

Att gymnasieskolan håller hög kvalitet och relevans är avgörande för att elever ska kunna skaffa sig sitt första jobb eller få en bra övergång till vidare studier. För företagen är kompetensförsörjningen en av de allra största utmaningarna. Därför är många branscher i hög grad involverade i olika arbeten som syftar till att öka kvaliteten och relevansen i gymnasieskolan.

Exempel på sådant engagemang är att de ledande företrädarna för svenska arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer inom industrisektorn sedan 2004 bedriver arbetet med Teknikcollege. Idag finns 26 regioner med nära 150 Teknikcollegecertifierade utbildningsanordnare och över 2000 samverkansföretag från norr till söder. Inom byggindustrin finns möjligheter för gymnasieskolor med bygg- och anläggningsprogrammet att ansöka om en kvalitetsmärkning. Skolor som uppfyller kriterierna bedöms ha förutsättningar att ge grundläggande yrkesutbildning som uppfyller byggbranschens krav och blir branschrekommenderade. Liknande upplägg finns inom VVS med konceptet "förstklassig skola".

1.2 Integration av utrikes födda på arbetsmarknaden

Snabbspår för nyanlända

Syftet med snabbspåren är snabbare vägar in på arbetsmarknaden för nyanlända som har utbildning eller yrkeserfarenhet som efterfrågas i Sverige. Alla snabbspår riktar sig till yrken där det råder stor eller mycket stor brist på arbetskraft. Snabbspåren handlar om att synliggöra och ta vara på kompetensen hos nyanlända tidigare och innebär att parterna kommer överens om en kedja av insatser. Den kan innehålla yrkeskompetensbedömning, yrkessvenska och kompletterande arbetsmarknadsutbildningar. Ett snabbspår kan innebära att man gör flera insatser parallellt, till exempel kombinerar yrkessvenska, praktik och validering. Arbetsförmedlingens uppdrag är att samordna snabbspåren och genomföra dem, tillsammans med arbetsmarknadens parter.

Det har hittills förhandlats fram 13 olika överenskommelser om snabbspår mellan arbetsmarknadens parter och Arbetsförmedlingen för en mängd olika yrken; kockar, lastbilsförare, legitimationsyrken inom hälso- och sjukvården (läkare, sjuksköterskor, tandläkare, apotekare/receptarier), lärare och förskollärare, målare, styckare och slaktare, tekniker och ingenjörer inom fastighetsbranschen, tjänstemän inom byggsektorn – byggingenjörer, distributionselektriker och ingenjörer inom el-branschen, samhällsvetare,

inklusive ekonomer och jurister, socionomer/socialt arbete, djursjukskötare och arbeten inom träindustri.

Vad gäller snabbspåret för lärare och förskollärare så har totalt 430 nyanlända lärare under 2016 påbörjat snabbspåret runt om i landet. Planen är att ytterligare 720 ska börja under 2017. Ambitionen är att majoriteten av de över 3000 nyanlända lärare som finns inskrivna på Arbetsförmedlingen ska erbjudas snabbspår. Under 2016 sökte arbetsmarknadens parter medel för särskilda främjande- och utvecklingsinsatser för att påskynda nyanlända invandrades etablering på arbetsmarknaden. Flera olika partsgemensamma insatser genomfördes med dessa medel, som sammantaget uppgick till 10 miljoner kronor, t ex samordning och utveckling av praktik och handledning inom snabbspår för lärare och förskollärare, en kartläggning av hälso- och sjukvårdens utbildningsuppdrag inom snabbspår för legitimationsyrken inom hälso- och sjukvården m fl. För 2017 är anslaget för främjandemedel ökat till 35 miljoner kronor, där insatser kopplade till snabbspåren ska prioriteras.

För den statliga sektorn har Arbetsgivarverket tillsammans med OFR/S,P,O, Saco-S och Seko och Arbetsförmedlingen utvecklat två snabbspår – ett för samhällsvetare, ekonomer, jurister och ett för djursjukskötare. Snabbspåren omfattar bland annat bättre kombinationer av utbildningsinsatser, språkundervisning och praktik. Några tydliga resultat av dessa snabbspår har inte framkommit under 2016, dessa väntas komma först under 2017.

Rådet för integration i arbetslivet

Svenskt Näringsliv, SKL, Arbetsgivarverket, LO, TCO och Saco driver tillsammans Rådet för integration i arbetslivet (Ria). Rådet syftar till att stödja, följa upp och vidareutveckla arbetet för integration i arbetslivet. Ria arbetar för ett arbetsliv som tar vara på varje människas kvaliteter oavsett etnisk bakgrund och som är fritt från diskriminering. Ria publicerade under våren 2016 rapporten Etablering och karriärvägar för utrikes födda. Rapporten presenterades och kommenterades av forskare vid ett filmat seminarium i maj 2016. Den 5 juli 2016 anordnade Ria ett välbesökt seminarium under politikerveckan i Almedalen. Där diskuterade Ria diskuterade med bland andra arbetsmarknadsminister Ylva Johansson var utmaningarna finns för en effektiv etablering och karriärutveckling på svensk arbetsmarknad för utrikes födda. Budskapet var att varje individs resurser måste tas tillvara. Bra integration kräver tidiga åtgärder. Redan under väntan på asyl behöver varje individs förmågor kartläggas och alla komma igång med svenskstudierna. Samtliga Rias aktiviteter finns samlade på www.integrationiarbetslivet.se. Rådet kommer under 2017 göra en ny rapport om snabbspår för nyanlända och arrangera ett nytt seminarium under årets Almedalsvecka på temat.

Moderna beredskapsjobb inom staten

Statliga myndigheter har fått i uppdrag från regeringen att genom tidsbegränsade, så kallade moderna beredskapsjobb, anställa personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Moderna beredskapsjobb är statliga anställningar med lägre kvalifikationskrav och med arbetsuppgifter som idag inte utförs alls eller i otillräcklig omfattning. Eftersom parterna redan 2013 slöt det särskilda villkorsavtalet VASA, som syftar till att underlätta anställningar som främjar allmänna arbetsmarknads-, social- och sysselsättningspolitiska mål, kunde arbetet med de moderna beredskapsjobben inledas direkt när uppdraget trädde

ikraft i januari 2017. Målsättningen är att de moderna beredskapsjobben ska omfatta minst 5 000 personer år 2020.

Praktik i staten

Regeringen har också gett de statliga myndigheterna i uppdrag att under 2016-2018 tillhandahålla praktikplatser för nyanlända arbetssökande och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Arbetsgivarverkets uppdrag är att inom sitt ansvarsområde svara för sådan information, rådgivning och utbildning som myndigheterna behöver. För att göra detta har Arbetsgivarverket tagit fram en öppen webbsida som fungerar som informationskälla och mötesplats, för praktikanter såväl som myndigheter som har praktikplatser att erbjuda. På webbplatsen finns det material som Arbetsgivarverket tagit fram för att stötta myndigheterna i deras arbete med att ta emot praktikanter. Några exempel på stödmaterial är en webbaserad handledarutbildning, introduktionsmaterial till staten på olika språk samt mallar för praktikbetyg och samt för sekretess och tystnadsplikt. Under 2017 kommer webbsidan att utvecklas för att bli mer tillgänglig, och informationen kommer att kompletteras med ytterligare filmer, animationer och reportage. Dessutom planeras två erfarenhets- och inspirationsträffar för myndigheter som tar emot praktikanter för att främja fortsatt engagemang.

Mentorsprogram

Flera Sacoförbund har mentorsprogram för nyanlända akademiker. I programmen paras en nyanländ akademiker ihop med en professionskollega. Målen för den invandrade akademikern är att utöka det professionella kontaktnätet och att få ett ökat självförtroende i karriärarbetet.

Arbetsgivarverket driver sedan november 2016 ett mentorprogram för nyanlända akademiker. Syftet är att underlätta nyanländas etablering på arbetsmarknaden och integration i samhället. Nyanlända akademiker sammanförs med personer från statliga myndigheter med yrkesområden som matchar de nyanländas kompetenser. Mentorerna har sedan i uppgift att under sex månader stötta och vägleda sina adepter inom deras respektive kompetensområde såväl som i den statliga tjänstemannarollen.

Nyanlänt Företagande

Sveriges största företagsorganisation Företagarna driver sedan hösten 2015 programmet Nyanlänt företagande (NF) i samverkan med bland andra Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, Folkbildningen samt de kommuner och Länsstyrelser där verksamheten bedrivs. Programmet syftar till att ge nyanlända med erfarenheter av företagande och entreprenörskap rätt förutsättningar för att bli framgångsrika och hållbara företagare i Sverige. Deltagarna lär sig grunderna i att driva företag i Sverige och får stöd av erfarna mentorer/rådgivare. Mentorerna, som själva är etablerade företagare, stöttar och assisterar deltagarna i de praktiska momenten för att dessa ska ha bästa möjliga förutsättningar att kunna starta framgångsrika och hållbara företag. Företagarnas lokalföreningar arrangerar workshops dit deltagare, mentorer och andra relevanta aktörer bjuds in och där NF-företagarna kan presentera och få feedback på sina affärsidéer och de mest brännande utmaningarna. NF-företagarna bjuds även in till lokalföreningarnas övriga aktiviteter/mötesplatser för kontakter av såväl affärs- som social karaktär. Målet med verksamheten är att nyanlända ska lära sig de specifika egenheter det innebär att driva

företag i Sverige. Därmed underlättas också integrationen på arbetsmarknaden genom egenanställning och eget företagande

1.3 Integration av individer med svagare anknytning till den reguljära arbetsmarknaden

Särskilt villkorsavtal inom staten för vissa tidsbegränsade anställningar som arbetsgivaren ingår inom ramen för arbetsmarknadspolitiska målsättningar

Inom den statliga sektorn finns sedan 2013 ett särskilt villkorsavtal för vissa tidsbegränsade anställningar. Avtalet reglerar anställningsvillkoren för de anställningar om högst 12 månader som arbetsgivaren bedömer kan motiveras inom ramen för en arbetsmarknadspolitisk målsättning, dvs. tidsbegränsade anställningar av personer som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Avtalsvillkoren har utformats för att arbetsgivaren vid beslut om en sådan anställning ska ha större möjlighet att forma anställningen utifrån den enskilde arbetstagarens behov av stöd, utveckling och erfarenhet. Genom avtalet tar parterna ett gemensamt ansvar för att tillhandahålla relevanta anställningsvillkor för de arbetstagare som avtalet kan tillämpas på. Individer kan genom en sådan anställning få arbetslivserfarenhet och därmed en ökad anställningsbarhet. Med anledning av den särskilda satsningen Moderna beredskapsjobb (se stycke 1.2) har parterna på det statliga området öppnat upp det särskilda villkorsavtalet från och med 1 jan 2017 så att avtalet för sådana anställningar medges en anställningstid upp till 24 månader.

1.4 Jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden

Jämställdhetsintegrering

SKL är en av initiativtagarna till webbportalen Jämställ.nu. Portalen är en nationell resurs för jämställdhet och jämställdhetsintegrering. På portalen finns fakta och nyheter om jämställdhet, praktiska exempel och konkreta verktyg för jämställdhetsintegrering. Jämställ.nu drivs idag som en unik samverkanssatsning mellan Nationella sekretariatet för genusforskning, länsstyrelserna, Svenska ESF-rådet, Sveriges Kommuner och Landsting och VINNOVA.

Jämställ.nu finansierades under åren 2011-2013 genom medel från Sveriges Kommuner och Landstings Program för hållbar jämställdhet (HåJ). Från och med 2014 finansieras portalen av regeringen.

1.5 Omställning

Omställningsavtal

De första trygghetsavtalen, eller omställningsavtalen, tecknades på 1970-talet då tjänstemän för första gången blev uppsagda och arbetslösa i större utsträckning. Under årens lopp har avtal tecknats för nya avtalsområden och befintliga avtal har omförhandlats. Majoriteten av de anställda på svensk arbetsmarknad omfattas av omställningsavtal. Sådana avtal avser att underlätta för anställda som blivit eller riskerar att bli uppsagda att få hjälp till nytt arbete genom aktivt omställningsarbete och ekonomiska förmåner vid uppsägning på grund av arbetsbrist. Parterna på den svenska arbetsmarknaden har omställningsavtal på såväl privat, statlig som kommunal sektor.

Sverige är unikt i och med att arbetsmarknadsparterna på detta sätt tar ansvar för så stor del av aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Inom den statliga sektorn finns sedan 2015 två omställningsavtal som utifrån ett helhetsperspektiv stödjer en effektiv omställning i den statliga sektorn. Det är dels "Avtal om lokala omställningsmedel" vars syfte är att stärka det proaktiva omställningsarbetet hos respektive arbetsgivare, dels "Avtal om omställning" som reglerar villkoren för det individuella stöd som arbetstagare kan ta del av vid uppsägning på grund av arbetsbrist eller när en tidsbegränsad anställning om minst två år löper ut. Avtalen utgår från behoven på arbetsmarknaden och bildar tillsammans en omställningskedja som stödjer arbetslinjen, individens möjlighet till längre arbetsliv samt den förändring och utveckling av statliga verksamheter som krävs vid var tid.

Även för Svensk Scenkonst, Teaterförbundet och Sveriges Yrkesmusikerförbund finns sedan början av 2015 nya avtal för omställning och karriärväxling för konstnärliga yrken. Det är ett omfattande stöd till anställda som behöver byta yrke efter sin konstnärliga karriär.

SKL/Pacta har from januari 2017 enats med Svenska Kommunalarbetareförbundet, Akademikeralliansen, Vision och Akademikerförbundet SSR med flera, Vårdförbundet och Fysioterapeuterna om tillägg med två nya bilagor om tidig lokal omställning (TLO-KL) till omställningsavtalet KOM-KL. De överenskomna ändringarna ska tillämpas under en försöksperiod på tre år, 2017-2019. Innan periodens slut ska en partsgemensam utvärdering göras. Införandet av TLO-KL innebär att lokala omställningsmedel tillgängliggörs till tidiga omställningsåtgärder med huvudsyfte att undvika framtida uppsägningar på grund av arbetsbrist. Det ges en möjlighet för alla arbetsgivare att avropa 0,3 procent av lönesumman för berörda organisationer, till lokala omställningsåtgärder under perioden 2017-2019.

2. Utbildning – Andelen elever utan gymnasiebetyg ska vara lägre än 10 %

Minskade gymnasieavbrott och Plug In 2.0

Plug In 2.0 är en direkt fortsättning på SKLs fleråriga satsning Plug In - Sveriges största samverkansprojekt för att motverka avhopp i gymnasieskolan. Huvudfokus i det nya projektet är att arbeta vidare med och utveckla de områden som i Plug In identifierats som framgångsfaktorer. Ambitionen är att uppnå strategisk påverkan både nationellt och internationellt. På lokal nivå hoppas projektet även kunna spela en positiv roll i enskilda ungdomars liv. Totalt beräknas 3 000 ungdomar spritt över ett 50-tal kommuner nås under projekttiden. Plug In 2.0 är precis som sin föregångare finansierat av Europeiska socialfonden (ESF) med medfinansiering från medverkande kommuner och regioner. Projektet leds av SKL i samverkan med åtta regioner.

Unga som inte slutfört gymnasiestudierna har svårare än de med avslutade studier att etablera sig på arbetsmarknaden. SKLs rapport "Utbildning - nyckeln till arbete" visar att de som inte har avslutat sin gymnasieutbildning har betydligt svårare att få och behålla ett arbete även vid 29 års ålder. Detta ökar beroendet av ekonomiskt bistånd och risken för utanförskap.

SKL arbetar också aktivt med att sprida kunskap och erfarenheter kring avbrottsfrågan, främst genom den digitala plattformen PlugInnovation.se. Där kan man läsa om och låta sig inspireras av hur kommunerna som medverkar i projektet arbetar. Det finns exempel på allt ifrån hur man minskar skolfrånvaro, hittar effektivare studievägar för nyanlända och stöttar unga killar och tjejer som har hoppat av skolan till att återgå i studier eller annan sysselsättning.

Arbetet sker till en del via kommunikationssatsningen Sveriges viktigast jobb för att uppmuntra ungdomar att välja inriktningar som ger jobb, med målet att rekrytera till välfärdssektorn.

Kommentarer till det nationella reformprogrammet

Kommentarer från LO, TCO och Saco

Sverige har under flera år haft ett högt flyktingmottagande jämfört med de flesta andra länder i den Europeiska Unionen. På kort sikt innebär detta vissa utmaningar för svensk arbetsmarknad, då ett stort antal människor behöver ges möjlighet att etablera sig. Vi vill se breda satsningar för att höja utbildningsnivån hos de som kommer till Sverige så att fler snabbt kan etablera sig på arbetsmarknaden.

Vi delar kommissionens farhågor för en bostadsbubbla som riskerar att spricka i Sverige. Grundproblemet är att bostadsbyggandet under många år var alldeles för lågt. Det är därför viktigt att det den nuvarande takten i nybyggnationen bibehålls. Det är centralt att regeringen tar bort de hinder som fördröjer den nödvändiga ökningen i bostadsproduktionen, bland annat när det gäller trögheter i planförfarandet. Det är också oroande hur kraftigt hushållens skuldsättning har ökat. Det är därför viktigt att regeringen, Riksbanken och Finansinspektionen sammantaget ser till att stävja de makroekonomiska riskerna med de höga skulderna. Det räcker sannolikt inte med de makrotillsynsåtgärder Finansinspektionen har i sin verktygslåda. Regeringen bör också se över hur skattesystemet bidrar till ökad skuldsättning och Riksbanken hur penningpolitiken bidragit till den uppkomna situationen. För detta krävs en bättre dialog mellan berörda myndigheter i det Finansiella stabilitetsrådet, makrotillsynsverktygen bör vara samlade i en institution och ramverket behöver utvecklas.

Vi välkomnar ytterligare en pappamånad i föräldraförsäkringen. Men för att nå en jämställd arbetsmarknad där kvinnorna har samma karriärmöjligheter och möjligheter att tjäna in lika mycket pension som män krävs ytterligare steg. Regeringen bör gå vidare med en tredelning av föräldraförsäkringen och även främja en jämnare fördelning av deltidsarbetet efter föräldraledigheten.

Det krävs stora satsningar på yrkesrelevant språkundervisning, validering, praktik och grundläggande utbildning för de som är nyanlända på svensk arbetsmarknad. LO har presenterat modellen Utbildningsjobb där reguljärt arbete kombineras med reguljär utbildning för vuxna som saknar tillräckliga kunskaper och färdigheter för att etablera sig på svensk arbetsmarknad.

Däremot säger vi bestämt nej till lagstiftning om lägre ingångslöner för utrikesfödda. Det strider helt mot den svenska modellen där arbetsmarknadens parter sätter lönerna. En reglering via kollektivavtal är mer flexibel och anpassningsbar till olika branscher än vad lagstiftning någonsin kan vara. Arbetsmarknadens parter är de som tillsammans är bäst lämpade att fastställa hur stort löneutrymme är och hur lönen ska balanseras mot andra villkor som arbetstid, semester, pensionsavsättningar med mera. Tack vare en ansvarsfull lönebildning har den svenska konkurrenskraften inte försämrats trots stora reallöneökningar de senaste tjugo åren.

Vi efterlyser en skatteöversyn där skatten på arbete sänks och där skatten på konsumtion och miljöskadliga aktiviteter höjs. En reform krävs för att komma till rätta med alla de möjligheter till skatteundandragande som uppstått när den tidigare skattereformen successivt urholkats. Det totala skatteuttaget kan knappast sänkas ytterligare. De utmaningar som den offentliga sektorns utgifter nu står inför när det gäller bland annat

flyktingmottagningen, ökade sjukskrivningar och det säkerhetspolitiska läget talar snarare för att det finns tryck uppåt på de statliga utgifterna.

2. Bidrag från Sveriges Kommuner och Landsting – företrädare för den regionala och lokala nivån

Lokalt och regionalt arbete med Europa 2020-strategin

Kommuner och landstings verksamhet utgör ca 21 procent av Sveriges BNP och står för ca 30 procent av sysselsättningen. Europa 2020-strategin berör flera politikområden som kommuner, landsting och regioner ansvarar för i Sverige. I detta sammanhang betonas att för de regioner och landsting som har det regionala tillväxtansvaret ingår det i deras grunduppdrag att arbeta med och driva många av de frågor som lyfts upp inom strategin. Även majoriteten av kärnverksamheterna hos Sveriges 290 kommuner har en tydlig koppling till målen inom Europa 2020-strategin.

Hösten 2016 arrangerade Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Regeringskansliet och EU-kommissionens representation i Stockholm en konferens om Europa 2020-strategins genomförande i Sverige. Konferensen, som riktades till förtroendevalda och tjänstepersoner på lokal och regional nivå, fokuserade på nyanländas etablering på arbetsmarknaden som en viktig aspekt både för att klara Europa 2020-strategins sysselsättningsmål och målet om fattigdom och social inkludering. Denna typ av arrangemang ökar känslan av delaktighet för alla aktörer i genomförandet av Europa 2020-strategin och bidrar till måluppfyllelsen.

Vikten av flernivåstyrning och de europeiska struktur- och investeringsfonderna för strategins genomförande

Europa 2020-strategin har satt en trovärdig och ändamålsenlig ram för de europeiska struktur- och investeringsfonderna och bidragit till att fokusera insatser i medlemsstaterna. SKL anser att fonderna är det viktigaste verktyget och en viktig mobiliserande kraft för att uppnå måluppfyllelse i Europa 2020-strategin.

De europeiska struktur- och investeringsfonderna tillför inte enbart stora ekonomiska resurser, utan även ett mer strukturerat arbetssätt för att bemöta identifierade problembilder och utmaningar med satsningar som utnyttjar de regionala styrkorna och möjligheterna. Detta arbetssätt präglar numer genomförandet av i stort sett all politik på lokal och regional nivå.

Det finns på lokal och regional nivå i Sverige ett gediget strategiskt arbete kring uppföljning av mål och indikatorer som fastställts i enlighet med strategin. Många av Sveriges kommuner, landsting och regioner har integrerat målsättningarna i Europa 2020-strategin i sina utvecklingsplaner, verksamhetsplaner och årsbudgetar. Flera av SKL:s medlemmar ser just nu över sina regionala utvecklingsplaner och strategier, och efterfrågar information om vad som kommer att bli styrande för nästa programperiod. Flera av dem har också, i brist på konkreta EU-initiativ, tagit fram utvecklingsplaner utifrån målsättningarna i de globala hållbarhetsmålen och Agenda 2030, där det tas ett tydligare holistiskt grepp på hållbarhetsfrågorna än i den innevarande tillväxtstrategin. SKL skulle därför vilja se att en liknande långsiktig tillväxt och sysselsättningsstrategi togs fram inför nästkommande programperiod, när Europa 2020-strategin löper ut.

De europeiska struktur- och investeringsfonderna är EU:s viktigaste investeringsverktyg för att skapa tillväxt och sysselsättning lokalt och regionalt runt om i Europa. Framförallt berör regionalfonden och socialfonden den lokala och regionala nivån. Mot bakgrund av de slitningar man upplever inom EU idag, är en stark sammanhållningspolitik än mer central än tidigare. Genom sammanhållningspolitiken länkas kommuner och regioner samman med det europeiska projektet och ger EU legitimitet på lokal och regional nivå. Sammanhållningspolitiken har stor betydelse för att skapa tillväxt och sysselsättning lokalt och regionalt i Sverige och därigenom bidra till måluppfyllelsen i Europa 2020-strategin.

Regionala och lokala exempel på projekt som bidrar till att uppfylla Sveriges nationella mål

Utöver att Sveriges kommuner, landsting och regioner, i det ordinarie arbetet och via kärnverksamheter, på flertalet vis bidrar till måluppfyllelsen pågår det även en mängd olika projekt och initiativ på lokal och regional nivå som syftar till att uppfylla Europa 2020-strategins mål, för smart, hållbar och inkluderande tillväxt. De exempel som redovisas här är enbart ett axplock av de många goda exempel på framgångsrikt arbete från olika delar av landet. Urvalet fokuserar i år på de projekt som adresserar några av de utmaningar som kommissionen pekar ut i sin landrapport över Sverige för 2017.

Exempel från SKL

1. Sysselsättning, social inkludering och minskad fattigdom

Kommissionens poängterar i landrapporten för Sverige 2017 att trots att Sverige ligger bäst till i EU när det gäller sysselsättning och långtidsarbetslöshet finns stora utmaningar så som att integrera lågutbildade och invandrare från länder utanför EU på arbetsmarknaden och minska det betydande sysselsättningsgapet för kvinnor födda utanför EU. Här spelar de svenska kommunerna, landstingen och regionerna en avgörande roll både som arbetsgivare och beställare och utförare av välfärdstjänster.

Nya och bredare rekryteringsvägar

Svenska kommuner, landsting och regioner står inför framtida rekryteringsutmaningar. Sammanlagt skulle 530 000 nya medarbetare behöva rekryteras fram till 2023. Arbetsgivarna har möjligheter att påverka den framtida kompetensförsörjningen genom att förändra och utveckla arbetssätt, organisation och bemanning. Genom satsningen Sveriges Viktigaste Jobb (SVJ) har SKL identifierat nio strategier för att klara rekryteringsutmaningarna; att bredda rekryteringen och använda kompetensen rätt är några av lösningarna. Det handlar om att ta tillvara kompetens hos nyanlända, personer med funktionsnedsättning och bryta normer för kön. SKL fortsätter med det arbetet i samarbete med de fackliga organisationerna och andra aktörer, myndigheter och intresseorganisationer genom en förstudie, "Fler vägar in", finansierad av Europeiska socialfonden, ESF. Syftet är att skapa hållbara och gemensamma strukturer och strategier för breddad rekrytering till välfärdssektorn.

Sveriges kommuner och landsting/regioner anordnade 2016 cirka 90 000 feriejobb för ungdomar som ska börja eller studerar på gymnasiet. Dessa feriejobb är många ungas första kontakt med arbetsmarknaden och ger många värdefulla erfarenheter och referenser inför framtiden. SKL vill nu bidra till att utveckla feriejobben så att fler

ungdomar kan få en möjlighet till ett feriejobb och att fler arbetsgivare kan vara med och bidra samtidigt som de själva får en möjlighet att marknadsföra sig själva och sin bransch. I detta arbete ingår SKL:s satsning Sveriges viktigaste jobb där feriejobben är en väg att marknadsföra jobb inom kommuner och landsting/regioner.

Personal- och Integrationskompetens – PIK

Blekinge är ett av de län som tagit emot flest antal personer på flykt i förhållande till antalet medborgare. För de kommunala förvaltningarna och bolagen innebär det stora utmaningar men också möjligheter. Därför startade PIK-projektet som pågår mellan september 2016 och augusti 2018 och är ett samarbete mellan Sölvesborg, Karlshamn, Olofström och Karlskrona.

PIK-projektet, som står för personal- och Inkluderingskompetens, är ett ESF-projekt med syfte att höja och säkerställa en *inkluderingskompetens* hos tjänstepersoner i Blekinge. Detta innebär att öka medarbetarnas kompetens gällande inkludering och integration av nyanlända i länet så att tjänstepersoner kan möta människors behov utan att rädslor, fördomar eller värderingar påverkar bemötandet. Målet är att öka kompetens kring Sveriges lagar och regelverk, normkritiskt tänkande och individspecifika dilemman för att på så sätt främja inkludering av nyanlända. Projektets aktiviteter ger olika grupper möjligheten att samverka i nya nätverk. Detta öppnar upp möjligheten att sprida kunskap och erfarenheter samtidigt som det ger chansen att uttrycka sin syn och sina behov gällande kompetensinsatser.

Nya arbetssätt för att förkorta tiden för nyanlända att komma ut i arbete - IBIS

Projektet IBIS, Integrations Bygget I Sörmland, som finansieras via ESF, ska utveckla nya arbetssätt och metoder som varaktigt bidrar till att förbättra etableringsarbetet i Sörmland, så att nyanländas väg från uppehållstillstånd till ett första jobb, studier eller egen försörjning förkortas. Detta projekt vidareutvecklar metoder inom tre identifierade områden: *hälsans betydelse för snabbare integration, pedagogisk utveckling av språkundervisning genom bland annat suggestopedi och samverkan mellan Kommun-Arbeitsförmedling-Landsting -företag/ arbetsgivare och -ideell sektor*. Projektet sträcker sig från mars 2016 till och med utgången av december 2018, involverar Sörmlands kommuner, Arbetsförmedling och Landsting i ett gemensamt lärande och organiseras i fyra geografiska delprojekt.

Projektet fokuserar på ovanstående tre identifierade utvecklingsområden, och insatserna ska bygga på analyser där jämställdhet-, tillgänglighet och icke-diskriminering inkluderats i bedömningarna. I projektet ska arbetssätt utvecklas som bidrar till att på ett varaktigt sätt förkorta tiden för nyanlända kvinnor och män, som befinner sig i inledningen av sin integrationsprocess, att komma ut i arbete och egen försörjning.

Etableringsuppdraget är komplext och förutsätter omfattande samverkan mellan ett flertal aktörer. Det finns stor kompetens och lång erfarenhet i de organisationer som arbetar med uppdraget, men det räcker inte att varje aktör utvecklar sitt arbete. De aktörer med uppdrag inom området måste hitta nya sätt att i större utsträckning också samverka med varandra. Det är viktigt att utveckla och tillämpa metoder och verktyg, lära och utbyta erfarenheter, med individens behov och förutsättningar i centrum. Det finns stora möjligheter att involvera frivilligorganisationer i arbetet.

Integration på arbetsplatsen - IpA

Projektet Integration på arbetsplatsen, IpA, drivs av Region Gotland i nära samarbete med Arbetsförmedlingen. Projektet genomförs med stöd av Europiska Socialfonden och pågår mellan åren 2016-2018.

Projektet har sin utgångspunkt ur Region Gotlands arbetsmarknadspolitiska strategi. De arbetsmarknadsinsatser som Region Gotland ansvarar för ska utformas med ett inkluderande förhållningssätt så att olika människors kunskaper, erfarenheter och talanger tas tillvara för öka mångfalden på de gotländska arbetsplatserna.

Projektets syfte är att arbetsplatser på Gotland ska vara normbrytande och genomsyras av en kultur som är inkluderande för alla oavsett etnicitet eller kön. IpA ska påverka strukturer på strategisk nivå såväl som på individnivå. Målsättningen är att arbetsplatser får ökad kunskap om attityder, värderingar och positiva effekter av att integrationen förstärks, att deltagare som står långt från arbetsmarknaden får ökad möjlighet att säkra sin egen försörjning, få ett inkluderande bemötande samt utveckla det svenska språket genom en växling mellan praktik och språkutbildning samt att kompetenscentrum Gotland utvecklar och implementerar en modell för att kunna arbeta systematiskt med stöd till integration för Region Gotlands arbetsplatser.

Integration i Västsverige - InVäst

Projektet InVäst, integration Västsverige, syftar till att stärka mottagarorganisationers kompetens i mottagandet av nyanlända, så att medarbetare genom ökade kunskaper, en starkare arbetsorganisation och ett kollegialt lärande kan bidra till att förbättra förutsättningarna för nyanlända att bli framgångsrika och aktiva deltagare i samhällslivet. Projektet fokuserar på tre huvudområden: språket som nyckel till ett aktivt deltagande i samhället, kunskapsbedömning för relevant vidareutbildning, och nya möten - bemötande och förhållningssätt.

Projektet startade i september 2016 och pågår i tre år. I syfte att skapa ett sammanhållet projekt som kan få genomslag för mottagarorganisationer över hela Västsverige (55 kommuner, Västra Götalandsregionen och Halland) är Göteborgsregionens kommunalförbund projektägare och två delregioner inom Västra Götalandsregionen, Skaraborg och Boråsregionen, deltar som partners. Fyrbodal följer projektet och ges möjlighet att ta del av insatser. Halland representeras i projektet genom projektpartner Halmstad som tar ett samlat ansvar för Halland.

Konjunkturpaketet

Gislaveds kommun, tillsammans med ett antal olika aktörer, driver sedan hösten 2015 det ESF-finansierat projektet Konjunkturpaketet. Syftet med projektet är att testa och implementera en metod för snabbare omställning på arbetsmarknaden. Metoden är baserad på en rad succékriterier hämtade från forskning och cirka 200 tidigare projekt.

Succékriterierna är var för sig inte unika, men de är aldrig tidigare testade samtidigt. Insatserna är konkreta, affirmativa och icke låsningsbara och syftar till att stärka deltagarnas ställning på arbetsmarknaden. Metoden går ut på att korta, riktade insatser, i form av till exempel kompletterande utbildning, arbetspraktik och personlig utveckling, ges till individer och riktas mot branscher där det finns en tydlig efterfrågan på

arbetskraft. Inledningsvis får individen träffa en tematisk expert, det vill säga någon som är yrkesverksam inom en viss bransch, för att få en direkt avstämning mot arbetsmarknadens krav och möjligheter. Därefter ges ett kort och riktat insatspaket för att deltagarna bättre ska matcha efterfrågan inom branscher med goda möjligheter till olika former av sysselsättning.

Projektet skall skapa beredskap inför konjunktursvängningar genom att bygga upp samverkansrutiner mellan förvaltningar och deltagande aktörer för att bli en del av den ordinarie verksamheten. Nyanlända är en av målgrupperna, men även ungdomar samt personer mellan 30-50 år som hamnade i arbetslöshet efter industrikrisen 2008-2009 ingår i arbetet. Målgrupperna har mycket varierande förutsättningar men det är även skillnader mellan individer inom samma grupp. Det är därför helt avgörande att insatserna utgår från individens förutsättningar och behov.

En hälsosam arbetsplats

Höga sjukskrivningstal är en utmaning för många kommuner och landsting. Genom ESF-projektet En hälsosam arbetsplats ska Göteborgs stad adressera utmaningarna verksamheterna står inför gällande kompetensförsörjning samt den ökade psykiska ohälsan. Projektet syftar till att utveckla Göteborgs Stads strategiska hälsofrämjande-, förebyggande- och rehabiliterande arbete på organisationsnivå. Målet är att utveckla en modell för strukturerad arbetsrotation för personal med stressproblematik och upprepad frånvaro liksom för strukturerad återgång i arbete för personal som varit sjukskriven.

2. Projekt för att motverka avhopp från gymnasieskolan och insatser för ungdomar som varken är i sysselsättning eller studier

Sverige ligger idag i närheten av det nationella målet för minskning av antalet elever utan gymnasiebetyg men skillnaden är väsentlig mellan inrikes födda och utlandsfödda. Kommunerna arbetar med dessa frågor som en del av sin kärnverksamhet. Många kommuner bidrar till måluppfyllelsen av Europa 2020-strategin på området bland annat genom deltagande i ESF-finansierade projekt.

PlugIn 2.0

SKL:s och medlemmarnas arbete för att minska avhoppet från gymnasieskolan har fortsatt under 2016 bland annat genom Plug In 2.0. Projektet är en direkt fortsättning på SKL:s fleråriga satsning Plug In, Sveriges största nationella samverkansprojekt för att motverka avhopp i gymnasieskolan.

Huvudfokus i det nya projektet är att arbeta vidare med och utveckla de områden som i Plug In identifierats som framgångsfaktorer. Ambitionen är att uppnå strategisk påverkan både nationellt och internationellt. På lokal nivå hoppas projektet även kunna spela en positiv roll i enskilda ungdomars liv. Totalt beräknas 3 000 ungdomar spritt över ett 50-tal kommuner nås under projekttiden.

Plug In 2.0 är precis som sin föregångare finansierat av Europeiska Socialfonden med medfinansiering från medverkande kommuner och regioner. Projektet leds av SKL i samverkan med Göteborgsregionens kommunalförbund, Region Gävleborg, Region

Jämtland Härjedalen, Regionförbundet i Kalmar län, Region Kronoberg, Region Västerbotten, Region Östergötland samt Kommunförbundet Skåne.

Unga som inte slutfört gymnasiestudierna har svårare än de med avslutade studier att etablera sig på arbetsmarknaden. SKL:s rapport "Utbildning - nyckeln till arbete", visar att de som inte avslutat sin gymnasieutbildning har betydligt svårare att få och behålla ett arbete även vid 29 års ålder. Detta ökar beroendet av ekonomiskt bistånd och risken för utanförskap.

SKL arbetar också aktivt med att sprida kunskap och erfarenheter kring avbrottsfrågan, främst genom den digitala plattformen PlugInnovation.se. Där kan man läsa om och låta sig inspireras av hur kommunerna som medverkar i projektet arbetar. Det finns exempel på allt ifrån hur man minskar skolfrånvaro, hittar effektivare studievägar för nyanlända samt hur man stöttar unga killar och tjejer som har hoppat av skolan till att återgå i studier eller annan sysselsättning.

TRIA – satsning på ungdomar som varken arbetar eller studerar

I Kramfors kommun genomförs under perioden januari 2016 till utgången av december 2017, det ESF-finansierade projektet TRIA. Målgruppen är unga vuxna i åldern 15-24 år som varken arbetar eller studerar och vilka bedöms inte kunna tillgodogöra sig Arbetsförmedlingens program eller insatser. I projektet kombineras insatser för lärande och personlig utveckling i individspecifika handlingsplaner där exempelvis coachsamtal, studie- och yrkesvägledning, gruppverksamhet, praktik/uppföljning samt hälsofrämjande aktiviteter kan ingå.

Med anledning av att ofullständig skolgång är en av de störst bidragande faktorerna till svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden så genomsyrar studiemotiverande insatser arbetet med samtliga deltagare i TRIA. Det genomförs stöttande aktiviteter för återupptagandet av grundskole- eller gymnasiestudier, studier vid Komvux, yrkesutbildningar samt övriga utbildningar som kan vara aktuella för den enskilde individen.

För de ungdomar som har ofullständig skolgång och, av olika skäl, inte återgår till grundskola/gymnasium eller går vidare till högre studier ges konkret hjälp och verktyg för att skapa starkare kopplingar till arbetsliv och arbetsmarknad. Många av de ungdomar som är inskrivna i TRIA lever i ett socialt sammanhang där ekonomin är problematisk. Därför görs insatser för att öka kunskapen kring vardagsekonomi och samhällets uppbyggnad samt att ge stöd i kontakten med myndigheter, sjukvård och andra aktuella aktörer i syfte att etablera en hållbar ekonomisk situation.

#jagmed – Unga till utbildning och arbete

Projektet #jagmed är en omfattande satsning för att motverka att elever hoppar av sin gymnasieutbildning. För individen leder ofta tidiga skolavhopp till arbetslöshet och hälsoproblem något som för kommunen kan innebära ökade kostnader. I projektet #jagmed samverkar samtliga län i Östra Mellansverige för att bland annat utveckla metoder som tidigt identifierar risker för skolavhopp och studiemisslyckanden. Projektet finansieras av ESF och genomförs under åren 2015-2018. Satsningen omfattar över 40 kommuner och bygger vidare på en nationell modell för samverkan som har

vidareutvecklats och förbättrats. Projektstrukturen säkerställer lärande och stöd i vardagen på ett sätt som är unikt jämfört med tidigare satsningar och projekt.

I projektet #jagmed ska metoder tas fram för att få elever att fullfölja sin gymnasieexamen. Bland insatserna ingår exempelvis individanpassade studieplaner, personlig kontakt med ungdomssamordnare, att stärka det som fungerar bra i skolan, hitta lösningar på det som inte fungerar i skolan och samverka med andra aktörer utanför skolan så som Ungdomsmottagningen och Socialtjänsten.

SUSA och SUVA – projekt för att främja ungas sysselsättning och minska avhopp

Sommaren 2016 inleddes de två ESF-finansierade projektet SUSA, *Stockholms ungdomar studerar eller arbetar*, och SUVAS, *Stockholms Unga Vuxna Arbetar eller Studerar*.

SUSA är ett samverkansprojekt mellan Utbildningsförvaltningen och Arbetsmarknadsförvaltningen som riktas till ungdomar boende i hela Stockholm men med ett särskilt fokus på boende i stadsdelarna: Rinkeby, Husby, Tensta, Rågsved, Skärholmen och Hässelby med målet att fler ungdomar ska fullfölja gymnasiestudier.

Inom ramen för SUSA ska tre delprojekt genomföras för att fler ungdomar ska få ökade förutsättningar att fullfölja sina gymnasiestudier. Projektet ska komplettera och/eller utveckla befintliga insatser i ordinarie verksamheter på Utbildningsförvaltningen och Arbetsmarknadsförvaltningen. Förutom metodutveckling är ett av projektmålen att utveckla och tydliggöra samverkansstrukturer kopplat till målgruppen som riskerar att inte fullfölja sina gymnasiestudier. Det handlar om att bygga broar mellan grundskola, gymnasieskola och arbetsmarknadsförvaltningens insatser. Projektet genomförs under tre läsår med start sommaren 2016, med målet att insatserna ska nå 450 ungdomar.

SUVAS, *Stockholms Unga Vuxna Arbetar eller Studerar* syftar till att utveckla och utöka redan existerande arbete med uppsökande verksamhet i Stockholmsområdet. Målgruppen för projektet är unga vuxna, 20-29 år, som varken studerar eller arbetar och är utan känd aktivitet. Projektet är i dagsläget inne i slutskedet av analysfasen och beräknas att inom kort påbörja sin genomförandefas.

Arbetsmarknadsförvaltningen har fått i uppdrag att hitta nya metoder för att nå och motivera dem som är i behov av stöd att komma till stadens Jobbtorg. Det uppsökande arbetet kommer att rikta sig till samtliga i målgruppen i Stockholm, men med särskilt fokus på att utveckla och förstärka arbetet i socioekonomiskt utsatta områden.

Insatserna riktas till en målgrupp som står allra längst ifrån arbetsmarknaden, och tillhandahåller information och individuellt stöd för enskilda individer som riskerar en långvarig utestängning från arbetsmarknaden. Eftersom målgruppen är mycket heterogen kommer metoder utvecklas anpassade för att nå unga vuxna med olika behov och bakgrund.

Värmlands framtid, Värmlands Unga och Värmlands Nya

I Värmland pågår en rad olika projekt, finansierade av Europeiska socialfonden, för att motverka utanförskap, öka sysselsättningen, minska avhoppet från gymnasieskolan och bidra till att nyanlända ungdomar i åldern 15-24 år, klarar måluppfyllelsen i grund- och gymnasieskola. De tre projekten, Värmlands Nya, Värmlands Framtid och Värmlands

Unga, är en del i en långsiktig strategi för ett länsgemensamt utvecklingsarbete i syfte att minska utanförskapet bland unga i Värmland.

Projektet Värmlands framtid syftar till att motverka utanförskap och minska arbetslöshet bland unga i Värmland. Målgruppen är ungdomar i åldern 15-24 år som varken arbetar eller studerar. Projektet drivs i länets samtliga 16 kommuner tillsammans med Landstinget, Försäkringskassan och Samordningsförbunden i Värmland, med Karlstads kommun, arbetsmarknads- och socialförvaltningen som projektägare. Ungdomarna som deltar får tillgång till individuell coaching, gruppverksamhet, kortare utbildningar och friskvård med mera.

Projektet Värmlands Unga syftar till att motverka skolavhopp bland unga i Värmland. Målgruppen är ungdomar mellan 15-24 år som riskerar att hoppa av skolan. Projektet drivs av 8 kommuner tillsammans med Landstinget, Försäkringskassan och Samordningsförbunden i Värmland, med Karlstads kommun, arbetsmarknads- och socialförvaltningen som projektägare. Projektet arbetar på både organisatorisk och individuell nivå utifrån fem identifierade framgångsfaktorer; bemötande, koll och uppföljning, flexibilitet, samverkan och individcentrerat arbetssätt.

Projektet Värmlands Nya ska utveckla och tillämpa metoder för studiestöd i grund- och gymnasieskola så att fler nyanlända ungdomar, 15-24 år, klarar måluppfyllelsen och når så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar i alla ämnen. Utrikesfödda unga utan gymnasieexamen är den grupp i samhället som står i särklass längst från arbetsmarknaden. Trots att det generellt sett är ett gott arbetsmarknadsläge i Sverige och Värmland idag hamnar dessa ungdomar i långvarigt utanförskap, med små förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden. De värmländska kommunerna har tagit emot ett stort antal nyanlända ungdomar i skolåldern de senaste åren. Många ungdomar har också anlänt sent under studietiden och har extra svårt att få behörighet till gymnasieskolan.

Projektet Värmlands Nya omfattar totalt tretton kommuner som i ett länsövergripande arbete ska samverka kring gemensamma utvecklingsområden såsom digitala lösningar och fjärrundervisning. Nio av kommunerna kommer också arbeta med verksamhet för cirka 600 ungdomar. Insatser och tillämpning av metoder baseras på kunskap från forskning utifrån ett individbaserat arbetssätt med helhetsperspektiv på ungdomen. Projektet ska också ge nyanlända ungdomar kunskap om regionens arbetskraftsbehov, så att fler får möjligheter att göra val som leder till ett framgångsrikt arbetsliv och som matchar länets arbetskraftsbehov.

3. Klimatförändring och hållbar energiförsörjning

Sverige har satt ambitiösa nationella energieffektiviseringsmål och mål för en hållbar energiförsörjning för 2020. Kommissionen konstaterar i landrapporten att ytterligare ansträngningar behövs för att uppfylla de vägledande nationella målen för 2020. På flera håll i landet bedriver kommuner och regioner projekt finansierade av den europeiska regionalfonden, ERUF, för att bidra till den svenska måluppfyllelsen om energieffektivisering och förnyelsebar energi.

Framtidens sol

För närvarande pågår ett stort omställningsarbete i Sverige mot ett fossilfritt samhälle. Sol är en av de komponenter som kan bidra till uppfyllandet av dessa mål, då solen har en stor potential som energikälla. Sol är inte bara viktigt utifrån ett energi- och klimatperspektiv utan branschen som sådan innebär också arbetstillfällen.

Projektet Framtidens sol syftar till att markant öka investeringstakten i sol i små och medelstora företag i Östra Mellansverige och därmed bidra till minskade koldioxidutsläpp och ökad konkurrenskraft för näringslivet. Målet är att främja investeringar i små och medelstora företag genom olika utvecklingsinsatser, att öka kunskapen om sol hos alla relevanta aktörer samt bygga upp ett nätverk kring sol i Östra Mellansverige.

Arbetet kommer främst att genomföras av länsvisa koordinatörer med uppdrag att bland annat genomföra konkreta insatser gentemot företag för att visa på möjligheterna att satsa på sol, antingen som affärsidé, användning eller som en aspekt att använda i marknadsföringen och som en varumärkesstärkande insats. Andra målgrupper för insatserna är kommunala tjänstepersoner och politiker, banker, näringslivsfrämjande organisationer med flera. Syftet med dessa insatser är att de ska bli bättre på att möta företagets behov rörande hållbarhetsfrågor, och specifikt sol, för att därigenom stimulera till en ökad soleanvändning i företag.

Projektet, som finansieras av ERUF, löper över perioden 2015-10-01 till 2018-09-30, innefattar Uppsala län, Södermanlands län, Västmanlands län, Örebro län och Östergötlands län.

Den koldioxidsnåla platsen

Umeå ska bli en plats med så låga koldioxidutsläpp som möjligt. I projektet *Den koldioxidsnåla platsen* ska Umeå kommun tillsammans med Umeå universitet ta reda på hur Umeåbornas klimatpåverkan ser ut och utveckla metoder och verktyg för att minska koldioxidutsläppen. Syftet är att göra det möjligt att på ett bättre sätt planera och utveckla en stad med så lite koldioxidutsläpp som möjligt genom att förändra konsumtions-, resvane- och boendemönster i Umeå, sprida kunskap om hållbar konsumtion och hållbara livsstilar samt ta fram bättre underlag och statistik som ska användas när klimatpåverkan från resande, boende och konsumtion utreds. Projektet finansieras via ERUF och pågår under tre år. Projektet genomförs i samarbete mellan Umeå kommun, Sliperiet vid Umeå universitet, Umeå energi och UPAB och en rad andra samverkanspartners.

Projektet består i huvudsak av tre delar: *beslutsstöd* där nya metoder för resvane-, boende- och konsumtionsvaneundersökningar ska utvecklas för att få en bättre bild av Umeås klimatpåverkan och därmed ett bättre underlag till en koldioxidsnål samhällsplanering. Att *samla och sprida kompetens* där spetskompetens från akademi, näringsliv och offentlig sektor knyts till projektet och information och kunskap sprids. Genom att *testa och utveckla metoder för att underlätta hållbara val* utifrån resultaten i delarna *Beslutsstöd* och *Samla och sprida kompetens* kommer förutsättningar för olika sätt att leva och resa koldioxidsnålt inom Umeå att skapas. Det är invånarnas vanor och ageranden som skapar det verkliga resultatet i att åstadkomma en hållbar stad och minskad klimatpåverkan.

Energieffektiva företag i Östra Mellansverige

Projektet Energieffektiva Företag i Östra Mellansverige, ÖMS, som fått finansiering via ERUF ger små och medelstora företag i Södermanlands län, Uppsala län, Västmanlands län, Örebro län och Östergötlands län hjälp och stöd i energifrågor. Projektet är en satsning för att få företagen i ÖMS att öka verksamhetens energieffektivitet och konkurrenskraft samtidigt som klimatpåverkan minskar.

Bakgrunden till projektet är de stora möjligheter till energieffektivisering som finns hos svenska företag. Sverige har historiskt sett haft låga energikostnader vilket lett till att svenska företag inte prioriterat energieffektivisering i lika hög grad som konkurrerande företag i andra länder. Samtidigt saknar många små och medelstora företag tid, pengar och kunskap om hur man energieffektiviserar i praktiken. Målet är att få minst 200 deltagande företag som genomför eller planerar att genomföra energieffektiviserande åtgärder under projekttiden. I projektet ingår också att samla offentliga aktörer och förbättra deras gemensamma arbete gentemot företag inom energi- och klimatområdet.

Smart Green Region Mid Scandinavia

Sundsvall, Östersund och Trondheim har samarbetat kring flera gemensamma utvecklingsområden, vilket bland annat resulterat i Green Highway och pilgrimsleden S:t Olavsleden. Under förra programperioden utvecklades Green Highway som ska vara en fossilbränslefri transportkorridor mellan Sundsvall, Östersund och Trondheim där både människor och gods transporteras på väg, till sjöss eller med tåg utan fossila bränslen.

Nu bygger de tre kommunerna vidare på det arbete som påbörjades i föregående programperiod. Projektet Smart Green Region Mid-Scandinavia finansieras via ERUF och ägs av Östersunds kommun och Trondheims kommun. Projektet syftar till att utnyttja och förstärka gränsregionernas samlade resurser, minska gränsbarriärer och främja en hållbar tillväxt och utveckling i gränsområdet genom att länka samman forskarvärlden, offentliga och privata aktörer från båda sidor av gränsen. Projektet sträcker sig mellan maj 2015 till utgången av april 2018. Bland annat syftar projektet till att främja en fortsatt utveckling av varor och tjänster med koppling till el-trafik, genomföra en fördjupad förstudie om förutsättningarna för att producera vätgas och minst en produktionsplats för vätgas ska finnas i Green Highway området, samt säkerställa att det 2018 går att tanka vätgas i Sundsvall, Trondheim och Östersund. Projektet syftar även till att genom kunskapsspridning, nätverkande och utveckling av gränsöverskridande affärsrelationer bidra till att åstadkomma en fungerande värdekedja för liquified Biogas, LBG, som förnybart drivmedel i tunga transporter i Green Highway området.

Fossil Free Energy Districts - Ett nytt sätt att handla energi

Fossil Free Energy Districts, FED-projektet, syftar till att pröva nya lösningar som leder fram mot det fossilfria samhället. Projektet finansieras via det nya europeiska initiativet för urban utveckling, Urban Innovative Action, och innebär att Göteborgs Stad samverkar med akademi och fastighetsägare i tester av fossilfria och småskaliga systemlösningar som tar tillvara primär och sekundär elproduktion på den lokala marknaden och som bidrar till ekonomisk bärighet genom att affärsplaner utvecklas.

På Chalmers Campus Johanneberg utvecklas ett system som innebär att man under 2017 kommer att pröva att överföra och handla med överskottsenergi, för att ta tillvara överskottsenergi och överföra den mellan de cirka 50 olika byggnaderna på campusområdet. Det innebär att det inte behövs tillföras primär energi utan i stället används det överskott som finns i fastigheten, som annars hade blivit en förlust. Det som gör projektet unikt är att det ska skapas en handelsplats. Detta innebär att det kommer att sättas ett värde på den energi man delar med sig av, vilket är positivt då det krävs ekonomiska incitament.

4. Transport och infrastruktur

Kommissionen konstaterar i landrapporten att utifrån Sveriges geografiska läge är alla transportslag viktiga för att stötta framtida export, och att potentiella flaskhalsar i kapaciteten måste beaktas noggrant. Kommissionen konstaterar även att för lite har investerats i de gränsöverskridande förbindelserna. Dessa utmaningar adresserar svenska regioner genom projekt finansierade via europeiska regionala utvecklingsfonden och INTERREG.

Mittstråket

I projekt Mittstråket samverkar kommunerna Åre, Krokom, Östersund, Bräcke, Ånge, Sundsvall samt Landstinget Västernorrland, Region Jämtland Härjedalen, Trafikverket och Länsstyrelsen Västernorrland. Projektet delfinansieras av ERUF och kommer att pågå under 2015-2019. Projektets övergripande målbild är att stärka Mittstråket som ett funktionellt och hållbart gränsöverskridande transportstråk som främjar utvecklingen i Mittnorden. Målen i projektet är att stärka ett hållbart Mittstråk genom att säkerställa kortare restid och ökad kapacitet för gods, förbättrad trafiksäkerhet och ökad samverkan.

För att förbättra trafiksituationen kraftsamlar därför sex kommuner, två län och Trafikverket – med stöd av EU – i ett unikt samverkansprojekt, över kommun och länsgränser. Längs hela Mittstråket, i över femton lokala och regionala projekt, byggs små lokalanpassade trafiklösningar ihop med större infrastruktursatsningar på väg och järnväg. Investeringar som öppnar upp och länkar samman människor, företag och samhällen.

5. Forskning och utveckling

Kommissionen konstaterar i landrapporten över Sverige att Sverige under 2016 inte närmast sig det nationella FoU-målet på 4 procent. Främst beroende på att de privata FoU-utgifterna minskat. Kommissionen ser också att det finns en risk för att Sverige kan ställas inför en brist på hög kompetens inom vetenskap, teknik och ingenjörskonst i framtiden, då antalet nyutexaminerade inom naturvetenskap och ingenjörsvetenskap sjunkit. Detta skulle kunna ha en negativ inverkan på produktiviteten och innovationen i landet, och i slutändan bli ett hinder för FoU-investeringar.

Framtidens teknikutbildningar

Framtidens teknikutbildningar är ett kompetensförsörjningsprojekt i Hässleholms kommun som finansieras av ERUF. Projektet vänder sig primärt till teknikföretag som behöver en ökad tillgång till teknisk kompetens. Projektet vänder sig även till skolor då

det finns ett behov av att kvalitetssäkra de tekniska utbildningarna mot de behov företagen har. Stort fokus läggs på jämställdhetsperspektivet eftersom mindre än 10 procent av eleverna på praktiskt orienterade tekniska utbildningar är kvinnor i Hässleholms kommun.

Projektet är en förlängning av en förstudie som genomfördes på de lokala företagens initiativ under perioden 2013-2014. Genom förstudien föreslogs fyra arbetsområden för att hitta en bättre struktur och arbetssätt för att bemöta kompetensförsörjningsbehovet. Arbetsområdena omfattar bland annat certifiering för Teknikcollege, högskoleutbildningar med teknisk inriktning till Hässleholm, införande av en samordnare för samverkan mellan skola och arbetsliv (SSA) samt att omarbета och utveckla marknadsföringen av utbildningar och yrkesmöjligheterna inom teknik.

Projektet Framtidens teknikutbildningar löper från september 2015 till och med december 2018 och genomförs i samverkan med Region Skåne, Teknikcollege Skåne, Yrkehögskolan Syd, Jacobskolan, Hässleholms Tekniska Skola, samt lokala och regionala teknikföretag.

Akademi för smart specialisering i region Värmland

Som ett led i genomförandet av Värmlands forsknings- och innovationsstrategi för smart specialisering, etablerades Akademin för smart specialisering. Akademin för smart specialisering finansieras via ERUF och ska vara ett verktyg för omvandling och förnyelsen av värmländskt näringsliv och offentlig sektor samt för att stärka forskningen på Karlstads universitet.

I Värmlands forsknings- och innovationsstrategi för smart specialisering har sex områden identifierats som fokusområden: skoglig bioekonomi, digitalisering av välfärdstjänster, avancerad tillverkning och komplexa system, naturen, kulturen och platsens digitaliserade upplevelser samt systemlösningar med solel.

Dessa sex områden ligger till grund för Akademin för smart specialisering. Akademin ska styras gemensamt av Karlstads universitet och Region Värmland och ska fungera som en mötesplats för forskare, företag, samhällsaktörer, finansiärer och entreprenörer. Genom att man kopplar ihop forskning, innovation och utbildning ska Akademin också rusta studenterna vid Karlstads universitet så att de efter avslutad utbildning ska komma ut i det värmländska näringslivet och där driva utveckling inom de sex prioriterade områdena.

Akademin för smart specialisering ska bidra till innovation genom ökad långsiktighet i samarbetet och tydliggörande av prioriteringar, öka involveringen av näringslivet och offentlig verksamhet samt genom att öka kapaciteten för att vara med i internationella forsknings- och innovationsprojekt.

Innovationscenter för landsbygden

I storstäder utvecklas innovationer ofta i samarbete med kunder, leverantörer, partners eller konkurrenter med högskolor och andra stödfunktioner från samhället vid sin sida.

För att entreprenörer som bor och verkar på landsbygden ska ha samma möjligheter satsar Simrishamns kommun, Sjöbo kommun, Tomelilla kommun och Ystad kommun på projektet Innovationscenter för landsbygden som finansieras genom europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, (EJFLU).

Innovationscentret har utvecklats till ett nav och en mötesplats för lokala entreprenörer och innovatörer. Genom att stödet finns nära ges förutsättningar för att innovatorerna ska kunna verka på landsbygden. Hösten 2015 uppmärksammades Sjöbo internationellt genom priset EPSA, European Public Sector Award 2015 Best Practice Certificate inom inriktningen "Rural Accelerator" för förstudien som låg till grund för innovationscentret.

ÖMSesidig Access för innovationskraft

Projektet ÖMSesidig Access för innovationskraft arbetar i tät dialog med inkubatorerna i Södermanlands län, Uppsala län, Västmanlands län, Örebro län och Östergötlands län och har som övergripande mål att stärka innovationskapaciteten hos små och medelstora företag i samt deltagande universitet Östra Mellansverige. Projektet som löper under åren 2016-2019, utvecklar, implementerar och tillgängliggör regionövergripande strukturer och processer för att åstadkomma hållbar och återkommande samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle.

I projektet ingår ledande innovationskontor i samarbete. Utöver utvecklade kanaler som underlättar för små och medelstora företag att få kontakt med akademins forskare testar innovationskontoren en arsenal av innovativa företagsnära verktyg som tas tillvara i ordinarie verksamhet.

INTERREG-projekt som möjliggör gränsregionala forskningsarbeten

Projektet ESS & Max IV: Cross-border Science and Society pågår från september 2015 till september 2018 och har ett brett partnerskap bestående av 27 organisationer i Sverige, Norge och Danmark. I projektet arbetar regioner, kommuner, universitet, marknadsföringsorganisationer och forskningsanläggningarna för ökad samhällsnytta och tillväxt utifrån ESS¹³ och MAX IV¹⁴:s geografiska placeringar i regionen. Projektet tar ett samlat grepp kring den potential forskningsanläggningarna medför, bland annat genom att stärka användarkompetensen hos unga forskare i regionen så att de är redo att använda anläggningarna när de står klara. Detta ska ske genom ett starkt gränsregionalt samarbete mellan ESS, MAX IV och åtta universitet i Öresund-Kattegatt-Skagerrak-området. Region Skåne är ägare av projektet som finansieras av Interreg Öresund-Kattegatt-Skagerrak, ÖKS.

För universiteten innebär projektet att andra forskningsmedel främst från nationell nivå kan växlas upp och möjliggöra större satsningar. Universiteten i projektet har uttryckt att det gränsregionala forskningsarbetet inte hade kommit till stånd utan de möjligheter EU-programmet erbjuder.

Göteborg som testarena

Solpaneler, matsvinnstjänster och självkörande bilar. Idéerna för att tackla såväl klimatet som migration och ökande socioekonomiska skillnader i samhället är många. Genom

¹³ European Spallation Source (ESS) är ett europeiskt konsortium för forskningsinfrastruktur (Eric), en tvärvetenskaplig forskningsanläggning baserad på världens mest kraftfulla neutronkälla

¹⁴ MAX IV är ett svenskt nationellt laboratorium för acceleratorfysik och forskning med hjälp av synkrotronljus.

ERUF-projektet Göteborg som testarena som vänder sig till små och medelstora företag, vill Göteborgs stad ge fler innovativa idéer chansen att påbörja sin väg från tanke till verklighet. Idéer och uppfinningar behöver testas ”i verkligheten” för att kunna utvecklas, implementeras, tas i bruk och skapa mervärde. De samhällsliga problemen är idag så stora, och staden har en stor attraktionskraft både för boende och för olika kompetenser kan staden utgöra en naturlig testmiljö.

I Göteborg pågår just nu ett omfattande strategiarbete för att systematiskt ta tillvara de innovativa idéer som regionens företag och akademi har för att lösa samhällets stora utmaningar inom stadsutveckling. I den satsningen utgör Göteborg som testarena en del som ska bidra till att fler hållbara innovationer på sikt kan realiseras.

3. Bidrag från organisationer i det civila samhället

Civos – Civilsamhällets organisationer i samverkan

Civos är en nationell paraplyorganisation vars syfte är att stärka förutsättningarna för det civila samhällets organisationer. För att uppnå visionen om ett starkt och självständigt civilsamhälle för Civos dialog med beslutsfattare, agerar opinionsbildare och remissinstans samt verkar för att synliggöra civilsamhällets betydelse för enskildas liv och samhällets utveckling. Organisationen bildades 2009 och har idag ett 15-tal nationella paraplyorganisationer som medlemmar.

Civilsamhällets bidrag till Sveriges tillväxt

Statistiska centralbyrån redovisar satelliträkenskaper om det civila samhället enligt ENS2010¹⁵. Satelliträkenskaperna visar att värdet av den totala produktionen för det civila samhället år 2014 var 216 miljarder kronor eller 3,1 procent av Sveriges totala produktion. Av dessa var betalningar från offentlig förvaltning 35 miljarder kronor. Förädlingsvärdet i det civila samhället uppgick till 126 miljarder kronor och det civila samhällets bidrag till Sveriges BNP var 3,2 procent. Omfattningen är stabil jämfört med 2013, vilket var första året som SCB redovisade statistik specifikt för det civila samhället. Totalt sker detta i totalt 238 000 organisationer, varav 92 000 var ekonomiskt aktiva.

Då Civos primärt utgör en röstbärare vad gäller civilsamhällets förutsättningar redovisar vi för de nationella målen en lägesbeskrivning för sektorn samt förslag på åtgärder vilka vi rekommenderar regeringen. För exempel ur sektorns operativa verksamhet hänvisar vi till övriga bidrag i bilagan till Sveriges nationella reformprogram.

Sysselsättningsmålet

Lägesbeskrivning

Det totala antalet förvärvsarbetande inom det civila samhället uppgick 2014 till drygt 183 000 personer, varav kvinnor utgjorde 59 procent. Drygt 71 000 personer, eller 39 procent, av de förvärvsarbetande arbetade inom ideella föreningar. Därtill var 6,2 miljoner, eller 77,5 procent, av Sveriges befolkning, 16 år och äldre, medlem i en eller flera föreningar. Av dessa utförde en stor andel ideellt och oavlönat arbete som inte bidrar direkt till sysselsättningsmålet, men i flera fall indirekt bidrar genom att personer långt från arbetsmarknaden får erfarenhet, nätverk och en väg in i samhällslivet genom sitt föreningsengagemang.¹⁶

¹⁵ ENS 2010 – En anpassning av de svenska nationalräkenskaperna till EU:s nya regelverk (Europeiska national- och regionalräkenskapssystemet), översatt från ESA (The European System of National and Regional Accounts)

¹⁶ SCB, *Det civila samhället 2014 – satelliträkenskaper*.

Insatser och åtgärder

Regeringen bör erkänna civilsamhället som en strategisk resurs för att ytterligare öka sysselsättningsgraden, särskilt för kvinnor som dominerar bland förvärvsarbetande inom det civila samhället. Civos rekommenderar följande reformer, vilka vi som del i vårt bidrag kommer verka för under 2017:

- Regeringen bör bredda idrottsrörelsens undantag gällande arbetsgivaravgifter för ersättningar lägre än ett halvt prisbasbelopp till hela civilsamhället, och inkludera även kanslipersonal, vaktmästare, ordningsvakter, styrelseledamöter, försäljningspersonal och motsvarande.
- Regeringen bör möjliggöra ett nationellt avtal eller en ny anställningsform för civilsamhällets organisationer via Arbetsförmedlingen
- Regeringen bör införa ett undantag i nya Lagen om offentlig upphandling (LOU) så att upphandlingar av sociala tjänster som understiger 750 000 EUR inte omfattas. Stärk också Idéburet offentligt partnerskap (IOP) som alternativ jämte upphandlingar enligt LOU.

Utbildningsmålet

Lägesbeskrivning

Det civila samhällets organisationer har idag en viktig roll för att Sverige ska uppfylla målen att fler unga har en fullföljd gymnasieutbildning. Forskning visar att unga som deltar i föreningsliv i högre utsträckning än unga som inte är delaktiga klarar skolan med bättre resultat och i lägre utsträckning hamnar i utanförskap eller kriminalitet. Ungdomsrörelsen samlade under fjolåret 676 000 unga medlemmar, vilket innebar en ökning med drygt 83 000 medlemskap.¹⁷ Samtidigt samlar idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet ungefär 1 224 000 medlemmar.¹⁸ Ungas självständiga organisering bidrar starkt till icke-formellt lärande jämte grundskolans formella utbildningssystem, och bör därför stimuleras och underlättas.

Av Sveriges 154 folkhögskolor är 112 folkrörelseägda, vilka har en folkrörelse, organisation, stiftelse eller förening som huvudman. Från 2010 till 31 december 2013 har 13 512 arbetslösa unga vuxna genomgått en studiemotiverande folkhögskolekurs (SMF), och av de som deltog 2013 tog sig 52 procent vidare till studier eller arbete. Ungefär 25 000 deltagare deltog i folkhögskolornas Allmän kurs under 2016 samt 36 200 i längre kurser benämnda särskild kurs. Genom civilsamhällets studieförbund arrangerades därtill 272 500 studiecirkel med 1,7 miljoner grupprapporterade deltagare, fördelade på 56 procent kvinnor och 44 procent män. Nära 13 miljoner studietimmar rapporterades.¹⁹

Insatser och åtgärder

¹⁷ LSU, *Ungdomsrörelsen i siffror 2016*

¹⁸ Riksidrottsförbundet, *Idrotten i siffror 2015*

¹⁹ Folkbildningsrådet, *Årsredovisning med verksamhetsberättelse 2015*

- Regeringen bör möjliggöra för fler unga långt från arbetsmarknaden (NEET) att delta i föreningslivet. Öka incitamenten för ungdomsorganisationerna att bredda sin medlemsbas genom att indexera det statliga stödet, inför en riksnorm för bidrag och tillför mer medel i takt med att fler organisationer och/eller medlemmar tillkommer.
- Regeringen bör utreda de ekonomiska förutsättningarna mellan rörelse- och landstingsfolkhögskolor vad gäller huvudmannabidrag.
- Regeringen bör göra det möjligt för unga att välja folkhögskola som studieförhållande tidigare än idag, som alternativ till övriga gymnasieskolor.
- Regeringen bör reformera SFI så att den är möjlig att kombinera med studier, praktik och arbete och också kan kombineras med cirkel- eller folkhögskoleutbildning.
- Regeringen bör permanenta studiemotiverande folkhögskolekurser (3 mån) och säkerställa finansieringen för folkhögskolorna som medverkar. Idag sker anvisning av studenter sent vilket medför svårigheter att planera personal för skollära.
- Regeringen bör påbörja arbetet med Sveriges nationella implementering av validering av icke-formellt lärande i enlighet med Europarådets rekommendation 2012/C 398/01.

Målet för ökad social delaktighet

Lägesbeskrivning

Det civila samhället bidrar idag på ett omfattande sätt till att Sverige bättre ska nå målen för ökad social delaktighet. Civos kommer även fortsättningsvis uppmärksamma regeringen kring behovet att underlätta förutsättningarna för människors fria organisering och demokratiska rättighet till föreningsengagemang.

Insatser och åtgärder

- Regeringen bör förstärka Försäkringskassans kunskap om rätten att engagera sig ideellt utan påverkan på sin sjukpenning, både ur ett demokratiperspektiv men även som metod för rehabilitering.
- Regeringen bör tillföra medel till Boverket för att civilsamhället ska kunna söka medel att tillgänglighetsanpassa sina möteslokaler. Investeringsbidraget till allmänna samlingslokaler har skurits ned för att istället finansiera myndighetens administration. Detta behöver förändras.
- Regeringen bör fortsätta att sprida FaR (Fysisk Aktivitet på Recept), och utveckla vidare Kultur på Recept samt Friluftsliv- och föreningsliv på Recept, då detta visat sig ha positiva effekter på hälsa, stress och välbefinnande.
- Regeringen bör inrätta en oberoende MR-institution som särskilt också bevakar barn-, jämställdhets- samt funktionsvariationsperspektiv.

Forsknings- och utvecklingsmålet

Lägesbeskrivning

Civos ingår i Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) referensgrupp för forskning och kunskap om det civila samhället. Idag saknas i övrigt ett nationellt beslutat forskningsfält inom forskningspolitiken för det civila samhället, utöver ett mindre uppdrag till SCB att redovisa satelliträkenskaper.

Insatser och åtgärder

- Regeringen bör inrätta ett nytt område i forskningspolitiken som innefattar strukturstöd för miljöer som bidragit till civilsamhällesforskningens framväxt i Sverige. Av det nationella målet om 4 procent av BNP till FOU bör civilsamhällesforskningens stöd motsvara sektorns bidrag till BNP. Detta skulle motsvara 0,132 procent av BNP (5,1 mdr).
- Regeringen bör inrätta ett antal internationella professurer för forskning om civilsamhället.
- Regeringen bör inrätta ett fristående forskningsinstitut med fokus på civilsamhällesfrågor.
- Regeringen bör stärka MUCF:s uppdrag med civsam.se som samlande portal för civilsamhällesforskningens spridning i myndighetens regleringsbrev.

Verdandi

Verdandi, arbetarnas socialpolitiska organisation, arbetar med opinionsbildning, kamratstöd, nätverksarbete och arbetsintegrerande sociala företag och verksamheter. Verdandi arbetar för social rättvisa och ett drog- och alkoholskadefritt samhälle genom att organisera utsatta grupper till kamp för bättre villkor. Verdandi är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation. Våra kärnfrågor är kamp mot fattigdom, kamp mot missbruk, kamp för en generell och solidarisk välfärdspolitik, kamp mot rasism, främlingsfientlighet och homofobi samt kamp för jämställdhet.

En viktig del av Verdandis arbete är att verka för att öka den sociala sammanhållningen i samhället och att motverka segregation och utanförskap. Vi arbetar med social kontaktverksamhet som erbjuder mötesplatser och stöd för alla oavsett kön, ålder och etniskt ursprung, och genom studier och politisk opinionsbildning. En betydelsefull del av Verdandis arbete är också att genom konkreta aktiviteter och verksamheter stödja människor att bli anställningsbara samt att bidra till att skapa sysselsättning och arbete. Verdandi arbetar även med utveckling inom den sociala ekonomin och sociala innovationer, vilket bidrar till social sammanhållning och sökandet efter nya lösningar på samhällsproblem i enlighet med Europa 2020-strategin. Verdandi finns på ett 40-tal orter i landet.

De exempel som tas upp här är endast ett utsnitt ur Verdandis arbete i linje med Europa 2020-strategin. Vi har tidigare redogjort mer specifikt för vårt sysselsättningskapande arbete.

Det finns fem nationella svenska mål inom ramen för Europa 2020-strategin, EU:s gemensamma tillväxt- och sysselsättningsstrategi. Nedan ges några exempel på hur Verdandi arbetar i enlighet med den övergripande målsättningen att verka för social sammanhållning och ökad social delaktighet, samt två av de nationella målen:

1. ”Att eftersträva en höjning av sysselsättningsgraden till väl över 80 procent för kvinnor och män i åldrarna 20-64 till år 2020. Höjningen ska främst ske i grupper med en svag förankring på arbetsmarknaden, såsom unga och utrikes födda, och genom att motverka långa tider utan arbete. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män ska minska genom en ökning av kvinnors sysselsättningsgrad.”
2. ”Att öka den sociala delaktigheten genom att minska andelen som är utanför arbetskraften (utom heltidsstuderande), långtidsarbetslösa eller långtids-sjukskrivna till väl under 14 procent 2020.”

Målet för Verdandis delaktighetskapande och arbetsintegrerande verksamhet är att alla ska ges inflytande över sitt eget liv, full delaktighet i samhället och möjlighet att arbeta 100 procent av sin förmåga. Detta är en viktig utgångspunkt för att ge fler som står utanför arbetsmarknaden, på grund av till exempel långtidssjukskrivning, missbruk, utländsk härkomst eller diskriminering, en möjlighet till insteg på arbetsmarknaden, men också för att öka den sociala sammanhållningen.

Utifrån vår bedömning att behovet av stärkt social sammanhållning och social delaktighet är en av våra viktigaste samhällsutmaningar och en grundförutsättning för att framgångsrikt uppnå målen i Europa 2020-strategin, har vi under de senaste åren

intensifierat våra insatser för att utveckla metoder och verksamheter som bidrar till att stärka social sammanhållning och social delaktighet. Brukarinflytande och brukarmedverkan inom samhälls- och välfärdstjänster är ett av de viktigaste utvecklingsområdena för att nå detta mål.

Vi kan konstatera att kraven på brukarmedverkan och brukarinflytande växer.

- Ökad individualisering leder till krav på inflytande.
- Vi ser ett ökat stöd i lagstiftning, regelverk och riktlinjer.
- Brukarmedverkan har fått en viktig legitimitet och ett erkännande som kunskapskälla ur vetenskaplig och professionell synpunkt.

Samhällets resurser för service och vård är begränsade. Genom att involvera brukarna och deras synpunkter möjliggör man bättre service och ökad effektivitet. Med brukarstyrda brukarrevisioner ges ett viktigt verktyg med förändringskraft för vården.

Brukarmedverkan bidrar också till att förbättra den sociala dialogen, öka den sociala sammanhållningen och ge möjlighet till demokratiskt inflytande på fler nivåer. I förlängningen bidrar detta också till att öka legitimiteten för politiken och prioriterade samhällsinsatser. Brukarmedverkan i form av brukarstyrda brukarrevisioner och brukarråd är också kraftfulla instrument för att stärka den enskilda individen. Att få göra sin röst hörd är första steget på en väg mot starkt självförtroende- och anställningsbar kompetens och därmed en väg ut ur arbetslöshet och utanförskap.

Verdandi arbetar sedan många år med utveckling av brukarmedverkan och konsumentmakt, vilket ökar medborgarnas möjlighet till att påverka och välja i utbudet av offentligt finansierade välfärdstjänster – även verksamhet i privat regi. Denna påverkansmöjlighet är en viktig grund för mellanvaldemokrati och social inkludering, att vara subjekt i utformningen av de insatser som är avsedda att hjälpa i stället för att vara objekt. För medborgaren är detta en resa från att vara mottagare till att bli medspelare.

Verdandi har tagit fram konkreta verktyg för detta i form av brukarstyrda brukarrevisioner (användarstyrda utvärderingar av en verksamhet ur ett brukarperspektiv) och stöd för att bygga upp lokala och regionala brukarråd, framförallt inom missbruksvård och psykiatri inom kommun och landstingssektorn. Socialstyrelsen har valt att lyfta fram metoden i sitt system för kvalitetsindikatorer, ”Öppna jämförelser”, inom vårdområdena missbruks- och beroendevård och psykiatri.

För att kunna sprida arbetet har vi byggt ett särskilt nationellt resurscentrum, Brukarkraft. Via Brukarkraft bistår vi med verksamhetsutveckling, information och utbildning om arbetsmetoderna samt stöd till såväl brukargrupper och verksamheter och förvaltningar.

Kommunernas och landstingens verksamhet för stöd, vård och omsorg har mycket att vinna på att brukares, patienter och närståendes erfarenheter, kunskap och engagemang systematiskt tas tillvara. Det skapar förutsättningar för en värdebaserad utveckling och är också en förutsättning för att bedriva en evidensbaserad praktik. Det ökar medborgarnas möjligheter till aktivt deltagande i såväl sin egen rehabilitering som i kollektiv påverkan av utvecklingen av den allmänt finansierade välfärden, och ger ett demokrativerktyg som

främjar också utsatta grupper medverkan i samhällsutvecklingen – en viktig förutsättning för ökad social inkludering.

Vinsterna kan ses både på kollektivt och individuellt plan och kan enkelt beskrivas som maktutjämning: Kontinuerliga åtgärder för systematiserat brukarinflytande av detta slag förändrar tanke- och arbetssätt och lägger grunden för en kulturförändring som kan bidra till maktutjämning mellan personal och brukare. Medverkan kan ske i ledningssammanhang och i utvecklingsaktiviteter på olika nivåer. Målet är att brukare, patienter och närståendes kunskaper, erfarenheter och synpunkter tas tillvara som en resurs för delaktighet och utveckling av samhällstjänster som fokuserar på kvalitet som ökar värdet för brukaren/patienten och bidrar till social inkludering.

Folkbildningsrådet

Folkbildningsrådet är en ideell förening med vissa myndighetsuppdrag givna av riksdagen och regeringen. Folkbildningsrådets uppdrag är att fördela och följa upp statsbidraget till studieförbund och folkhögskolor. Vi har även ett uppdrag att utvärdera om syftena med statens bidrag till folkbildningen uppfylls. Folkbildningsrådet har tre medlemmar som tillsammans representerar svensk folkbildning. De tre medlemmarna är;

- Studieförbunden i samverkan - representerar de tio studieförbunden
- Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) - representerar de folkhögskolor som har landsting och regioner som huvudmän.
- Rörelsefolk högskolornas intresseorganisation (RIO) - representerar de folkhögskolor som har folkrörelser och andra organisationer som huvudmän.

Tillsammans representerar medlemmarna 154 folkhögskolor och 10 studieförbund. Folkbildningen engagerar stora delar av den vuxna befolkningen varje år. Sammantaget deltog drygt 1 090 300 personer i folkhögskolornas långa kurser och studieförbundens cirklar och annan folkbildningsverksamhet under 2016.

Folkbildningen bidrar till Europa 2020-strategin

Folkbildningen gör en betydelsefull insats sett i förhållande till Europa 2020 strategins prioriteringar samt Sveriges mål inom strategin. Detta gäller inte minst för social samanhållning samt strategier för ökad sysselsättning. Båda dessa är naturligtvis förutsättningar för den tredje prioriteringen, ekonomisk utveckling.

Staten har fyra syften med statsbidraget till folkbildningen; demokratisyftet, påverkansyftet, kultursyftet och utbildnings och bildningssyftet. Det är enkelt att se att det sistnämnda syftet, utbildnings- och bildningssyftet, på ett tydligt sätt bidrar till prioriteringarna i Europa 2020. Att fler människor kommer vidare mot bildning och lärande, etablering på arbetsmarknaden leder i förlängningen till ekonomisk utveckling. Att folkbildningen dessutom lyckas väl med att nå de grupper som ofta står långt från utbildnings- och arbetsmarknaden, unga och utrikes födda, förstärker ytterligare denna slutsats.

Vägar mot arbete och studier

Folkbildningsverksamheten i Sverige bedrivs huvudsakligen inom ramen för det statliga folkbildningsanslaget, men även med annan finansiering i form av uppdrag och projekt.

Studiemotiverande folkhögskolekurser (3 mån) riktar sig till arbetssökande som saknar slutbetyg från grund- eller gymnasieskola. De studiemotiverande kurserna genomförs i samarbete med Arbetsförmedlingen. Etableringskurser (6 mån) riktar sig till nyanlända. Utbildningen innehåller studier i svenska samt arbetsförberedande och -orienterande insatser.

Från de särskilda verksamheterna för unga i utanförskap och för asylsökande kunde vi under 2016 rapportera att studieförbunden hade 19 848 deltagare i Vardagssvenska och 61 891 deltagare i *Svenska från dag ett*. Folkhögskolorna hade 3 436 deltagare i *Svenska från dag ett*, 3 476 deltagare i *Etableringskurs vid folkhögskola* och 3 290 deltagare i *Studiemotiverande folkhögskolekurs*.

Såväl folkhögskolor som studieförbund arbetar med målgruppen unga i utanförskap och vi ser tydligt att gruppen unga med begränsad erfarenhet av tidigare studier i ökande grad är en grupp deltar i folkbildningen. Detsamma gäller folkbildningens stora arbete för utrikesfödda individer och nyanlända.

En samstämmig bild i forskning, utvärderingar och uppföljningar är att en av folkhögskolans stora styrkor är just det stärkande och studiemotiverande arbetet. Folkhögskolorna ger deltagarna lust att lära mer, och mod och kapacitet att ta steget vidare. Varje år söker sig flera tusen deltagare vidare från folkhögskolan till högskolan.

Folkbildning för ett Sverige som håller samman

Folkbildningen bidrar till ett Sverige som håller ihop. Det är möjligt tack vara att man finns i hela landet. Studieförbunden erbjöd under 2016 verksamhet i samtliga kommuner, och folkhögskolorna i nästan hälften av dem. I förhållande till folkmängden är studieförbunden starkast representerade i glesbygden. På vissa mindre orter är studieförbunden ensamma om att erbjuda kultur och studiemöjligheter.

Att lyckas med unga i utanförskap och utrikes födda är avgörande för såväl social samanhållning och stabilitet som för ökad sysselsättning. Utbildning är en nyckelåtgärd för att förebygga arbetslöshet och det utanförskap som riskerar att drabba dem som står utanför arbetslivet.

Men det är viktigt att påpeka att även de övriga syftena med statsbidraget till folkbildningen är viktiga för social samanhållning och stabilitet, för delaktighet, medborgskap, kritiskt tänkande och kultur i olika former i hela landet. Folkbildningen fungerar som motkraft mot kunskapsförakt, främlingsfientlighet, utanförskap och socio-ekonomisk exkludering. Studieförbund och folkhögskolor utgör mötesplatser för mångfald, jämlika samtal, kunskap, bildning och insikt.

Lyfter vi blicken till EU-nivån är det tydligt att de senaste åren präglats av snabbt växande sociala och politiska spänningar i många av EU:s medlemsländer. Detta har lett till att främlingsfientliga och icke-demokratiska rörelser har fått fotfäste. Samtidigt söker sig allt fler människor till EU-länder för skydd undan krig och konflikter i andra delar av världen. Demokratin och sammanhållningen i samhället utmanas och sätts under press både i Sverige och i andra EU-länder. Samhället riskerar att dras isär, välfärden utmanas och klyftor ökar. Folkbildningen är en viktig infrastruktur för demokrati och bildning och för att bygga tillit och gemenskap som förutsättning för vårt demokratiska samhälle.

Folkbildningen bidrar i hög grad till att Sverige tillsammans med övriga nordiska länder ligger i topp i Europa ifråga om deltagande i livslångt lärande. I många andra EU-länder är deltagandet och aktiviteten på detta område oroväckande lågt. Folkbildning och vuxenutbildning har en viktig roll att rusta människor för vidare studier, för etablering på arbetsmarknaden och för rollen som medborgare i ett demokratiskt samhälle.

Svensk folkbildningen är en avgörande pusselbit i de olika ansträngningar som görs lokalt, regionalt och nationellt för att nå de mål som ryms inom strategin för Europa 2020.

Handikappsförbunden

Handikappförbunden är ett samarbete för 39 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 människor. Vårt mål är ett samhälle för alla. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt, dvs. rätten för personer med funktionsnedsättningar att fungera på jämlika villkor i samhällets alla delar. Vi byter namn till Funktionsrätt Sverige den 18 maj 2017.

Vi samarbetar aktivt med europeiska organisationer som representerar 80 miljoner européer med funktionsnedsättning, 150 miljoner äldre personer och konsumentorganisationer.

Vårt bidrag utgår från Universell Utformning

Vi driver på för att implementera Universell Utformning, UU, definierat i funktionsrättskonventionen²⁰ och en skyldighet för de över 170 stater som ratificerat konventionen, för att säkerställa att allt nytt som skapas utgår från människors olika behov och förutsättningar samt att befintlig miljö och service gradvis görs tillgängligt. EU och Sverige har ratificerat FN-konventionen och åtagit sig detta. FN förordar "twin track" - mainstreaming parallellt med att stärka egenmakt för full delaktighet. För att nå mål som rör utbildning, arbete, social inkludering och FoU måste politiken utformas utifrån Universell utformning och säkerställa inkludering av exkluderade.

Vi är aktivt involverade i standardisering om hållbar upphandling ISO20400²¹, socialt ansvarstagande ISO26000, europeiska mandat kopplade till upphandling (mandat 376²² och 420²³), processer för att säkerställa universell utformning av produkter, tjänster och system i ledningssystem (mandat 473)²⁴ samt europeisk lagstiftning på flera områden. Vi är till exempel engagerade i arbetet för en europeiskt tillgänglighetslag²⁵ och deltog nyligen i en workshop om tillgänglighet i Bryssel²⁶. Våra kongressmål rör flera av de

²⁰ FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, UNCRPD, artikel 2

<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

²¹ ISO 20400 den första internationella standarden för hållbar upphandling

<https://www.iso.org/news/2016/08/Ref2105.html>

²² EU mandat och standarder för krav på tillgänglighet i upphandling av IT

<https://www.cencenelec.eu/standards/Sectors/Accessibility/eAccessibility/Pages/default.aspx>

²³ EU mandat för krav på tillgänglighet i upphandling kopplad till byggd miljö

<https://www.cencenelec.eu/standards/Sectors/Accessibility/BuiltEnvironment/Pages/default.aspx>

²⁴ EU mandat 473 Design for all, Cen Cenelec

<https://www.cencenelec.eu/standards/Sectors/Accessibility/DesignForAll/Pages/default.aspx>

²⁵ EU-kommissionens förslag till europeisk tillgänglighetslag

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1202&langId=en>

²⁶ Presentationer från workshop om tillgänglighet arrangerad av EU-kommissionen, 2-3 februari 2017

<http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?pager.offset=0&langId=en&mode=advancedSubmit&advSearchKey=EAAworkshop>

områden som lyfts i Europa 2020²⁷ och Agenda 2030²⁸, bland annat hälsa, arbete och försörjning, utbildning och inkluderande samhällsplanering.

Vår bild av bakgrund och nuläge

Samhället blir allt mer segregerat. Människor som faller utanför systemen blir mer osynliga. Personer med funktionsnedsättning är överrepresenterade bland de som hoppar av utbildning, saknar sysselsättning och är socialt exkluderade. Samhällsorienterad forskning och utveckling saknas. Trots lagstiftning sedan 60- och 70-talen om tillgänglig byggd miljö och kollektivtrafik, har brister i genomförande (enforcement) lett till att lagar inte har gett effekt. Instrumentet upphandling prioriteras framgångsrikt med uppföljning och satsningar på miljömässig hållbarhet men inga initiativ tas för att göra motsvarande kring tillgänglighet som har starkare stöd i lag, trots kritik från FN i april 2014²⁹.

Sverige är ett av världens rikaste länder. Internationella bedömare drar slutsatsen att Sveriges ekonomiska tillväxt hör ihop med besparingar på våra områden³⁰. Neddragningar inom lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) görs i strid med kritik från FN. Men det finns också en paradox i att det satsas på så kallad "välfärdsteknik" som exportvara som riskerar ökade kostnader för staten och att individer blir beroende av stöd. Istället för att säkerställa tillgänglighet och universell utformning, med ökad självständighet och förutsättningar att studera, bo och arbeta för ungdomar med funktionsnedsättningar och för äldre personer som vill vara aktiva och arbeta längre.

Begreppet investeringar används för miljö men för inkludering används "kostnader" som anledning för att begränsa sociala rättigheter i strid med åtaganden. Det är kortsiktigt och slöseri med långsiktigt investeringar att missa genomföra universell utformning, och tumma på krav i byggd miljö, kollektivtrafik och digitalisering även med tanke på den demografiska utvecklingen.

Nyligen publicerade EU en analys av funktionshinderstrategin³¹ som löper parallellt med Europa 2020 och kommissionär Marianne Thyssen³² noterade särskilt att personer med funktionsnedsättning i Europa ser en tydlig brist på politisk vilja. Prioriteringar i den

²⁷ Se även Handikappförbundens inspel till Europa 2020 2016

<http://www.hso.se/Global/Skrivelser/2016/SynpunkterEU2020Mars2016.pdf>

²⁸ Se även Handikappförbundens inspel till genomförande av Agenda 2030

http://www.hso.se/Global/Remisser/Remiss/2017/Handikapp%e3%b6rbundensBidragVNR2017_medf%e3%b6ljebrev.pdf

²⁹ FN:s rekommendationer till Sverige, april 2014, p 8 (inkorporering av konventionen) p 26 (upphandling)

<http://www.manskligarattigheter.se/sv/crpd-kommitt-ns-slutsatser-och-rekommendationer-till-sverige-1-a-rapporten-april-2014-1>

³⁰ Sweden heads the best country for business 2017, Forbes, artikel 21 december 2016

<https://www.forbes.com/sites/kurtbadenhausen/2016/12/21/sweden-heads-the-best-countries-for-business-for-2017/#79afeb537ecd>

³¹ EU-kommissionens utvärdering av funktionshinderstrategin presenterad 2 februari 2017

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2725&furtherNews=yes>

Se även inspel från European Disability Forum EDF till konsultationen <http://www.edf-feph.org/disability-strategy-europe-2020>

³² Tal av EU:s kommissionär Marianne Thyssen 3 februari 2017

https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/thyssen/announcements/speech-european-commission-workshop-accessibility-products-and-services-brussels_en

strategin om tillgänglighet, delaktighet, jämlikhet, arbete, utbildning, socialförsäkringar och hälsa är nödvändiga för att nå inkludering.

Förslag till åtgärder

Handikappförbunden föreslår konkreta åtgärder för att effektivisera arbetet i linje med regeringens löfte att "alla beslut ska tas med hänsyn till mänskliga rättigheter och människors delaktighet". Politisk handlingskraft och vilja att stärka mänskliga rättigheter och inkludering är viktigare än någonsin.

Konkreta förslag till förbättrande åtgärder för att nå Europa 2020-målen:

- Skapa bättre styrning och uppföljning. Koppla Europa 2020 till inkluderande mål i Agenda 2030 och till kritik från FN om att utveckla indikatorer, bättre statistik och likhet över landet.
- Integrera universell utformning i planer och uppföljning för punkt 4.1 - 4.4 i nationella reformprogrammet. Prioritera inkludering och skapa omställning från onödiga särlösningar.
- Tumma aldrig på krav på tillgänglighet i byggd miljö, kollektivtrafik, utbildning och arbete. Utveckla stöd och uppföljning av tillgänglighet och universell utformning i upphandling (jfr grön upphandling) (4.1 och 4.3)
- Satsa på universellt utformat lärande³³ som utgår från olikhet som norm, så att fler unga vill fortsätta lära (4.2)
- Satsa på forskning, innovation och utveckling för universell utformning, som horisontell princip (4.4)
- Se över varför regionalfonden undantar tillgänglighet som horisontell princip i sitt arbete (punkt 5).

³³ Beskrivning av Universal Design for Learning, UDL, hämtad 14 mars 2017
<http://www.udlcenter.org/>

Lika Unika

Lika Unika är en svensk federation som vill öka respekten för mänskliga rättigheter i svensk politik. Alla ska få delta och bidra i samhället. Lika Unika verkar för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vi bildades i december 2009 och har nu sex medlemsförbund: Förbundet Sveriges Dövblinda (FSDB), Hörselskadades Riksförbund (HRF), Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU), Neuroförbundet, Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) och Synskadades Riksförbund (SRF).

Vår utgångspunkt är FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som Sverige ratificerade år 2008 och som också EU har ställt sig bakom. Det är den första FN-konventionen där EU blev part när det gäller konventioner om mänskliga rättigheter. Konventionens syfte är att *”främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning.”* Lika Unika utgår samtidigt från FN:s mål i Agenda 2030 som syftar till att skapa samhällen som är ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbara. För oss är det självklart att det svenska reformprogrammet för Europa 2020, såväl som hela EU:s arbete med programmet, måste hänga ihop.

Precis som vi framhåller i den svenska politiken generellt så kan inte målen i Agenda 2030 nås utan ett tydligt funktionshinderperspektiv. Det innebär att man har förståelse för att människor är olika, har varierande funktionsförmåga och att en del av oss har funktionsnedsättningar samt att funktionshinder uppstår i mötet mellan individ och omgivning. Beslutsfattare har ett ansvar för att garantera mänskliga rättigheter och lika villkor samt att bidra till ett hållbart samhälle genom att aktivt ta hänsyn till att människor är olika. Tillsammans med ett barn- och jämställdhetsperspektiv ska ett funktionshinderperspektiv alltid finnas med i planering, budgetering, beslut och genomförande.

Europa 2020-strategin berör områden som arbetsmarknad, skola och ett jämlikt samhälle. Strategins mål kan aldrig betecknas som uppnådda utan att alla inkluderas, också personer med funktionsnedsättning. För Lika Unika är det inte enbart en fråga om att förstärka viktiga politikområden. För oss handlar det också om att driva på för att ett verkligt paradigmskifte ska ske i samhället, ett perspektivskifte från nuvarande patient- och medicinperspektiv till ett medborgar- och rättighetsperspektiv i synen på personer med funktionsnedsättningar.

Europa 2020-strategin och Agenda 2030

Av de fem målen i Europa 2020-strategin och dess genomförande i Sverige vill Lika Unika här kommentera tre: *Sysselsättning, utbildning och social delaktighet*. Vi gör det med utgångspunkt från FN:s Agenda 2030 som för den globala funktionshinderrörelsen blev en framgång. Till skillnad från de tidigare Millenniemålen har Agenda 2030 tydliga skrivningar utifrån ett funktionshinderperspektiv, exempelvis när det gäller rätten till utbildning och arbete.

Agenda 2030, mål 4: Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla

Det krävs förstärkta insatser om målet om en inkluderande och likvärdig utbildning ska kunna nås. Det handlar inte minst om att förbättra förutsättningarna för elever med funktionsnedsättning att få sin utbildningsgrund inför det fortsatta livet. Idag visar uppföljningar att närmare 17 % av personer med funktionsnedsättning har högst en grundskoleutbildning. I övriga befolkningen är det 10 %. 32 % har en eftergymnasial utbildning i gruppen personer med funktionsnedsättning medan 44 % av övriga befolkningen har det.

Trots utbildningsklyftorna upplever många elever att det brister i stöd och att tillgängligheten fortfarande behöver förbättras. Idag inskränks rätten för många elever med funktionsnedsättning att välja skola, exempelvis genom att inte beviljas skolskjuts till annan skola än den kommunen är beredd att acceptera.

Lika Unika arbetar tillsammans med våra medlemsförbund utifrån en nyligen fastställd skolplattform för att elever med funktionsnedsättning ska få jämlika förutsättningar som andra i skolan. *Full tillgänglighet och delaktighet, God och lärande skolmiljö och Elevfokus- Alla barn* är olika är tre angelägna rubriker i skolplattformen, liksom rätten för en elev att välja en utbildning i en särskilt anpassad skola för att kunna tillgodogöra sig utbildningen.

Agenda 2030, mål 8. Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla

Det ambitiösa delmålet är att senast 2030 uppnå full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla kvinnor och män, inklusive ungdomar och personer med funktionsnedsättning samt lika lön för likvärdigt arbete.

Målet ska ses mot bakgrund av ett läge på arbetsmarknaden idag som ger anledning till förstärkta insatser. I den samlade uppföljningen av funktionshinderpolitiken åren 2011–2016 som Myndigheten för delaktighet (MFD) presenterade 2016 framgår att arbetslösheten är högre bland personer med funktionsnedsättning. I grupper med så kallad ”nedsatt arbetsförmåga” var den 12,8 %, medan andelen utan ”nedsatt arbetsförmåga” var 7,3 % och övriga 5,1 %. MFD anger att det finns en tendens till ökning av arbetslösheten hos den som har en ”nedsatt arbetsförmåga”, ett begrepp som vi inte vill acceptera då det snarare skapar fördomar, men som trots det belyser en verklighet för många av våra medlemsgrupper med syn-, hörsel- och rörelsenedsättningar.

En annan jämförelse kan göras när det handlar om heltidsarbete som idag är mindre vanligt för den som har en funktionsnedsättning. 66 % heltid om man har en funktionsnedsättning (57 % med ”nedsatt arbetsförmåga”) jämfört med 77 % för andra.

Lika Unika försöker driva på för ett verkligt perspektivskifte i synen på personer med funktionsnedsättning som måste ses som resurser med värdefull kompetens som behövs i Sverige. Med rapporten *Se förmågan*, författad av tidigare TCO-ekonomen Jan-Erik Nyberg och publicerad 2016 tillsammans med Arena Idé, vill Lika Unika få en dialog med arbetsmarknadens parter om villkoren för personer med funktionsnedsättning på den svenska arbetsmarknaden, om matchning, bättre förutsättningar för anställning, offentliga arbetsgivare som föredömen och mycket annat.

Ett startskott för denna dialog var ett seminarium i Almedalen 2016 om villkoren på arbetsmarknaden och former för fördjupad dialog mellan arbetsmarknadens parter och organisationer som representerar personer med funktionsnedsättning.

Agenda 2030, mål 10. Minska ojämlikheten inom och mellan länder

Delmålet i agendan handlar om att till 2030 möjliggöra och verka för att alla människors, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

Lika Unikas arbete för rätten till arbete och försörjning för alla hänger ihop med målet om ökad social delaktighet. Men även frågor som handlar om folkhälsa är mycket betydelsefulla. Som på andra områden visar uppföljningar att hälsoläget hos personer med funktionsnedsättning är sämre än genomsnittet i befolkningen. Lika Unika ser dessa kunskaper och perspektiv som mycket angelägna i exempelvis det arbete som görs inom regeringens kommission för jämlik hälsa.

Vi har haft tillfälle att under kommissionens arbete medverka i en workshop för att ge inspel utifrån de villkor som gäller våra medlemsgrupper och där vår övertygelse är densamma som gäller övriga samhällsområden: Ambitiösa politiska mål, oavsett de finns i Agenda 2030 eller i EU-strategin Europa 2020, kommer inte att nås om inte alla räknas med. Därför är ett uttalat funktionshinder- och rättviseperspektiv i det praktiska arbetet så angeläget.

För mer information hänvisas till Lika Unikas webbplats.³⁴

³⁴ www.likaunika.org

Vetenskap & Allmänhet

Vetenskap & Allmänhet, VA, är en ideell förening vars ändamål är att främja öppenhet och dialog mellan forskare och det omgivande samhället. För att uppnå ändamålet arbetar vi för att åstadkomma samtal i nya former mellan allmänhet och forskare och för att öka samverkan mellan forskare och det omgivande samhället. Vi utvecklar också ny kunskap genom attitydundersökningar och studier.

Föreningen bildades för 15 år sedan och har i dag ett 80-tal medlemsorganisationer, som exempelvis myndigheter, högskolor, företag, folkbildningsorganisationer och forskningsfinansiärer. Verksamheten finansieras av medlemsavgifter, projektmedel samt ett bidrag från regeringen (Utbildningsdepartementet).

VA och Europa 2020

VAs verksamhet kopplar framför allt till två av Europa 2020-strategins överordnade mål: *forsknings- och utvecklingsmålet* samt *utbildningsmålet*. Som inledande kommentar vill vi nämna att vi ser med oro på att de privata investeringarna i forskning och utveckling har minskat över tid, något som vi försöker lyfta fram i den samhällspolitiska debatten såväl i Sverige som på EU-nivå. I det följande redovisar vi några aktuella exempel som vi menar särskilt väl bidrar till Sveriges måluppfyllelse.

RRI Tools

Responsible Research and Innovation, RRI, (ansvarfull forskning och innovation) är ett centralt begrepp i EU:s forskningspolitik och ska genomsyra forskning inom ramprogrammet för forskning och innovation Horisont 2020. VA har varit svensk nod i flaggskeppsprojektet RRI Tools. Projektet bedrevs tillsammans av 26 partners i Europa med finansiering från EU:s sjunde ramprogram. Syftet var att utveckla innovativa verktyg för mer ansvarstagande forskning och innovation. Verktygen ska nu användas och spridas i dialog med berörda aktörer, med särskilt fokus på beslutsfattare, för att påverka den framtida forskningspolitiken. Samhällelig förankring och brett demokratiskt stöd är förutsättningar för att EU:s långsiktiga satsningar på forskning och innovation i möjligaste mån ska kunna bli tillräckliga och framgångsrika. RRI är ett angreppssätt som strävar mot en bästa lösning som tillgodoser samtliga parter behov, och som leder till en smart, hållbar och inkluderande tillväxt. Projektet RRI Tools avslutades vid årsskiftet 2016/17 men verktygslådan finns kvar och fortsätter att utvecklas av den spanska projektkoordinatören La Caixa Foundation.

RRI-baserade projekt

VA deltar i flera konkreta samverkansprojekt som aktivt involverar allmänheten och olika samhällsaktörer i forskning och utveckling. I det svenska samarbetsprojektet Smedpack har utvecklats säkrare läkemedelsförpackningar och distributionsmodeller som säkerställer att läkemedelskonsumenter inte utsätts för förfalskade läkemedel. VA har undersökt hur medicinanvändare upplever risker för förfalskade läkemedel och använt olika metoder för att fånga upp allmänhetens behov. I projektet, som avslutades i början av 2017, medverkade ett trettiotal organisationer från hela värdekedjan, koordinerade av

RISE BioEconomy (f.d. Innventia) och finansierade av Vinnova-programmet Utmaningsdriven Innovation.

VA kommer fortsatt arbeta med RRI inom ramen för två nya EU-finansierade projekt: *ORION* syftar till att utveckla och stimulera RRI inom forskningsfinansierande och forskningsutförande organisationer, och sträcker sig till våren 2021. *SciShops* pågår fram till våren 2020 och ska främja utvecklingen av Science shops i Europa. En science shop är ett kontor, ofta vid ett lärosäte, där civilsamhället och allmänheten kan beställa forskning eller samverka med forskare, oftast kostnadsfritt.

Massexperiment för barn och ungdomar

Sedan nio år tillbaka samordnar VA varje år ett "massexperiment" som en del av vetenskapsfesten ForskarFredag, i sin tur är den svenska delen av europeiska Researchers' Night. I massexperimentet inbjuds skolklasser i hela landet att samarbeta med forskare. 2016 års massexperiment *Anslagstavlan* genomfördes i samarbete med forskare vid Göteborgs och Stockholms universitet. Skoleleverna dokumenterade och kategoriserade anslag på anslagstavlor med hjälp av en särskilt utvecklad app. Anslagstavlan tilldelades utmärkelsen *Best Open Science Initiative* vid den första Open Knowledge Awards i Stockholm i december 2016.

Genom massexperimenten får eleverna delta i riktig forskning, och bidra till att utveckla ny kunskap. Resultaten återförs till skolorna i form av populärvetenskapliga rapporter. Eleverna får på så sätt en bättre förståelse för vetenskapens villkor och direktkontakt med forskare. I förlängningen är syftet att öka elevernas intresse för forskning och högre utbildning som möjliga framtidsval. Flera av tidigare års massexperiment har också resulterat i vetenskapliga publikationer.

Påverkansplattform för ökat svenskt deltagande i Horisont 2020

Den nationella samordningsfunktionen EU-Sam består av forskningsråden Vetenskapsrådet, Formas, Forte och Vinnova, samt Energimyndigheten och Rymdstyrelsen. EU-Sams verksamhet syftar till att göra Sverige mer aktivt i det europeiska forskningsarbetet och att verka för synergier mellan satsningar på forskning och innovation på nationell nivå och på EU-nivå. Ett led i arbetet är EU-Sams utlysningar för att få till stånd nationella påverkansplattformar som kan öka det svenska deltagandet i EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont 2020. VA koordinerar en sådan påverkansplattform.

Så kallade styrkeområden i Sverige har kunnat formera sig själva och ansöka om att få bilda en påverkansplattform. Syftet med dessa är att stimulera samverkan mellan svenska aktörer som har gemensamma visioner, mål och behovsformuleringar, för att därigenom tydligare och med en samlad röst kunna positionera på europeisk nivå. Med ambitionen att påverka kommande arbetsprogram inom de olika delarna i Horisont 2020, arbetar de nationella påverkansplattformarna för att kommande utlysningar ska passa svenska styrkeområden. Förhoppningen är att fler svenska aktörer ska vara med i vinnande projektkonsortier och att en allt större andel av EU:s forskningsmedel hamnar i Sverige.

Den påverkansplattform som VA leder heter *Påverkan, samverkan, medverkan – en plattform för större svenskt genomslag i SwafS* och samlar ett femtiotal svenska organisationer, forskningscentrum och enskilda forskare från olika samhällssektorer (högskola, näringsliv, civilsamhälle och offentlig sektor). Plattformen riktar sig specifikt

mot delprogrammet *Science with and for Society (SwafS)*, men också mot de övriga delarna i Horisont 2020 eftersom en av de horisontella dimensionerna i Horisont 2020 är *Responsible Research and Innovation*, som i sin tur är en bärande del av SwafS-programmet. Utöver att vara genomsyrat av principer för RRI läggs särskilt fokus på *science education, open access/open science, gender equality, ethics* och *public engagement*.

Aktiviteterna i vår påverkansplattform är riktade mot såväl europeisk som svensk nivå. Vi bedriver påverkansarbete gentemot EU-kommissionen och andra relevanta organ i Bryssel. Vi ser också ett stort behov av att i Sverige informera om SwafS-programmet och vad det innebär i form av finansieringsmöjligheter för en bred palett svenska aktörer. Dessutom behöver vi uppmärksamma svenska aktörer i H2020:s andra delar på att de behöver bli bättre på att behärska principerna för RRI, som allt oftare nämns explicit i utlysningstexter.

Det här initiativet från nationella svenska forskningsfinansiärer – att ge svenska aktörer förutsättningar att gemensamt kunna formera sina styrkor och arbeta proaktivt – är både innovativt och värdefullt.

EAPN Sverige

EAPN är ett nätverk av organisationer inom hela EU som arbetar för att bekämpa fattigdom och fattigdomens orsaker. Det svenska nätverket, EAPN Sverige, samlar ett fyrtiotal organisationer på nationell och regional nivå.

Stärka den sociala delaktigheten

Ett av de svenska målen inom ramen för Europa 2020-strategin är att öka den sociala delaktigheten genom att bekämpa långtidsarbetslöshet och långtidssjukskrivning. Ett flertal av EAPN:s svenska organisationer har lång erfarenhet av att arbeta med människor i utsatthet som är långtidssjukskrivna och långtidsarbetslösa. Dessa problem har många orsaker som inte bara berör individnivån, utan också är av strukturell karaktär som leder till att individer känner sig maktlösa, utanför och oförmögna att påverka sin livssituation.

Demokrati och delaktighet underifrån

Detta är i grunden ett demokratiproblem. Om en del av befolkningen inte har möjlighet att komma till tals och påverka växer motsättningarna i samhället. För att människor som lever i utsatthet skall ha en chans att känna delaktighet och kunna påverka i frågor som berör dem krävs ett starkt civilsamhälle där dessa personer är organiserade och kan göra sin röst hörd. Utan denna ”demokrati underifrån” är det svårt att komma åt de problem som orsakar långtidsarbetslöshet och långtidssjukskrivning.

I EAPN-Sveriges södra region har man därför utvecklat en modell för påverkan och dialog med beslutsfattare. Denna modell har tagits fram tillsammans med människor som är långtidsarbetslösa och långtidssjukskrivna. Syftet är att dessa människor skall få möjlighet att direkt komma till tals med beslutsfattare på lokal, regional, riks och EU-nivå. Målet är även att utveckla ett redskap för att bekämpande de underliggande orsakerna till brist på delaktighet, långtidsarbetslöshet och långtidssjukskrivning genom att ta tillvara de berördas egna resurser och kompetens för att lösa problem. Dialogen i sig bidrar till att deltagarna stärks och känner sig mer delaktiga.

Arbetsmodell för dialog och påverkan

Modellen inkluderar ett arbete på alla nivåer, från kommunal nivå till EU-nivå. Orsaken till detta är att de allra flesta frågor hänger ihop och berör olika nivåer. Utifrån behov och förutsättningar begränsas och prioriteras insatser på vissa områden.

Dokumentation och förbättringsförslag

Utgångspunkten är ett kontinuerligt arbete med att dokumentera erfarenheter och synpunkter från människor som lever i utsatthet och att stödja dem i att formulera förslag på förbättringar och lösningar på de problem som berör dem.

Genom att använda olika former för dokumentation, skriftligt, muntligt, film, foto etc. kan fler människor känna sig bekväma med att bidra med sina erfarenheter och förslag. Materialet sammanställs sedan av EAPN. Frågorna som tas upp skall behandlas på den nivå där besluten fattas. Frågor som hör hemma på flera nivåer tas upp på flera nivåer.

Politikerkontakter

Politikerkontakter inom olika partier på kommunal, regional, nationell och EU-nivå är en viktig del i arbetet. De får regelbundet information om de problembeskrivningar och förslag på lösningar/förbättringar som tas fram. Politikerna ansvarar för att dessa i tillämpliga delar förs vidare och om möjligt kopplas till politikens årliga motionskrivande.

Dialogmöten

Som komplement till det fortlöpande arbetet med att samla in synpunkter och förslag genomförs särskilda dialogmöten på kommunal, regional, nationell och EU-nivå. Människor med erfarenhet av utsatthet träffas och diskuterar med politiker och representanter för myndigheter som har inflytande på människors liv (exempelvis Arbetsförmedlingen, socialtjänsten, försäkringskassan, socialtjänsten, sjukvården, fackföreningar etc.).

Målet är en direkt dialog om upplevda problem och förslag till lösningar. I processen kartläggs såväl problem, orsaker och effekter för att därefter komma fram till förslag till lösningar.

Exempel på frågor

I EAPN-Sveriges södra region har man i samverkan med Svenska kyrkans ESF-projekt "Nätverk Lunds stift" bl.a. genomfört ett lokalt dialogmöte i Burlöv varifrån vi hämtat följande exempel på dialogprocess med problembeskrivning och förbättringsförslag som lyfts av deltagarna på temat myndighetskontakt.

Problem

Att man som individ har olika handläggare på olika myndigheter men också inom samma myndighet. Man får då upprepa sin historia. Den bedöms inte alltid lika av olika handläggare. Om man byter handläggare ofta förlängs handläggningstiden.

Orsaker

Myndigheter samarbetar inte tillräckligt. Ofta finns en oklar ansvarsfördelning som delvis beror på hur man är organiserad. Det finns en stor rotation av personal inom socialförvaltningen

Effekt

Man känner sig otillräcklig, blir stressad och till slut uppgiven. Långa handläggningstider gör att det tar längre tid att komma ut i jobb/sysselsättning. Ovissheten och väntan är betungande, man mår inte bra av att gå och vänta.

Förbättringsförslag

Att myndigheter samlas på ett och samma ställe eller att en myndighet tar ansvaret. Att ansvarsområden definieras tydligare för att undvika att personer och frågor bollas emellan myndigheter. En övergripande handläggare/kontaktperson för individen genom hela processen. Handläggarna skall ha en rimlig arbetsbörda så att de hinner med utan att slita ut sig. Resurser skall i första hand gå till att myndigheter anställer egna handläggare istället för att upphandla dyra tjänster externt.

Resultat av dialogprocessen

Det blev tydligare;

- Att det politiska påverkansarbetet är en viktig del i arbetet med människor som är sjuka och/eller långtidsarbetslösa för att åstadkomma långsiktiga förbättringar.
- Att människor som lever i utsatthet besitter en kunskap som är ovärderlig för att utveckla kvalitén och delaktigheten.
- Att man kunde samlas och samtala kring frågor. Det underlättade samverkan mellan olika parter fortsättningsvis.
- Att frågor måste tas upp utifrån utsatta människors perspektiv. De bestämmer agendan.
- Att det krävs dialogmöten på alla nivåer. Det är viktigt att frågor tas upp på den nivå där besluten fattas.
- Att dialog och delaktighet ger vinst åt alla berörda parter.

Vi ser arbetsmodellen som ett viktigt redskap för förbättrad samhällsdialog, och som en viktig resurs för empowerment och ökad delaktighet för människor som lever i en utsatt livssituation.

EAPN arbetar nu för att utveckla verksamheten med målet årliga nationella dialogprocesser.

Regeringskansliet

Växel: 08-405 10 00

Adress: 103 33, Stockholm

www.regeringen.se